

A. Os

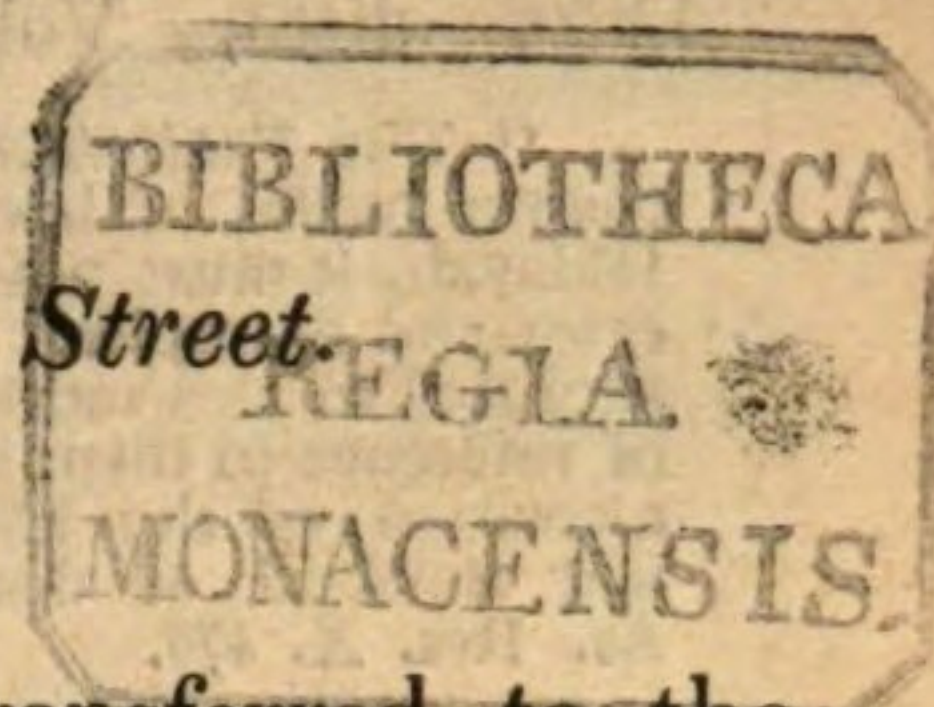
4923

Vadaraia

Varadarāja

VALUABLE ORIENTAL WORKS
OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

Published in London by
Wm. H. Allen & Co., 7, Leadenhall Street.



The Supreme Government of India having transferred to the Asiatic Society of Bengal, the Oriental Works which have been either wholly or in part published in Calcutta, under the authority of the General Committee of Public Instruction, the Society is enabled to direct the disposal of them at the

FOLLOWING REDUCED PRICES.

1. MOOLUKHKHUS-OOL-TUWAREEKH, being an Abridgment of the celebrated Historical Work called the Seir Mootakherin, prepared chiefly by Maulavi Abdool Kerim. (Persian). Royal 4to. £1. 5s. boards.

2. MOOJIZ-OOL-QANOON: a Medical Work, by Alee bin Alee II Huzm, the Karashite, commonly known by the name of Ibn-ool-Nufees. (Arabic). 4to. 10s. 6d. boards.

3. BHATTI KAVYA; a Poem, on the Actions of Rama; with the Commentaries of Jayamangala and Bharatamallika. (Sanskrit). 2 vols. Royal 8vo. £1. 10s. boards.

4. LAGHU KAUMUDI: a Sanscrit Grammar, by Vadaraja. Royal 12mo. 5s. 6d. boards.

5. MUGDHABODHA: a Sanscrit Grammar, by Vopadeva. Royal 12mo. 5s. 6d. boards.

6. NYAYA SUTRA VRITTI: the Logical Aphorisms of Gotama, with a Commentary by Viswanáth Battáchárya. (Sanskrit). 8vo. 5s. 6d. boards.

7. BHASHA PARICHHEDA and SIDDHANTA MUKTAVALI: an Elementary Treatise on the Terms of Logic, with its Commentary, by Viswanatha Panchanana Bhatta. (Sanskrit.) Royal 8vo. 5s. 6d. boards.

8. LILAVATI: a Treatise on Arithmetic, translated into Persian from the Sanscrit work of Bhascara Acharya, by the celebrated Feizi. Royal 8vo. 5s. boards.

Ditto ditto, in Sanscrit. Royal 8vo. 5s. sewed.

9. SELECTIONS, Descriptive, Scientific, and Historical; translated from English and Bengalee into Persian, for the use of Native Youth. Royal 8vo. 7s. 6d. boards.

10. SAHITYA DERPANA: a Treatise on Rhetorical Composition, by Viswanath Kaviraja. (Sanskrit). Royal 8vo. 9s. boards.

11. FUTAWA ALEMGIRI: a Collection of Opinions and Precepts of Mohammedan Law, compiled by Sheikh Nazim and other learned men, by command of the Emperor Aurungzeb Alemgir. (Arabic). 6 vols. Royal 4to. £9.

Ditto ditto, Vol. 1 to 4, separate. £1. 10s. each.

“The *Fatawāi Alemgiri* being four times the size of the *Hidayah*, and containing little more than a recital of law cases, without the arguments and proofs which are diffusely stated in the *Hidayah*, it must possess an advantage over that work, for practical use, in its greater number of cases and examples. Without contrasting their respective merits, however, the one is universally admitted to be a most useful supplement to the other; and a conversance in both, or an easy means of reference to them in cases of judicial occurrence, must be of essential use towards the due administration of the Mahomedan law, as far as that law is declared to be the established rule and standard of decision.”—*Harington's Remarks on the Authorities of Mohammedan Law*. As. Res. X. 475.

12. Short ANATOMICAL DESCRIPTION of the HEART, extracted from the Edinburgh Medical Dictionary, and translated into Arabic, by JOHN TYTLER. 8vo. 2s. boards.

13. DAYA TATWA: a Treatise on the Law of Inheritance, by Raghunandana Bhattāchārya. Edited by Lakshmi Nārāyan Serma. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. boards.

14. DAYA KRAMA SANGRAHA: a Compendium of the Order of Inheritance, by Krishna Terkalankara Battāchārya. Edited by Lakshmi Nārāyan Serma. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. boards.

15. DAYA BHAGA, or Law of Inheritance: a new Edition, with a Commentary by Krishna Terkalankara. (Sanskrit). 8vo. 8s. boards.

16. KAVYA PRAKASA: a Treatise on Poetry and Rhetoric, by Mammata Acharya. (Sanskrit). 8vo. 5s. 6d. boards.

17. VEDANTA SARA: Elements of Theology, according to the Vedas, by Sadānanda Parivrajakāchāryya; with a Commentary, by Ramakrishna Tirtha. (Sanskrit). 8vo. 5s. 6d. boards.

18. VYAVAHARA TATWA: a Treatise on Judicial Proceedings, by Raghunandana Bhattāchārya. Edited by Lakshmi Narayan Serma. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. boards.

19. CH, HUTRU PRUKASH: a Biographical Account of Ch, hutru Sal, Raja of Boondelkhund, by Lal Kuvi. Edited by Capt. W. PRICE. (Brij Bhakha). 8vo. 8s. boards.

20. The KIFAYA, a Commentary on the *Hidayah*: a Treatise on the Questions of Mohammedan Law, by Hukeem Mouluvee Abdool Mujeed, and other learned men of Calcutta. (Arabic). Vols. 3 and 4. 4to. £3. sewed.

21. The INAYAH: a Commentary on the *Hidayah*: a Work on Mohummudan Law, compiled by Mohummud Akmulooddeen, Ibn Muhmood, &c. Edited by Moonshee Ramdhun Sen: with the aid of Mouluvees Hafiz Ahmud Ku-beer, Futuh Ulee, and others. (Arabic). Vols. 3 and 4. 4to. £3. sewed. The second volume now in hand.

22. MITAKSHARA: a Compendium of Hindu Law, by Vijnāneswara: founded on the Texts of Yajñawalkya. The Vyavahara Section, or Jurisprudence. Edited by Sri Lakshmi Nārāyan Nyayalancara. (Sanskrit). 8vo. 9s. 6d. sewed.

23. RAGHU VANSA, or Race of Raghu: a Historical Poem, by Kálidása, with a Prose Interpretation of the Text by Pundits of the Sanscrit College of Calcutta. (Sanskrit). Royal 8vo. 14s. sewed

24. ASHSHURH-OOL-MOOGNEE, COMMENTATIO ABSOLUTA: a Commentary on the Moojiz ool Kanoon, known by the name of The Sudeedee, compiled by the celebrated Physician Maulana Sudeed Kazroonee, on the Theory and Practice of Physic and the Materia Medica, &c. Edited by Hukeem Mouluvee Abbool Mujeed, and others. (Arabic). 4to. £1. 10s. sewed.

25. The MAHABHARATA: an Epic Poem, written by the celebrated Veda Vyása Rishi. Vol. I. (containing the Adí Parva—Sabha Parva—Vana Parva). Edited by learned Pundits. Royal 4to. £1. 10s. sewed. To be completed in Five Volumes.

“ The Mahábhárat details the dissensions of the *Pándava* and *Kaurava* princes, who were cousins by birth, and rival competitors for the throne of Hastinapur. The latter were at first successful, and compelled the former to secrete themselves for a season, until they contracted an alliance with a powerful prince in the Panjáb, when a part of the kingdom was transferred to them. Subsequently this was lost by the *Pándavas* at dice, and they were driven into exile, from which they emerged to assert their rights in arms. All the princes of India took part with one or other of the contending kinsmen, and a series of battles ensued at *Kuru Kshetra*, the modern *Tahnesar*; which ended in the destruction of Daryodhana and the other *Kaurava* princes, and the elevation of Yudhishtira, the elder of the *Pándava* brothers, to the supreme sovereignty over India.”—*Wilson*, As. Res. xvii. 609.

26. The RA'JA TARANGINI, a History of Cashmir. (Sanskrit). Royal 4to. £1. 5s. sewed.

“ The only Sanscrit composition yet discovered to which the title of history can with any propriety be applied, is the *Rája Tarangini*, a History of Cashmir. This work was first introduced to the knowledge of the Mahomedans by the learned minister of Akber, Abulfazl, who has given a summary of its contents, taken from a Persian translation prepared by order of Akber.” “ Mr. Gladwin's English version of this abstract excited curiosity and stimulated inquiry, but the result was unsatisfactory, and a long period intervened before the original work was discovered. Sir William Jones was unable to meet with it, although the history of India from the *Sanskrit Cashmír* authorities was amongst the tasks his undaunted and indefatigable intellect had planned; it was not until the year 1805 that Mr. Colebrooke was successful in his search. He procured a copy of the work from the heirs of a brahmín who died at Calcutta, and about the same time another transcript was obtained by Mr. Speke from Lucknow. I purchased a third brought for sale to Calcutta; and I have been hitherto unable to meet with any other transcript of this version.”—*Wilson's Essay on the History of Cashmír*. As. Res. xvi. 1.

27. The SUSRUTA, or System of Medicine, taught by Dhanwantari, and composed by his disciple Susruta (Sanskrit). Vol. I. 8vo. ; 9s., to be completed in two volumes.

“ The author of the *Sausruta*, which ranks the second work in antiquity, and is decidedly the first in merit of the Hindu writers on the medical art. Susruta is the only one who attempts to lay down a systematic course of proceeding (in cases of leprosy).”—*Wilson on Kushta or Leprosy, as known to the HINDUS*, Trans. Med. Soc. Cal. i. 26.

28. The JAWA'ME UL ILM UL RIYAZI', an Arabic translation of Hutton's Mathematics, by Dr. J. Tytler. Part I. Arithmetical Notation to Tables of Powers and Roots. 4to., 9s.

29. MRICHCHHAKATI, a Comedy, by Sudraka Raja; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 12s. sewed.

30. UTTARA RAMA CHERITRA, or Continuation of the History of Rama: a Drama, in Seven Acts, by Bhavabhuti; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

31. MALATI and MADHAVA: a Drama in Ten Acts, by Bhavabhuti; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

32. MUDRA RAKSHASA, or the Signet of the Minister; a Drama in Seven Acts, by Visakha Datta; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

33. RETNAVALI, a Drama in Four Acts, by Shri Hersha Deva;

with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. 6d. sewed.

34. **VIKRAMORVASI**, or Vikrama and Urvasi: a Drama, by Kalidása; with a Commentary, explanatory of the Prakrit Passages. (Sanskrit). 8vo. 2s. sewed.

Works in Progress.

1. The **NAISHADA**, a popular Sanscrit Poem, with Commentary by a Pandit of the Government Sanscrit College. In 8vo.; 600 pages, or one-third of the whole, printed.

“ This poem is universally read by students of the Sanscrit language, as a poetical class book. It was on this account recommended for publication to the Committee of Instruction. It bears the name of Sri Harsha, whose reputation rests altogether on this pleasing and popular version of the famed episode of Nala and Damayanti, a subject which has also engaged the pens of other celebrated Indian writers, after its first narration in the Mahábhárata.

2. The **SARIRA VIDYA**, a Sanscrit translation of Hooper's Vade-Mecum, by Madan Mohan, Physician to the Sanscrit College. In 8vo.; one quarter printed.

3. The **KHA'ZA'NAT UL ILM.** (Persian). 1 vol. large 4to., 620 pages, with numerous Lithographed Plates; one-fifth remains to be completed, which will occupy ten months.

Of this work, it is unnecessary to say more than that it contains a whole course of European mathematical and geometrical instruction, drawn up in Persian by Khán Jí, a learned native Munshi at Patna, since dead, aided by Dr. J. Tytler. It was intended, and is particularly well adapted, for the use of Seminaries, where the Persian language is read.

4. The **ANIS UL MASARRAH'N**, an Arabic translation of Hooper's Vade-Mecum, by Dr. J. Tytler. In 4to., 320 pages. The Index or Glossary of Terms remains unfinished.

It is unnecessary to add (for the English reader) any notice of Dr. Tytler's translations of Hutton's Mathematics and Hooper's Vade Mecum into Arabic. The great learning of the Translator is sufficient warrant of his having executed his task in the best manner.

5. A **TREATISE** on **ALGEBRA**, in Arabic, proceeding on the basis of a translation of Bridge's Treatise, but much modified and enlarged: with an Appendix on the application of Analysis to Geometry and Trigonometry, by the Rev. Dr. Mill. 8vo., printed at Bishop's College. The first and second parts finished, to the end of Plane Trigonometry: the continuation of the Appendix to Spherics remains to be passed through the press.

A **DICTIONARY**, **TIBETAN** and **ENGLISH**, prepared with the assistance of the Bandé Sangs-Rgyas Phun-Tshogs, a learned Láma of Zangskár, by **ALEXANDER CSOMA DE KÖRÖS**. In 4to.; 25s. sewed.

A **GRAMMAR** of the **TIBETAN LANGUAGE**, in **ENGLISH**, by Alexander Csoma de Körös. In 4to.; 18s. sewed.

ASIATIC RESEARCHES; or Transactions of the Society, instituted in Bengal, for inquiring into the History, the Antiquities, the Arts and Sciences, and Literature of Asia. Vols. 17 and 18. Royal 4to.; £2. 2s. each, boards. Also, former volumes.

INDEX to **ASIATIC RESEARCHES**. Royal 4to. 15s. sewed.

JOURNAL of the **ASIATIC SOCIETY** of **BENGAL**. January 1832, to December 1835. 2s. 6d. each.

THE
LAGHU KAUMUDI:

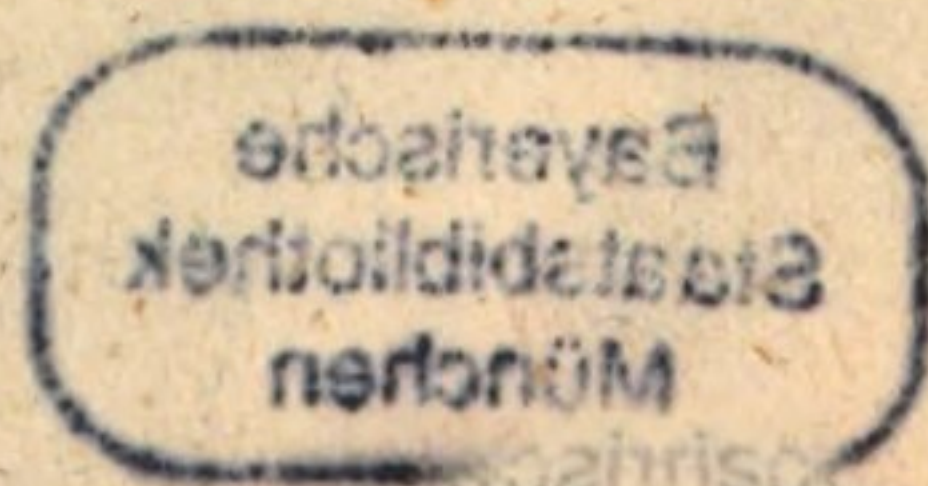
A
Sanskrit Grammar,

BY
RAJ
VADARAJA.

PUBLISHED FOR THE USE OF THE
SANSKRIT COLLEGE,
UNDER THE AUTHORITY OF THE COMMITTEE OF
Public Instruction.

PRINTED AT THE EDUCATION PRESS.

1827.



THE
LAGHU KAMUDDI:

A
SANSKRIT GRAMMAR,

BY
VADARAJA.

PUBLISHED FOR THE USE OF THE
SANSKRIT COLLEGE,
UNDER THE AUTHORITY OF THE COMMITTEE OF
Public Instruction.

PRINTED AT THE EDUCATION PRESS.

1837.

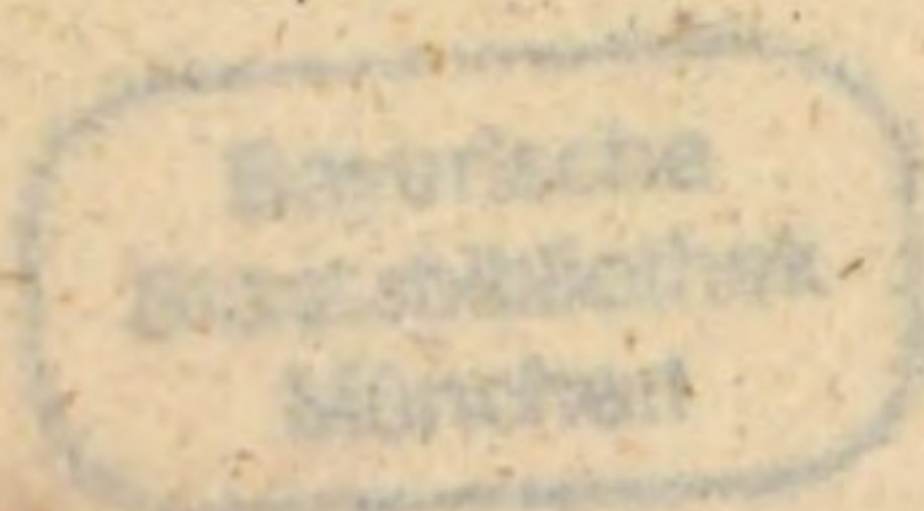
Bayerische
Staatsbibliothek
München

अथ लघुकौमुद्याः सूचीपत्रम् ।

प्रत्याहाराः ३	तुदादयः ११७
स्वराणं भेदः ४	रुधादयः १२३
स्थानप्रयत्नानि ५	तनादयः १२६
संज्ञाप्रकरणम् ६	क्रयादयः १२८
स्वरसन्धिः ७	चुरादयः १३२
प्रकृति भावः १२	एयन्ताः १३३
हल्सन्धिः १४	सनन्ताः १३४
विसर्गसन्धिः २०	यङन्ताः १३५
अजन्तपुंलिङ्गः २२	यङ्लुगन्ताः १३७
अजन्तस्त्रीलिङ्गः २७	नामधातवः १३८
अजन्तनपुंसकः ४१	कण्ठ्वादयः १४०
हलन्तपुंलिङ्गः ४४	आत्मनेपदं १४१
हलन्तस्त्रीलिङ्गः ६०	परस्मैपदं १४३
हलन्तनपुंसकः ६२	भावकर्मप्रक्रिया १४४
अव्ययानि ६४	कर्मकर्त्तरिप्र १४६
भादयः ६६	लकारार्थः १४७
अदादयः ८६	कृदन्ताः १४८
जुहोत्यादयः १०६	कारकं १६६
दिवादयः १११	समासः १६८
स्नादयः ११५	अव्ययीभावसः १७०

	पृ		पृ
तत्पुरुषसः...	१७३	यतोविधिः...	२०२
वज्रब्रीहिसः...	१८०	छविधिः...	२०३
द्वन्द्वसः...	१८३	ठञोविधिः...	२०
समासान्तः...	१८५	वतिनञ्श्च जाम	
तद्धिताः...	१८५	धिकारः...	२०५
अपत्याधिकारः...	१८६	मत्वर्थीयः...	२०६
चातुरर्थिकाः...	१८०	प्राग्दिशीयाः...	२१०
शैषिकाः...	१८५	दृष्टनादयः...	२१२
प्राग्द्वितीयाः...	२००	स्त्रीप्रत्ययाः...	२१८
ठगधिकारः...	२०१	इति सूचीपत्रम्।	

४५१	...	०५	...
०५१	...	५५	...
२५१	...	०५	...
०४१	...	१४	...
१४१	...	४४	...
६४१	...	०३	...
४४१	...	५३	...
३४१	...	४३	...
०४१	...	३३	...
३४१	...	३३	...
३३१	...	३०१	...
३३१	...	१११	...
००१	...	४११	...



लघुकौमुदी व्याकरणं ।

श्रीगणेशाय नमः । नत्वा सरस्वतीं देवीं
शुद्धाङ्गुण्याङ्करोम्यहं । पाणिनीयप्रवेशाय ल
घु सिद्धान्तकौमुदीम् ॥

आदिरन्त्येनसहेता । १ । १ । ७१ ॥ अन्येनेता
सहितआदिर्मध्यगानां स्वस्य च संज्ञा स्यात् । यथाऽ
णिति अ इ उ वर्णानां संज्ञा । एवमच् हल् अलित्या
दयः ।

उश्कालोऽज्झ्रस्व दीर्घ सुतः । १ । २ । २७ ।
उश्च ऊश्च ऊश्च वः वाङ्माल इव कालोयस्य सोऽच्
क्रमात् झ्रस्व दीर्घ सुतसंज्ञः स्यात् । स प्रत्येकमुदात्ता
दिभेदेन त्रिधा ।

उच्चैरुदात्तः । १ । २ । २८ ।

नीचैरनुदात्तः । १ । २ । ३० ॥

समाहारस्वरितः । १ । २ । ३१ । स नवविधा
ऽपि प्रत्येकमनुनासिकाननुनासिक त्वाभ्यां द्विधा ।

मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः । १ । २ । ८ ॥
मुख सहितनासिकयोच्चार्यमाणोवर्णोऽनुनासिकसंज्ञः
स्यात् । तदित्यम् । अ इ उ ऋ एषाम्वर्णानाम्प्रत्ये
कमष्टादश भेदाः । लृ वर्णस्य द्वादश । तस्य दीर्घाभा
वात् । एचामपि द्वादशतेषां झ्रस्वाभावात् ।

तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णं । १ । २ । ९ ॥ तात्वादि
स्थानमाभ्यन्तरप्रयत्नश्चेत्येतद्द्वयं यस्य येन तुल्यन्त

निश्चयः सवर्णसंज्ञं स्यात् । च लृ वर्णयोर्मिथ्यस्मावर्ण्यं वा
च्यम् ।

अकुहविसर्जनीयानां कण्ठः ।

इचुयशानान्तालु ।

चट्टुरषाणामूर्द्धा ।

लृ तुलसानान्दन्ताः ।

उपूषध्मानीयानामोष्ठौ ।

जमडणनानां नासिका च ।

एदैतोः कण्ठतालु ।

ओदैतोः कण्ठोष्ठम् ।

वकारस्य दन्तोष्ठम् ।

जिह्वामूलीयस्य जिह्वा मूलम् ।

नासिकोऽनुस्वारस्य ।

यतो दिधा अभ्यन्तरो वाह्यश्च । आद्यः पञ्चधा ।

स्पृष्टेषत्स्पृष्टेषद्विवृतविवृतसम्भृतभेदात् । तत्र स्पृष्ट

अथ त्वं स्पर्शानां । ईषत्स्पृष्टमन्तस्थानां । ईषद्विवृतमु

अणाम् । विवृतं खराणाम् । ह्रस्वस्यावर्णस्य प्रयोगे

सम्भृतं । प्रक्रियादशायान्तु विवृतमेव । वाह्यस्वेकाद

शधा । विवारस्सम्भारश्चासौनादोघोषोऽघोषोऽल्प

प्राणोमहाप्राण उदात्तोऽनुदात्तः स्वरितश्चेति । खरो

विवारश्चासाधोषाश्च । ह्रस्वः सम्भारा नादा घोषा

श्च । वर्गाणामथम तृतीय पञ्चमायणश्चाल्पप्राणाः ।

वर्गाणां द्वितीयचतुर्थी शलश्च महाप्राणाः । कादयो
मावसानाः स्पर्शाः । यणोऽन्तस्थाः । शलउभाणः ।
अचः खराः । कः ख इति क खाभ्याम्प्रागर्द्धविसर्गस
दृशो जिह्वामूलीयः पः फ इति प फाभ्याम्प्रागर्द्धविस
र्गसदृश उपभ्रानीयः । अं अः इत्यचः परावनुस्वा
रविसर्गौ ।

अणुदित्सवर्णस्य चाप्रत्ययः । ११ । ६८ ॥
अविधीयमानो ऽणुदिच सवर्णसंज्ञस्स्यात् । अत्रैवाण्
परेण एकारेण । कु चु टु तु पु एते उदितः । तदेव
मदत्यष्टादशानां संज्ञा । तथेकारोकारौ । ऋका
रस्त्रिंशतः । एवं लृकारोऽपि । एचोदादशानां । अनु
नासिकाननुनासिकभेदेन यवलादिधा । तेनाऽनुना
सिकाननुनासिकास्ते द्वयोर्द्वयोस्संज्ञा ॥

परस्सन्निकर्षस्संहिता । १ । १ । १०६ ।
वर्णानामतिशयितस्सन्निधिसंहितासंज्ञस्स्यात् ।

हलानन्तरास्संयोगः । १ । १ । ७ । अजिभर
व्यवहिता हलस्संयोगसंज्ञास्युः ।

सुप्तिङन्तमपदम् । १ । ४ । १४ । सुवन्तन्तिङन्त
च्च पदसंज्ञं स्यात् ।

इति संज्ञाप्रकरणम् ।

अचसन्धिः।

इकोयणचि । ६ । १ । ७७ । इकस्थाने यण् स्या
दचि संहितायां विषये । सुधी उपास्य इति स्थिते ।

तस्मिन्नितिनिर्दिष्टे पूर्वस्य । १ । १ । ६६ । सप्तमी
निर्देशेन विधीयमानङ्कार्यम्बर्णान्तरेणाव्यवहितस्य
पूर्वस्य बोध्यम् ।

स्थानेऽन्तरतमः । १ । १ । ५० । प्रसङ्गे सति सट्ट
शतम आदेशस्य स्यात् । सुध् य् उपास्य इति जाते ।

अनचिच । ८ । ४ । ४७ । अचः परस्य यरोद्देवा
स्तो नत्वचि ।

झलाञ्जश्झशि । ८ । ४ । ५३ । स्पष्टम् । इति ध
कारस्य दकारः ।

संयोगान्तस्यलोपः । ८ । २ । २३ । संयोगान्तं य
त्पदन्तदन्तस्य लोपस्य स्यात् ।

अलोऽन्त्यस्य । १ । १ । ५२ । षष्ठीनिर्दिष्टोऽन्त्यस्या
देशस्य स्यात् । इति प्राप्ते ।

यणःप्रतिषेधोवाच्यः ॥ सुद्युपास्यः । मङ्ग
रिः । धात्रंशः । लाकृतिः ।

एचोऽयवायावः। ६। १। ७८। एचः क्रमादय्
अव् आय् आव् एते स्युरचि।

यथासंख्यमनुदेशस्समानाम्। १। ३। १०॥
समसम्बन्धी विधिर्यथासंख्यं स्यात्। हरये। विष्णवे।
नायकः। पावकः।

वान्तोयिप्रत्यये। ६। १। ७९। यकारादौ प्रत्य
ये परे ओदौतोरव् आव् एतौ स्तः। गव्यम्। नाव्यम्।

अध्वपरिमाणेच। गव्यूतिः।

अदेङ्गुणः। १। १। १२। अत् एङ् च गुणसं
ज्ञः स्यात्।

तपरस्तत्कालस्य। १। १। ७०। तः परो यस्मा
त्स च तात्पर्येणोच्चार्यमाणः समकालस्यैव संज्ञा स्यात्।

आङ्गुणः। ६। १। ८७। अवर्णादचि परे पूर्व प
रयोरेको गुणादेशस्स्यात्। उपेन्द्रः। गङ्गोदकम्।

उपदेशेऽजनुनासिक इत्। १। ३। २। उपदे
शऽनुनासिकोऽजित्संज्ञस्स्यात्। प्रतिज्ञाऽनुनासिक्याः
पाणिनीयाः। लणसूत्रस्यावर्णेन सहोच्चार्यमाणो रे
फो रलयोस्संज्ञा।

उरण्परः । १ । १ । ५१ । च इति त्रिंशतः संज्ञेत्यु
क्तान्तस्थाने योऽण् स रपरस्मिन्नेव प्रवर्तते । कृष्णर्द्धिः
तवहकारः ।

लोपः शाकल्यस्य । ८ । ३ । १६ । अवर्णपूर्वयोः
पदान्तयोर्यवयोर्वा लोपो ऽग्नि परे ।

पूर्वत्रासिद्धम् । ८ । २ । १ । सपादसप्ताध्यायी
अति त्रिपाद्य सिद्धा त्रिपाद्यामपि पूर्वमति परं शास्त्र
मसिद्धम् । हरदह । हरयिह । विष्णदह । विष्णविह

वृद्धिरादैच् । १ । १ । १ । आदैच्च वृद्धिसंज्ञः
स्यात् ।

वृद्धिरेचि । ६ । १ । ८८ । आदैचि परे वृद्धिरे
कादेशः स्यात् । गुणापवादः । कृष्णैकत्वम् । गङ्गाघः ।
देवैश्वर्यम् । कृष्णौत्कण्ठ्यम् ।

एत्येधत्यूठ्सु । ६ । १ । ८९ । अवर्णादेजाद्योरे
त्येधत्योरूठिच परे वृद्धिरेकादेशः स्यात् । उपैति
उपैधते । प्रष्टौहः । एजाद्योः किम् । उपेतः । मा भ
वान् प्रेदिधत् ।

अक्षादूहिण्यामुपसंख्यानम् ॥ अक्षौहिणी
सेना ।

प्रादू हो ढो ङ्ये षै ष्येषु ॥ प्रौहः । प्रौढः । प्रौढिः
प्रैषः । प्रैष्यः ।

ऋते च तृतीया समासे । सुखेन ऋतः । सुखा
र्त्तः । तृतीयेति किं । परमर्त्तः ।

प्रवत्सतरकम्बलवसनार्णदशानामृणे ॥
प्रार्ण । वत्सतरार्णम् । इत्यादि ।

उपसर्गाः क्रियायोगे । १ । ४ । ५६ । प्रादयः
क्रियायोगे उपसर्गसंज्ञाः स्युः ।

प्र परा अप सम् अनु अव निस् निर्
दुस् दुर् वि आङ् नि अधि अपि अति सु
उत् अभि प्रति परि उप । एते प्रादयः ।

भूवादयो धातवः । १ । ३ । १ । क्रियावाचिनो
भवादयो धातुसंज्ञाः स्युः ।

उपसर्गादिति धातौ । ६ । १ । ८१ । अवर्णान्ता
दुपसर्गादकारादौ धातौ परे वृद्धिरेकादेशः स्यात् ।
प्रार्द्धति ।

एङि पररूपम् । ६ । १ । ८४ । आदुपसर्गादेङा
दौ धातौ पररूपमेकादेशः स्यात् । प्रेजते । उपोषति ।

अचोऽन्त्यादि टि । १ । १ । ६४ । अचामध्ये चो
ऽन्त्यः स आदिर्यस्य तद्विसंज्ञं स्यात् ।

शकन्ध्वादिषु पररूपम्वाच्यम् । तच्च टेः ।
शकन्धुः । कर्कन्धुः । मनीषा । लाङ्गलीषा । आकृति
गणोऽयम् । मार्त्तण्डः ।

ओमाडोश्च । ६ । १ । ८५ । ओमि आडि चा
त्पररूपमेकादेशः स्यात् । शिवायोन्नमः । शिवेहि ।

अकस्सवर्णेदीर्घः । ६ । १ । १०९ । अकस्सव
र्णेऽचिपरे पूर्वपरयोर्दीर्घ एकादेशः स्यात् । दैत्या
रिः । श्रीशः । विष्णूदयः । होतृकारः ।

एङःपदान्तादति । ६ । १ । १०८ । पदान्तादेङो
ति परे पूर्वरूपमेकादेशः स्यात् । हरेऽव । विष्णोऽव ।

सर्वत्र विभाषागोः । ६ । १ । १२२ । लोके वेदे
चैङन्तस्य गोरति वा प्रकृतिभावः । गोअग्रम् । गोग्रम् ।
एङन्तस्य किम् । चित्रग्वग्रम् । पदान्ते किम् गोः ।

अनेकाल्शित्सर्वस्य । १ । १ । ५५ । इति प्राप्ते

डिच्च । १ । १ । ५३ । डिदनेकालप्यन्त्यस्यैव स्यात् ।

अवङ् स्फोटायनस्य । ६ । १ । १२३ । पदान्ते

एङन्तस्य गोरवङ् वाचि । गोयम् । गवायम् । पदा
न्ते किम् । गवि ।

इन्द्रेच । ६ । १ । १२४ । गोरवङ् स्यादिन्द्रे । गवे
न्दः ।

दूराद्धूतेच । ८ । २ । ८४ । दूरात्सन्बोधने वाक्य
स्य टेः सुतोवा ।

सुतप्रगृह्याअचि नित्यम् । ६ । १ । १२५ । एते
ऽचिप्रकृत्याः स्युः । आगच्छ कृष्ण ३ अत्र गौश्वरति ।

ईदूदेद्दिवचनम् प्रगृह्यम् । १ । १ । ११ । ईदू
देदन्तं दिवचनम् प्रगृह्यं स्यात् । हरी एतौ । विष्णू इमौ ।
गङ्गे अमू ।

अदसोमात् । १ । १ । १२ । अस्मात्परावीदूतौ
प्रगृह्यौ स्तः । अमी ईशाः । रामकृष्णवमू आसाते ।
मात्किम् । अमुकेऽत्र ।

चादयोऽसत्वे । १ । ४ । ५७ । अद्रव्यार्थाश्चादयो
निपाताः स्युः ।

प्रादयः । १ । ४ । ५८ । एतेऽपि तथा ।

निपात एकाजनाङ् । १ । १ । १४ ।

एकोज्जनिपातआङ्वर्ज्यः प्रगृह्यः। इदन्द्रः। उ उमे
शः वाक्यस्मरणयोरङित्। आ एवन्नुमन्यसे। आएव
ङ्गिल तत्। अन्यत्र ङित्। ईषदुष्णम् ओष्णम्।

ओत्। १। १। १५। ओदन्तो निपातः प्रगृ
ह्यः। अहो ईशाः।

सम्बुद्धौशाकल्पस्येतावनार्षे। १। १। १६।
सम्बुद्धिनिमित्तक ओकारो वा प्रगृह्योऽवैदिके इतौ
परे। विष्णोइति। विष्णइति। विष्णविति।

मय उजो वो वा। ८। ३। ३३। मयः परस्य
उजो वो वा अचि। किमुक्तम्। किमुउक्तं।

इकोऽसवर्णे शाकल्पस्य ह्रस्वश्च। ६। १। २७।
पदान्ता इको ह्रस्वो वास्युरसवर्णेऽचि। ह्रस्व विधि
सामर्थ्यान् स्वरसन्धिः। चक्रि अत्र चक्रयत्र। पदान्ता
इतिकिम्।

अचो रहाभ्यान्दे। ८। ४। ४६। अचः परा
भ्यां रेफहकाराभ्याम्परस्ययरो देवास्तः। गौर्यौ।

नसमासे। वाप्यश्चः।

ऋत्यकः। ६। १। १२८। ऋति परे पदान्ता
अकः प्राग्वत् वा। ब्रह्मऋषिः। ब्रह्मर्षिः। पदान्ताः
किम्। आर्द्धत्।

इति स्वरसन्धिः।

हल्सन्धिः।

स्तोशुनाशुः ॥ ८। ४। ४०। सकारतवर्गयोः
शकारचवर्गाभ्यां योगे शकारचवर्गौ स्तः। राम
शेते। रामश्चिनोति। सचित्। शार्ङ्गिञ्जय।

शात्। ८। ४। ४४। शात्परस्योक्तन्न। विश्नः।
प्रश्नः।

शुनाशुः। ८। ४। ४१। स्तोः शुना योगे शुः॥ रा
मष्पष्टः। रामश्रीकते। पेष्टा। तट्टीका। चक्रिण्डौकसे।

नपदान्ताष्टोरनाम्। ८। ४। ४२। पदान्ता
द्ववर्गात्परस्याऽनामःस्तोशुर्न स्यात्। षट्सन्तः। षट्ते।
पदान्तात्किम्। ईद्वे। टोः किम्। सर्पिष्टमम्।

अनाम्नवतिनगरीणामिति वाच्यम्।
षण्णाम्। षण्वति। षण्णगर्थः।

तोःषि। ८। ४। ४३। नष्टुत्वम्। सन्षष्टः।

झलाञ्जशोन्ते। ८। २। ३६। पदान्तेझला
ञ्जशःस्युः। वागीशः।

यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा। ८। ४। ४५।
परः पदान्तस्यानुनासिके परेऽनुनासिको वा स्यात्।
एतन्मुरारिः। एतद्मुरारिः।

प्रत्यये भाषायान्नित्यम् । तन्मात्रम् । चिन्मयम्
 तोर्लि । ८ । ४ । ६० । परसवर्णः । तल्लयः । विद्वांलि
 खति । नस्यानुनासिकोलः ।

उदः स्थास्तम्भोः पूर्वस्य । ८ । ४ । ६१ । उदः प
 रयोः स्थास्तम्भोः पूर्वसवर्णः ।

तस्मादित्युत्तरस्य । १ । १ । ६७ । पञ्चमीनिद
 शेन क्रियमाणङ्कार्यम्वर्णान्तरेणा व्यवहितस्य परस्य ज्ञे
 यम् ।

आदेः परस्य । १ । १ । ५४ । परस्य यदिहितं त
 तस्यादेर्वोध्यम् । इतिसस्यथः ।

झरो झरिसवर्णे ८ । ४ । ६५ । हलः परस्य
 झरो वालोपसवर्णे झरि ।

खरिच । ८ । ४ । ५५ । खरिझलाच्चरःस्युः इत्यु
 दीदस्यतः । उत्थानम् । उत्तम्भनम् ।

झयो होऽन्यतरस्याम् । ८ । ४ । ६२ । झयः पर
 स्य हस्य वा पूर्वसवर्णः । नादस्य घोषस्य संवारस्य म
 हाप्राणस्य तादृशोवर्गं चतुर्थः । वाग्घरिः । वागहरिः ।

शष्कोटि । ८ । ४ । ६३ । झयः परस्यशस्यकोवाऽ
टि । तद्गुणिव इत्यत्र दस्य चुले न जकारे हत
खरि चेति जकारस्य चकारः । तच्छिवः । तच्गुणिवः

कृत्वममीति वाच्यम् । १ । तच्छोकेन ।

मोऽनुस्वारः । ८ । ३ । २३ । मान्तस्य पदस्यानुस्वा
रो हलि । हरिवन्दे ।

नश्चापदान्तस्य झलि । ८ । ३ । २४ । नस्यमस्य
चापदान्तस्य झल्यनुस्वारः । यशांसि । आक्रंस्यते ।

अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः । ८ । ४ । ५८ ।
शान्तः ।

वापदान्तस्य । ८ । ४ । ५९ । लङ्करोषि । लङ्क
रोषि ।

मो राजिसमः कौ । ८ । ३ । २५ । क्विन्ते राज
तौ परे समो मस्य म एवस्यात् । सम्राट् ।

हे मपरेवा । ८ । ३ । २६ । मपरे हकारे परे मस्य
मो वा । किम्हललयति । किं हललयति ।

यवलपरेयवला वा । किय्ह्यः । किंह्यः । कि
व्हललयति । किंहललयति किल्ह्लादयति । किं ह्ला
दयति ।

नपरेनः । ८ । ३ । २७ । नपरे हकारे मस्य नो ।
वा । किञ्जुते । किञ्जुते ।

डःसिधुट् । ८ । ३ । २८ । डात्परस्य सस्यधुङ्वा ।

आद्यन्तौ टकितौ । १ । १ । ४६ । टित्कितौ यस्यो
न्तौ तस्य क्रमादाद्यन्तौ स्तः । षट्सन्तः । षट्सन्तः ।

ङ्णोः कुक् टुक् शरि । ८ । ३ । २८ । वास्तः ।
प्राङ्षष्ठः प्राङ्षष्ठः । सुगण्षष्ठः । सुगण्षष्ठः ।

नश्च । ८ । ३ । ३० । नान्तात्परस्य सस्यधुङ्वा । स
नत्सः । सन्सः ।

शितुक् । ८ । ३ । ३१ । पदान्तस्य नस्य शेषरे तु
वा । सञ्जम्भुः सञ्जम्भुः । सञ्जम्भुः । सञ्जम्भुः ।

ङमो ह्रस्वादचिङमुट् नित्यम् । ८ । ३ । ३२ ।
ह्रस्वात्परो यो ङम् तदन्तं यत्पदन्तस्मात्परस्याचो
ङमुट् । प्रत्यङ्गात्मा । सुगणीशः सन्नच्यतः ।

समःसुटि । ८ । ३ । ५ । समोरुः सुटि ।

अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा । ८ । ३ । २ ।
अत्र रूपकरणेरोः पूर्वस्यानुनासिको वा ।

अनुनासिकात्परोऽनुस्वारः । ८ । ३ । ४ । अनु
नासिकम्विहायरोः पूर्वस्मात्परोऽनुस्वारागमः ॥

खरवसानयोर्विसर्जनीयः । ८ । ३ । १५ ।
खरिअवसाने च पदान्तस्य रस्य विसर्गः ।

सम्पुङ्गानां सोवक्तव्यः । संस्कर्त्ता संस्कर्त्ता ॥

पुमःखय्यम्परे । ८ । ३ । ६ । अम्परे खयि
पुमोरुः । पुंस्कोकिलः पुंस्कोकिलः ।

नश्चव्य प्रशान् । ८ । ३ । ७ । अम्परे क्विना
न्तस्य पदस्यरुः ।

विसर्जनीयस्यसः । ८ । ३ । १४ । खरि । चक्रिं
स्त्रायस्व । चक्रिंस्त्रायस्व । अप्रशान्किम् । प्रशान्तनो
ति । पदान्तस्येति किम् । हन्ति ।

नृन् पे । ८ । ३ । १० । नृनित्यस्यरुवा पे ।

कुघ्रोः कः पौच । ८ । ३ । ३७ । कवर्गे पवर्गे च
विसर्गस्य कः पौस्तः । चाद्विसर्गः । नृः पाहि । नृः पा
हि । नृः पाहि । नृः पाहि नृन्याहि ।

तस्य परमाम्नेडितम् । ८ । १ । २ । द्विरुक्तस्य पर
माम्ने डितं स्यात् ॥

विसर्गसन्धिः।

विसर्जनीयस्य सः। ८। ३। ३४। खरि। विष्णु
खाता।

वाशरि। ८। ३। ३६। शरिविसर्गस्य विसर्गोवा।
हरिःशेते। हरिश्शेते।

ससजुषोरुः। ८। २। ३६। पदान्तस्य सस्य सजु
षश्च रुःस्यात्॥

अतोरोरसुता दसुते। ६। १। ११३। असुता
दतः परस्य रोरुःस्यादसुतेऽति। शिवोऽर्च्यः।

हशिच। ६। १। ११४। तथा। शिवोवन्द्यः।

भोभगो अघो अपूर्वस्य योऽशि। ८। ३। १७।
एतत्पूर्वस्य रोर्य्यादेशोऽशि। देवाद्दह। देवायिह।
भोस् भगोस् अघोस् इति सान्तानिपाताः। तेषां रो
र्य्यले कृते।

हलिसर्वेषाम्। ८। ३। २२। भो भगा अघो अ
पूर्वस्य यस्यलोपःस्याद्धलि। भोदेवाः। भगो नमस्ते।
अघोयाहि।

रोऽसुपि । ८ । ३ । ६६ । अङ्गारेफादेशो नतु सु
पि । अहरहः । अहर्गणः ।

रोरि । ८ । ३ । १४ । रेफस्य रेफे परे लोपः ।

द्रलोपे पूर्वस्य दीर्घाऽणः । ६ । ३ । ११० । ढरे
फयोर्लोप निमित्तयोः पूर्वस्याणो दीर्घः । पुनारमते ।
हरीरम्यः शम्भू राजते । अणः किं । तृढः वृढः । मनस्
रथ इत्यत्र ह्रस्वे कृते ह्रश्चित्युत्वे रोरी तिलोपे च
प्राप्ते ।

विप्रतिषेधे परं कार्यम् । १ । ४ । २ । तुल्यवल
विरोधे परं कार्यं स्यात् । इतिलोपे प्राप्ते पूर्वत्रासिद्ध
म् इति रोरीत्यस्यासिद्धत्वादुत्तमेव । मनोरथः ।

एतत्तदोस्सुलोपोऽकोरनञ्समासे हलि ।
। ६ । १ । १३२ । अककारयोरेतत्तदोर्त्यस्सुल्लस्य लो
पो हलि नतुनञ् समासे । एषविष्णुः । सशम्भुः । अकोः
किम् । एषकोरुद्रः । अनञ् समासे किम् । असश्शिवः ।
हलिकिम् । एषोऽत्र ।

सोऽचि लोपे चेत्यादपूरणम् । ६ । १ । १३४ ।
स इत्यस्य सोर्लोपः स्यादचि पादश्चेल्लोपे सत्येव पूर्ये
त् । सेमाम विट्प्रभृतिम् । सैषदाशरथीरामः ।

इति विसर्ग सन्धिः ।

अजन्तपुंलिङ्गः ।

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् । १ ।
२ । ४५ । धातुप्रत्ययप्रत्ययान्तश्च वर्जयित्वा अर्थ
वच्छब्दरूपप्रातिपदिकसंज्ञं स्यात् ॥

कृत्तद्धितसमासाश्च । १ । २ । ४६ । कृत्तद्धिता
नौ समासश्च तथास्युः ।

स्वौजसमौट् कष्टाभ्याम्भिस्ङेभ्याम्भ्यस्
ङसिभ्याम्भ्यस्ङसोसाम्ङ्योस्सुप् । ४ । १ । २ ।
सुत्रौजस् इति प्रथमा । अम्त्रौट्शस् इति द्वितीया ।
टाभ्यां भिस् इति तृतीया । ङेभ्याम् भ्यस् इति चतुर्थी ।
ङसिभ्यां भ्यस् इति पञ्चमी । ङस् औस् आम् । इति
षष्ठी । ङि औस् सुप् । इति सप्तमी ।

ङ्याप्प्रातिपदिकात् । ४ । १ । १ ।

प्रत्ययः । ३ । १ । १ ।

परश्च । ३ । १ । २ । इत्यधिकृत्य । ङ्यन्तादावन्ता
प्रातिपदिकाच्च परेखादयः प्रत्ययाः स्युः ।

सुपः । १ । ४ । १०३ । सुपस्त्रीणि त्रीणि वचना
न्येकश एकवचन द्विवचन बहुवचन संज्ञानि स्युः ॥

द्व्योक्तयोर्द्विवचनैकवचने। १। ४। २२। द्वित्वे
कत्वयोरेतेस्तः।

वङ्गषु वङ्गवचनम्। १। ४। २१। वङ्गत्वविवक्षा
याम्बङ्गवचनं स्यात्।

विरामोऽवसानम्। १। ४। ११०। वर्णानामभा
वोऽवसानसंज्ञः स्यात्। रत्नविसर्गो। रामः।

सरूपाणामेकशेष एक विभक्तौ। १। २। ६४।
एक विभक्तौयानि सरूपाण्येव दृष्टानि तेषामेक एव
शिष्यते।

प्रथमयोः पूर्व्व सवर्णाः। ६। १। १०२। अकः
प्रथमाद्वितीययोरचि पूर्व्वसवर्ण दीर्घ एकादेशः स्यात्।
इतिप्राप्ते।

नादिचि। ६। १। १०४। आदिचि न पूर्व्व सवर्ण
दीर्घः। वृद्धिरेचि। रामौ।

वङ्गषु वङ्ग वचनं। १। ४। २१।

चुटू। १। ३। ७। प्रत्ययाद्यौ चुटू इतौ स्तः।

विभक्तिश्च। १। ४। १०४। सुप्तिङौ विभक्ति सं
ज्ञा स्तः।

पदान्तस्य । ८ । ४ । ३७ । नस्यणो न । रामान् ।

टाडसिडसामिनात्स्याः । ७ । १ । १२ । अदन्ता
ट्टादीनामिनादयः स्युः । एत्वम् । रामेण ।

सुपिच । ७ । ३ । १०२ । यच्चादौ सुपि अतोऽङ्गस्य
दीर्घः । रामाभ्याम् ।

अतोभिसरेस् । ७ । १ । ६ । अनेकाल्शित्सर्व
स्य । रामैः ।

डेर्यः । ७ । १ । १३ । अतोऽङ्गात्परस्य डेर्यादेशः ।

स्थानिवदादेशोनल्विधौ । १ । १ । ५६ ।
आदेशः स्थानिवत्स्थानतु स्थान्यलाश्रयविधौ । इतिस्था
निवत्तात् सुपिचेति दीर्घः । रामाय । रामाभ्याम् ।

वज्रवचने झल्येत् । ७ । ६ । १०२ । झलादौ वज्र
वचने सुप्यतोऽङ्गस्यैकारः । रामेभ्यः । सुपि किम् ।
पचध्वम् ।

वावसाने । ८ । ४ । ५६ । अवसाने झलाच्चरोवा ।
रामात् । रामाद् । रामाभ्याम् । रामेभ्यः । रामस्य ।

ओसिच । ७ । ३ । १०४ । अतोऽङ्गस्यैकारः । राम
योः ।

ह्रस्वनद्यापोनुट् । ७ । १ । ५४ । ह्रस्वान्ता
नद्यन्तादावन्ताच्चाङ्गात्परस्यामोनुडागमः ।

नामि । ६ । ४ । ३ । अजन्ताङ्गस्य दीर्घः । रामा
णाम् । रामयोः । एत्वे कृते ।

आदेशप्रत्यययोः । ८ । ३ । ५६ । इण्कुभ्या
म्परस्यापदान्तस्यादेशस्य प्रत्ययावयवस्य च यः सस्त
स्य मूर्द्धन्यादेशः । ईषद्विवृतस्य सस्य तादृश एव षः ।
रामेषु । एवं कृष्णादयोऽप्यदन्ताः ।

सर्वादीनिसर्वनामानि । १ । १ । २७ । सर्व्व वि
श्व उभ उभय उत्तर उत्तम अन्य अन्यतर इतर तत्
त्व नेम सम सिम । पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराध
राणि व्यवस्थायामसंज्ञायाम् । स्वमज्ञातिधनाख्या
याम् अन्तरम्बहिर्योगोपसंख्यानयोः । त्यद् तद् यद्
एतद् इदम् अदस् एक द्वि युष्मद् अस्मद् भवतु
किम् ।

जसश्शी । ७ । १ । १७ । अदन्तात्सर्व्वनाम्नो
जसः शी स्यात् । अनेकाल्त्वात्सर्व्वदेशः । सर्व्वे ।

सर्व्वनाम्नः सौ । ७ । १ । १४ । अतस्सर्व्वनाम्नो
हेः सौ । सर्व्वसौ ।

डसिङ्गोःस्मात्सिनौ । ७ । १ । १५ । अतस्सर्व्व
नाम्न एतयोरेतौ स्तः । सर्व्वस्मात् ।

आमिसर्वनाम्नः सुट् । ७ । १ । ५२ । अवर्णा
न्तात्परस्य सर्वनाम्नो विहितस्यामः सुडागमः । एत्वे
षत्वे । सर्वेषाम् । सर्वस्मिन् । शेषं रामवत् । एवम् विश्वा
दयोऽप्यदन्ताः । उभशब्दो द्विवचनान्तः । उभौ २ ।
उभाभ्याम् ३ । उभयोः २ । तस्येह पाठोऽकजर्थः ।
उतरउतमौ प्रत्ययौ । प्रत्ययग्रहणे तदन्तग्रहणमि
ति तदन्ता ग्राह्याः । नेमइत्यर्द्धे । समः सर्वपर्याय
सुल्यपर्यायस्तु न समानामितिज्ञापकात् ।

पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्य
वस्थायामसंज्ञायाम् । १ । १ । ३४ । एतेषां व्यव
स्थायामसंज्ञायां सर्वनामसंज्ञा गणसूत्रात्सर्वत्रया
प्राप्ता सा जसि वा । पूर्वे । पूर्वाः । असंज्ञायां किम्
उत्तराः कुरवः । स्वाभिधेयापेक्षावधिनियमो व्यव
स्था । व्यवस्थायाङ्किम् । दक्षिणा गायकाः कुशला इत्य
र्थः ।

स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् । १ । १ । ३५ । ज्ञाति
धनान्यवाचिनः स्व शब्दस्य प्राप्ता संज्ञा जसि वा । स्वे ।
स्वाः । आत्मीया आत्मान इति वा ज्ञातिधनवाचिनस्तु
स्वाः ज्ञातयोऽर्था वा ।

अन्तरस्वहिर्योगोपसंव्यानयोः । १ । १ । ३६ ।
बाह्ये परिधानीये चार्थेऽन्तरशब्दस्य प्राप्ता संज्ञा ज

सि वा । अन्तरे । अन्तरा वा । गृहा वा ह्या इत्यर्थः ।
अन्तरे । अन्तरा वा शाटकाः परिधानीया इत्यर्थः ।

पूर्वादिभ्योनवभ्योवा । ७ । १ । १६ । एभ्योङ्
सिञ्चोः स्मात्स्मिनौ वा स्तः । पूर्वस्मात् । पूर्वात् । पूर्व
स्मिन् । पूर्वे । एवं परादीनाम् । शेषं सर्ववत् ।

प्रथमचरमतयाऽल्पाद्धकतिपयनेमाश्च । १ ।
१२ । ३३ । एते जसि उक्तसंज्ञा वा स्युः । प्रथमे । प्रथ
माः । तयः प्रत्ययः । द्वितये । द्वितयाः । शेषं रामवत् ।
नेमे । नेमाः । शेषं सर्ववत् ।

तीयस्यङित्सुवा । द्वितीयस्यै । द्वितीयायेत्यादि ।
एवं तृतीयः । निर्जरः ।

जराया जरसन्यतरस्याम् । ७ । २ । १०१ ।
अजादौ विभक्तौ । पदाङ्गाधिकारे तस्य तदन्तस्य च ।
निर्दिश्यमानस्यादेशा भवन्ति । एकदेशविकृतमनन्य
वदिति जरशब्दस्य जरस् । निर्जरसौ । निर्जरस इ
त्यादि । पक्षे हलादौ च रामवत् । विश्वपाः ।

दीर्घाज्जसिच । ६ । १ । १०५ । विश्वपौ । विश्व
पाः । हे विश्वपाः । विश्वपाम् विश्वपौ ।

सुडनपुंसकस्य । १ । १ । ४३ । स्वादिपञ्चवचना
नि सर्वनामस्थानसंज्ञानि स्युरक्तीवस्व ।

स्वादिष्वसर्वनामस्थाने । १ । ४ । १७ । कप्प्रत्य
यावधिषु स्वादिष्वसर्वनामस्थानेषु पूर्वम्पदं स्यात् ।

यचिभम् । १ । ४ । १८ । यादिष्वजादिषु च
कप्प्रत्ययावधिषु स्वादिष्वसर्वनामस्थानेषु पूर्वम्भसं
ज्ञं स्यात् ।

आकडारादेकासंज्ञा । १ । ४ । १९ । इतज्झं
कडाराः कर्मधारय इत्यतः प्रागेकस्यैकैव संज्ञा ज्ञे
या । या पराऽनवकाशा च ।

आतोधातोः । ६ । ४ । १४० । आकारान्तो यो
धातुस्तदन्तस्य भस्याङ्गस्य लोपः । अलोऽन्त्यस्य । वि
श्वपः । विश्वपा । विश्वपाभ्यामित्यादि । एवं शंखभा
दयः । धातोः किम् । हाहान् ॥ हरिः । हरी ।

जसिच । ७ । ३ । १०६ । इस्वान्तस्याङ्गस्य गुणः ।
हरयः ।

इस्वस्यगुणः । ७ । ३ । १०८ । सम्बुद्धौ । हे हरे ।
हरिम् । हरी । हरीन् ।

शेषोद्यसखि । १ । ४ । ७ । शेष इति स्पष्टार्थम् ।
इस्वौ याविदुतौ तदन्तं सखिवर्जं घिसंज्ञम् ।

आङोनास्त्रियाम् । ७ । ३ । १२० । घेः परस्याङो
ना स्यादस्त्रियाम् । आङिति टासंज्ञा । हरिणा । ह
रिभ्याम् । हरिभिः ।

घेर्ङिति । ७।३।१११। घिसंज्ञस्य ङिति सुपि
गुणः । हरये ।

ङसिङसोश्च । ६।१।११०। एङोङसिङसोर
तिपूर्वरूपमेकादेशः । हरेः । हर्योः । हरीणाम् ।

अच्चघेः । ७।३।११६। इदुङ्ग्रामुत्तरस्य ङेरौत्
घेरत् । हरौ । हरिषु । एवं कव्यादयः ॥

अनङ्सौ । ७।१।६३। सख्युरंगस्यानङादे
शोऽसम्बुद्धौ सौ ।

अलोऽन्त्यात्पूर्वउपधा । १।१।६५। अन्त्या
दलः पूर्वोवर्णः स उपधासंज्ञः ।

सर्वनामस्थानेचा सम्बुद्धौ । ६।४।८। नान्त
स्योपधाया दीर्घोऽसम्बुद्धौ सर्वनामस्थाने ।

अपृक्तएकाल् प्रत्ययः । १।२।४१।

हल्ङ्घ्राव्भ्यो दीर्घात्सुतिस्यपृक्तंहल् । ६।
१।६८। हलन्तात्परं दीर्घा यौ ङ्घ्रापौ तदन्ताच्च
परं सुतिसीत्येतदपृक्तं हल्लुप्यते ।

नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य । ८।२।७। प्रा
तिपदिकसंज्ञकं यत्पदं तदन्तस्य नस्य लोपः । सखा ।

सख्युरसंबुद्धौ । ७ । १ । ६२ । सख्युरंगात्परं स
खुद्धिवर्जसर्वनामस्थानं णिदत्स्यात् ।

अचोज्जिणति । ७ । २ । ११५ । अजन्ताङ्गस्य वृ
द्धिर्जिति णिति च परे । सखायौ । सखायः । हे सखे । स
खायम् । सखायौ । सखीन् । सख्या । सख्ये ।

ख्यत्यात्परस्य । ६ । १ । ११२ । खितिशब्दाभ्यां
खीतीशब्दाभ्यां कृतयणादेशाभ्याम्परस्य डसिङ्सो
रत उः । सख्युः ।

औत् । ७ । ३ । ११८ । इतः परस्य डेरौत् । स
ख्यौ । शेषं हरिवत् ।

पतिस्समासएव । १ । ४ । ८ । घिसंज्ञः । पत्ये
पत्युः २ । पत्यौ । शेषं हरिवत् । समासे तु भूपतये ।
कतिशब्दो वङ्गवचनान्तः ।

वङ्गगणवतुडतिसंख्या । १ । १ । २३ ।

डतिच । १ । १ । २५ । डत्यन्ता संख्या षट्संज्ञा
स्यात् ।

पञ्चोलुक् । १ । २ । २७ । जश्शसोः ।

प्रत्ययस्य लुक्लुपः । १ । १ । ६१ । लुक्लुप
शब्दैः कृतप्रत्ययादर्शनं क्रमात्तत्तत्संज्ञं स्यात् ।

प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् । १ । १ । ६२ । प्रत्ययलुप्ते तदाश्रितं कार्यं स्यात् । इति जसिचेति गुणे प्राप्ते ।

नलुमताङ्गस्य । १ । १ । ६३ । लुमता शब्देन लुप्ते तन्निमित्तमङ्गकार्यं न स्यात् । कति २ । कतिभिः । कतिभ्यः २ । कतीनाम् । कतिषु । युष्मदस्मद्वट्संज्ञकास्त्रिषु सरूपाः । त्रिशब्दानित्यं वङ्गवचनान्तः । त्रयः । त्रीन् । त्रिभिः । त्रिभ्यः २ ।

त्रेस्त्रयः । ७ । १ । ५३ । त्रामि । त्रयाणाम् । त्रिषु । गौणत्वेऽपि । प्रियत्रयाणाम् ।

त्यदादीनामः । ७ । २ । १०२ । एषामकारो विभक्तौ । द्विपर्यन्तानामेवेष्टिः । दौ । दौ दाभ्याम् ३ । द्वयोः २ । पाति लोकमिति पपोः सूर्यः ।

दीर्घाज्जसिच । ६ । १ । १०५ । दीर्घाज्जसि इचि च परे न पूर्वसवर्णदीर्घः । पपौ । पप्यः । हे पपोः । पपीम् । पपीन् । पप्या । पपीभ्याम् । पपीभिः । पप्ये । पपीभ्यः । पप्यः । पप्योः २ । दीर्घत्वान्न नुट् । पप्याम् । दौ तु सवर्णदीर्घः । पपी पपीषु । एवमातप्रम्यादयः । वङ्ग्यः श्रेयस्यो यस्य स वङ्गश्रेयसी ।

यूस्त्याख्यौ नदी १ । ४ । ३ । ईदूदनौ नित्यस्त्री लिङ्गौ नदीसंज्ञौ स्तः । प्रथमलिङ्गग्रहणञ्च । पूर्वस्त्याख्यस्योपसर्जनत्वेऽपि नदीत्वं वक्तव्यमित्यर्थः ॥

अम्वार्थनद्योर्ह्रस्वः । ७ । ३ । १०७ । सम्बुद्धौ ।
हे वज्रश्रेयसि ॥

आण् नद्याः । ७ । ३ । ११२ । नद्यन्तात्परेषां डि
तामाडागमः ॥

आटश्च । ६ । १ । ६० । आटोऽचि परे वृद्धिरेका
देशः । वज्रश्रेयस्यै । वज्रश्रेयस्याः । वज्रश्रेयसीनाम् ।

डेरान्नद्यान्नीभ्यः । ७ । ३ । ११६ । नद्यन्तादा
वन्तानीशब्दात्परस्य डेराम् । वज्रश्रेयस्याम् । शेष
मपीवत् । अङ्गन्तत्वान्न सुलोपः । अतिलक्ष्मीः । शेष
स्वज्रश्रेयसीवत् । प्रधीः ।

अचिश्रुधातुभ्रुवां व्योरियङुवडौ । ६ । ४ ।
। ७७ । श्रुप्रत्ययान्तस्येवर्णोवर्णान्तस्य धातोर्भूदत्यस्य
चाङ्गस्येयङुवडौ स्तोऽजादौ प्रत्यये परे । इति प्राप्ते ।

एरनेकाचोऽसंयोगपूर्वस्य । ६ । ४ । ८२ ।
धात्ववयवसंयोगपूर्वा न भवति य इवर्णस्तदन्तोयोधा
तुस्तदन्तस्यानेकाचोऽङ्गस्य यणजादौ प्रत्यये । प्रथ्यौ ।
प्रध्यम् । प्रथ्यौ । प्रध्यः । प्रथ्यि । शेषं मपीवत् । एवं ग्राम
णीः । डौ तु । ग्रामण्याम् । अनेकाचः किम् । नीः । नियौ ।
नियः । अमि शसि च परत्वादियङ् । नियम् । डेराम् ।
नियाम् । असंयोगपूर्वस्य किम् । सुश्रियौ । यवक्रियौ ।

गतिश्च । १ । ४ । ६० । प्रादयः क्रियायोगे गतिसं
ज्ञाः स्युः । गतिकारकेतरपूर्वपदस्य यण् नेष्यते । शुद्ध
धियौ ।

नभूसुधियोः । ६ । ४ । ८५ । एतयोरचि सुपि
यण् ना सुधियौ । सुधिय इत्यादि । सुखमिच्छती
ति । सुखीः । सुतीः । सुख्यौ । सुत्यौ । सुख्युः । सुत्युः ।
शेषं प्रधीवत् । शंभुर्हरिवत् । एवम्भान्वादयः ।

तृज्वत्क्रोष्टुः । ७ । १ । ८५ । असम्बुद्धौ सर्वनाम
स्थाने । क्रोष्टुशब्दस्य क्रोष्टृ प्रयोक्तव्य इत्यर्थः ॥

ऋतोऽङ्सर्वनामस्थानयोः । ७ । ३ । ११० ।
ऋतोऽङ्गस्य गुणोऽङौ सर्वनामस्थाने च । इति प्राप्ते ।

ऋदुशनस्युरुदंशोऽनेहसाञ्च । ७ । १ । ८४ ।
ऋदन्तानामुशनसादीनाञ्चानङ् स्यादसम्बुद्धौ सौ ।

अप्तृन्तृच्स्वसृनप्तृनेष्टृत्वष्टृक्षत्तृक्षोतृपोतृ
प्रशास्तृणाम् । ६ । ४ । ११ । अवादीनामुपधाया
दीर्घोऽसम्बुद्धौ सर्वनामस्थाने । क्रोष्टा । क्रोष्टारौ ।
क्रोष्टारः । क्रोष्टून् ।

विभाषातृतीयादिष्वचि । ७ । १ । ८१ । अजा
दिषु तृतीयादिषु क्रोष्टुर्वा तृज्वत् । क्रोष्टा । क्रोष्टे ।

ऋतउत् । ६ । १ । १११ । ऋतोऽसिङ्मोरति उ
देकादेशोरपरः ।

रात्सस्य । ८ । २ । २४ । रेफात्संयोगान्तसस्यैव
लोपो नान्यस्य । रस्य विसर्गः । क्रोष्टुः । क्रोष्टोः ।

नुमचिरतृज्वङ्गावेभ्योनुट् पूर्वविप्रतिषे
धेन । क्रोष्टूनाम् । क्रोष्टुरि । पक्षे हलादौ च शम्भु
वत् । ऋऋः । ऋऋौ । ऋऋम् । इत्यादि । अतिचमूश्
ब्दे तु नदीकार्यं विशेषः । हे अतिचमु । अतिचम्वै ।
अतिचम्वाः । अतिचमूनाम् । खलपूः ।

ओःसुपि । ६ । ४ । ८३ । धात्ववयवसंयोगपूर्वो न
भवति य उवर्णस्तदन्तो योधातुस्तदन्तस्यानेकाचो
ऽङ्गस्य यण् स्यादचि सुपि । खलघ्नौ । खलघ्नः । एवं सु
ल्वादयः । खभूः । खभुवौ । खभुवः । वर्षाभूः ।

वर्षाभवस्य । ६ । ४ । ८४ । अस्य यण् स्यादचि
सुपि । वर्षाभावित्यादि । दृन्भूः ।

दृन्करपुनःपूर्वस्य भुवोयण् वक्तव्यः ।
दृन्भौ । एवङ्करभूः । धाता । हे धातः । धातारौ । धा
तारः ।

ऋवर्णान्नस्य णत्वंवाच्यम् । धातूणाम् । एवन्

प्रादयः । नप्रादिग्रहणं व्युत्पत्तिपक्षे नियमार्थम् ।
तेनेह न । पिता । पितरौ । पितरः । पितरं । शेषन्धा
तृवत् । एवञ्जामात्रादयः । ना । नरौ ।

नृच । ६ । ४ । ६ । अस्य नामि वा दीर्घः । नृणाम् ।
नृणाम् ।

गोतोणित् । ७ । १ । ८० । ओकारादिहितं स
र्व्वनामस्थानं णिद्वत् । गौः । गावौ । गावः ।

औतोऽम्शसोः । ६ । १ । ८३ । औतोऽम्श
सोरचि आकार एकादेशः । गाम् । गावौ । गाः ।
गवा । गवे । गोः २ । इत्यादि ।

रायोहलि । ७ । २ । ८५ । अस्याकारादेशोह
लि विभक्तौ । राः । रायौ । रायः । राभ्यामित्यादि ।
ग्लौः । ग्लावौ । ग्लावः । ग्लौभ्यामित्यादि ।

इत्यजन्ताः पुंलिङ्गाः ।

अजन्तस्त्रीलिङ्गाः ।

रमा ।

औड आपः । ७ । १ । १८ । आवन्तादङ्गात्पर
सौडशी स्यात् । औडित्याकारविभक्तेः संज्ञा । रमे ।
रमाः ।

सम्बुद्धौ च । ७ । ३ । १०६ । आप एकारः स्यात्सम्बु
द्धौ । एङ् ह्रस्वादिति सम्बुद्धिलोपः । हे रमे । हे रमे
हे रमाः । रमाम् । रमे । रमाः ।

आडि चापः । ७ । ३ । १०५ । आडि ओसि चाप
एकारः । रमया । रमाभ्याम् ३ । रमाभिः ।

याडापः । ७ । ३ । ११३ । आपोडितोयाट् ।
वृद्धिः । रमायै । रमाभ्यः २ । रमायाः २ । रम
योः । रमाणाम् । रमायाम् । रमासु । एवं दुर्गा
विकादयः ।

सर्वनाम्नः स्याड् ह्रस्वश्च । ७ । ३ । ११४ । आव
न्तात्सर्वनाम्नोडितः स्याडापश्च ह्रस्वः । सर्वस्यै । सर्व
स्याः । सर्वासाम् । सर्वस्याम् । शेषं रमावत् । एवम्वि
श्वादय आवन्ताः ।

विभाषादिक् समासे वज्रव्रीहौ । १ । १ । २८ ।
सर्वनामता वा । उत्तरपूर्वस्यै । उत्तरपूर्वायै । ती
यस्येति वा संज्ञा । द्वितीयस्यै । द्वितीयायै । एवन्तृ

घ

तोया । अम्बार्थेति ह्रस्वः । हे अम्ब । हे अक्क । हे अल्ल ।
जरा । जरसौ । जरे । इत्यादि । पक्षे रमावत् । गो
पा विश्वपावत् । मतीः । मत्या ।

डिति ह्रस्वश्च । १ । ४ । ६ । इयडुवड्स्थानौ
स्त्रीशब्दभिन्नौ नित्यस्त्रीलिङ्गावीदूतौ ह्रस्वौ च इवर्णौ
वणा स्त्रियां वा नदीसंज्ञौ स्त्रीडिति । मत्यै । मतये ।
मत्याः २ । मतेः २ ।

इदुझ्याम् । ७ । ३ । ११७ । इदुझ्यां नदीसंज्ञका
भ्याम्परस्य डेराम् । मत्याम् । मतौ । शेषं हरिवत् ।
एवम्बुद्ध्यादयः ।

त्रिचतुरोःस्त्रियान्तिस्त्रचतस्त्र । ७ । २ । ६६ ।
स्त्रीलिङ्गयोरेतौ स्त्रीविभक्तौ ।

अचिरञ्चतः । ७ । २ । १०० । तिस्त्रचतस्त्र एत
योर्चकारस्य रेफादेशस्स्यादचि । गुणदीर्घात्वा
नामभावः । तिस्त्रः २ । तिस्त्रभिः । तिस्त्रभ्यः २ । आभि
नुट् ।

नतिस्त्रचतस्त्र । ६ । ४ । ४ । एतयोर्नामि दीर्घा न ।
तिस्त्रणाम् । तिस्त्रषु । द्वे २ । द्वाभ्याम् ३ । द्वयोः २ ।
गौरी । गौय्या । गौर्यः । हे गौरि । गौर्यावित्यादि ।
एवं नद्यादयः । लक्ष्मीः । शेषं गौरीवत् । एवन्तरीत
व्यादयः । स्त्री । हे स्त्रि ।

स्त्रियाः । ६ । ४ । ७६ । अस्त्रेयङ्जादौ प्रत्यये
परे । स्त्रियौ । स्त्रियः ।

वाम्शसोः । ६ । ४ । ८० । स्त्रियाद्वयङ् । स्त्रि
यम् । स्त्रीम् । स्त्रियः । स्त्रीः । स्त्रिया । स्त्रियै । स्त्रियाः ।
परत्वानुङ् । स्त्रीणाम् । स्त्रीषु । श्रीः । श्रियौ । श्रियः ।

नेयङ् वङ्स्थानावस्त्री । १ । ४ । ४ । द्वयङ्वङोः
स्थितिर्ययोस्तावीदूतौ नदीसंज्ञौ न स्त्रीनतु स्त्री । हे
श्रीः । श्रियै । श्रिये । श्रियाः । श्रियः ।

वामि । १ । ४ । ५ । द्वयङ्वङ्स्थानौ स्त्र्यास्त्र्यौ यू
आमि वा नदीसंज्ञौ स्त्रीनतु स्त्री । श्रीणाम् । श्रियाम् ।
श्रियि । श्रियाम् । धेनुर्मतिवत् ।

स्त्रियाञ्च । ७ । १ । ६६ । स्त्रीवाची क्रौष्टुस्तृजन्त
वद्रूपं लभते ।

ऋन्नेभ्योङीप् । ४ । १ । ५ । ऋदन्तेभ्यो नान्तेभ्य
श्च स्त्रियां ङीप् । क्रौष्टी । गौरीवत् । भूः श्रीवत् । स्व
यम्भूः पुम्बत् ।

नषट्स्वसादिभ्यः । ४ । १ । १० । ङीप् टापौ न ।
स्वसा तिस्रश्चतस्रश्च ननांदा दुहिता तथा । याता
मातेति सप्तैते स्वसादय उदाहृताः । स्वसा स्वसा

रौ । माता पितृवत् । शशि मातृः । द्यार्गेवत् । राः पुं
वत् । नौर्लैवत् ।

इत्यजन्ताः स्त्रीलिङ्गाः ।

अजन्तनपुसकलिङ्गाः ।

अतोऽम् । ७ । १ । २४ । अतोऽङ्गात् क्लीवात्स्व
मोरम् । ज्ञानम् । एङ् ह्रस्वादिति ह्रस्वोपः । हे ज्ञान ।

नपुंसकाच्च । ७ । १ । १६ । क्लीवादौङः शी ।
भसंज्ञायाम् ।

यस्येतिच । ६ । ४ । १४८ । ईकारे तद्धिते च भस्ये
वर्णावर्णयोर्लोपः । इत्यलोपे प्राप्ते ।

औङः श्याम्प्रतिषेधोवाच्यः । ज्ञाने ।

जश्शसोः शिः । ७ । १ । २० । क्लीवात् ।

शिसर्वनामस्थानम् । १ । १ । ४२ ।

नपुंसकस्य झलचः । ७ । १ । ७२ । झलन्तस्या
जंतस्य च क्लीवस्य नुम् स्यात् सर्वनामस्थाने ।

मिदचोऽन्त्यात्परः । १ । १ । ४७ । अचामध्ये यो
ऽन्त्यस्तस्मात्परस्तस्यैवांतावयवोमित्यात् । उपधादी
र्घः । ज्ञानानि । पुनस्तद्वत् । शेषं पुम्वत् । एवन्धनवन
फलादयः ।

अडुतरादिभ्यः पञ्चभ्यः । ७ । १ । २५ । एभ्यः
क्लीवेभ्यः खमोरदडादेशः स्यात् ।

टेः । ६ । ४ । १४३ । डिति भस्य टेर्लोपः । कतरत् ।
कतरद् । कतरे । कतराणि । हे कतरत् । शेषं पुम्बत् ।
एवङ्कतमत् । इतरत् । अन्यत् । अन्यतरत् । अन्यतम
स्य त्वन्यतमम् इत्येव ।

एकतरात्प्रतिषेधः । एकतरं ।

ह्रस्वनपुंसके प्रातिपदिकस्य । १ । २ । ४७ ।
अजन्तस्येत्येव । श्रीपम् । ज्ञानवत् ।

स्वमोर्नपुंसकात् । ७ । १ । २३ । लुक् स्यात् ।
वारि ।

इकोऽचिविभक्तौ । ७ । १ । ७३ । इगन्तस्य
क्तीवस्य नुमचि विभक्तौ । वारिणी । वारीणि । नलुमते
त्यस्यानित्यत्वात्पक्षे सम्बुद्धिनिमित्तो गुणः । हे वारि ।
हे वारे । घेर्ङितीति गुणे प्राप्ते । वृद्धौ लतृज्वङ्गावगुणे
भ्या नुम् पूर्वविप्रतिषेधेन । वारिणे । वारिणः २ । वारि
णोः २ । नुमचिरेति नुट् । वारीणाम् । वारिणि । हला
दौ हरिवत् ।

अस्थिदधिसक्थ्यऽक्षणामनडुदात्तः । ७ ।
१ । ७५ । टादावचि ।

अलोपोनः । ६ । ४ । १३४ । अङ्गावयवोऽसर्व

नामस्थानयजादिस्वादिपरो योऽन् तस्याकारस्य लो
पः । दध्ना । दध्ने । दध्नः २ । दध्नोः २ ।

विभाषा ङिश्योः । ६ । ४ । १३६ । अङ्गावयवोऽस
र्व्वनामस्थानपरो योऽन् तस्याकारस्य लोपोवा स्यात्
ङिश्योः परयोः । दध्नि । दधनि । शेषस्वारिवत् । एव
मस्थि शक्थन्ति । सुधि । सुधिनी । सुधीनि । हे सुधे । हे
सुधि । सुधिनेत्यादि । मधु । मधुनी । मधूनि । हे मधो ।
ह मधु । सुलु । सुलुनी । सुलूनि । सुलुनेत्यादि । धातृ ।
धातृणी । धातृणि । धातृणाम् । हे धातः । एवं ज्ञात्रा
दयः ।

एचइरघ्रस्वादेशे । १ । १ । ४८ । प्रद्यु । प्रद्युनी ।
प्रद्यूनि । प्रद्यनेत्यादि । प्ररि । प्ररिणी प्ररीणि । प्ररिणा ।
एकदेशविकृतमनन्यवत् । प्रराभ्याम् । प्ररीणाम् । सु
नु । सुनुनी । सुनूनि । सुनुनेत्यादि ।

इत्यजन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

हलन्तपुंलिङ्गाः ।

होढः । ८ । २ । ३१ । झलि पदान्ते च । लिट् ।
लिङ् । लिहौ । लिहः । लिङ्ग्राम् । लिट्सु । लिट्सु ।

दादेर्धातोर्घः । ८ । २ । ३२ । झलि पदान्ते चो
पदेशे दादेर्धातोर्हस्य घः ।

एकाचोवशोभष्झपन्तस्यस्रध्वोः । ८ । २ ।
३७ । धात्ववयवस्यैकाचोझपन्तस्य वशोभष् से ध्वे प
दान्ते च । धुक् । धुग् । दुहौ दुहः । धुग्याम् धुचु ।

वाद्रुहमुहसुहस्त्रिहाम् । ८ । २ । ३३ । एषां
हस्य वा धो झलि पदान्ते च । ध्रुक् । ध्रुग् । ध्रुट् । ध्रुङ् ।
द्रुहौ । द्रुहः । ध्रुग्याम् ध्रुङ्गा । ध्रुचु । ध्रुट्सु । ध्रुट्सु ।
एवमुह ।

धात्वादेःषः सः । ६ । १ । ६४ । सुट् । सुङ् । सुक् ।
सुग् । एवंस्त्रिह ।

इग्यणः संप्रसारणम् । १ । १ । ४५ ।

वाहजठ् । ६ । ४ । १३२ । भस्य वाहः संप्रसार
णमूठ् ।

संप्रसारणाच्च । ६ । १ । १०८ । संप्रसारणादचि
पूर्वरूपमेकादेशः । वृद्धिः । विश्वैहः । इत्यादि ।

चतुरनडुहोरामुदात्तः । ७ । १ । ६८ ।

सावनडुहः । ७ । १ । ८२ । नुम् । अनङ्गान् ।

अम् संबुद्धौ । ७ । १ । ८८ । हे अनङ्गान् । अन
ङ्गाहौ २ । अनडुहः ।

वसुसंसुध्वंसनडुहांदः । ८ । २ । ७२ । सान्त
स्य वसन्तस्य संसादेश्च दस्युत्पदान्ते । अनडुङ्गा
मित्यादि । सान्तेतिकिम् । विद्वान् । पदान्तेति किं । स
क्षम् । ध्वक्षम् ।

सहेस्साडःसः । ८ । ३ । ५६ । साड् रूपस्य सहे
स्सस्य मूर्द्धन्यादेशः । तुराषाट् । तुराषाड् । तुरासा
हौ । तुरासाहः । तुराषाङ्गामित्यादि ।

दिवञ्चौत् । ७ । १ । ८४ । दिविति प्रातिपदिकस्यौ
व्यात्सौ । सुद्यौः । सुदिवौ ।

दिवउत् । ६ । १ । १३१ । पदान्ते । सुद्युभ्याम् ।
इत्यादि । चत्वारः । चतुरः । चतुर्भिः । चतुर्भ्यः ।

षट्चतुर्भ्यश्च । ७ । १ । ५५ । एभ्य आमोनुडा
गमः ।

रषाभ्यान्नोणःसमानपदे । ८ । ४ । १ ।

अचोरहाभ्यान्द्वे । ८ । ४ । ४६ । अचः पराभ्यां
रिफहकाराभ्यां परस्य यरोद्वे वा स्तः । चतुर्णाम् ।

रोःसुपि । ८ । ३ । १६ । रोरैव विसर्गः सुपि ।
षत्वम् । षस्य द्वित्वे प्राप्ते ।

शरोचि । ८ । ४ । ४८ । अचि परे शरो न द्वे स्तः ।
चतुर्षु ।

मोनोधातोः । ८ । २ । ६४ । पदान्ते । प्रश्नान् ।

किमः कः । ७ । २ । १०३ । विभक्तौ । कः । का । के ।
इत्यादि । सर्व्ववत् ।

इदमोमः । ७ । २ । १०८ । सौ । त्यदाद्यत्वापवा
दः ।

इदोऽय्पुंसि । ७ । २ । १११ । इदम् इदोऽय् सौ
पुंसि । अयम् । त्यदाद्यत्वे ।

अतोगुणे । ६ । १ । ८७ । अपदान्तादतोगुणे
पररूपमेकादेशः ।

दस्य । ७ । २ । १०८ । इदमोदस्य मः स्याद्विभक्तौ ।
इमौ । इमे । त्यदादेशस्यो धननास्तीत्युत्सर्गः ।

अनाप्यकः । ७ । २ । ११२ । अककारस्य इदम
इदोऽनापि विभक्तौ । आविति प्रत्याहारः । अनेन ।

हलिलोपः । ७ । २ । ११३ । अककारस्येदमिदो
लोप आपि हलादौ । नानर्थकेऽलोऽन्यविधिरनभ्या
सविकारे ।

आद्यन्तवदेकस्मिन् । १ । १ । २१ । एकस्मिन्
क्रियमाणं कार्यमादाविवान्त इव स्यात् । सुपिचेति
दीर्घः । आभ्याम् ।

नेदमदसोरकोः । ७ । १ । ११ । अककारयो
रिदमदसोर्भिष ऐस् न । एभिः । अस्मै । एभ्यः । अ
सात् । अस्य । अनयोः २ । एषाम् । अस्मिन् । एषु ।

द्वितीयाटौस्त्वेनः । २ । ४ । ३४ । इदमेतदोर
न्वादेशे । किञ्चित्कार्यं विधातुमुपात्तस्य कार्यान्तरं वि
धातुमुनरूपादानमन्वादेशः । यथा अनेन व्याकरणम
धीतमेनञ्छन्दोऽध्यापयेति । अनयोः पवित्रं कुलम् ।
एनयोः प्रभूतं स्वमिति । एनम् एनौ । एनान् । एनेन ।
एनयोः २ । राजा ।

नडिसम्बुद्धोः । ८ । १ । ८ । नस्य लोपो न डौ
सम्बुद्धौ च । हे राजन् ।

डावुत्तरपदे प्रतिषेधः । ब्रह्मनिष्ठः । राजा
नौ । राजानः । राज्ञः ।

नलोपः सुपस्वरसंज्ञातुग्विधिषु कृति । ८ ।
 १२ । २ । सुब्विधौ स्वरविधौ संज्ञाविधौ कृति तुग्विधौ
 नलोपोऽसिद्धो नान्यत्र । राजाश्च इत्यादौ इत्यसिद्ध
 तादात्म्यमेतन्मैस्त्वञ्चन । राजभ्याम् । यज्वा । यज्वानौ ।
 यज्वानः ।

नसंयोगादमन्तात् । ६ । ४ । १३७ । वमान्तसं
 योगादनोकारस्यलोपो न । यज्वनः । यज्वना । यज्व
 भ्याम् । ब्रह्मणः । ब्रह्मणा ।

इहन्पूषार्यम्णां शौ । ६ । ४ । १२ । एषां शर्वे
 नोपधाया दीर्घा नान्यत्र । इति निषेधे प्राप्ते ।

सौच । ६ । ४ । १३ । इनादीनामुपधाया दीर्घा
 ऽसंबुद्धौ सौ । वृत्रहा । हे वृत्रहन् ।

एकाजुत्तरपदे णः । ८ । ४ । १२ । एकाजुत्त
 रपदं यस्य तस्मिन्मासे पूर्वपदस्यान्निमित्तात्परस्य
 प्रातिपदिकान्तनुम् विभक्तिस्थस्य नस्य णः । वृत्रहणौ ।

होहन्तेर्जिण्णेषु । ७ । ३ । ५४ । जिति णिति
 प्रत्यये नकारेच परे हन्तेर्हकारस्य कुलं । वृत्रघ्नः ।
 इत्यादि । एवं शार्ङ्गिन् यशस्विन् अर्यमन् पूषन् ।

मघवावज्जलम् । ६ । ४ । १२८ । मघवन् शब्द
 स्य वातृ इत्यन्तादेशः । ऋदत् ।

उगिदचां सर्वनामस्थानेऽधातोः । ७ । १ ।

। ७० । अधातोर्गितोनलोपिनोऽञ्चतेश्च नुम् स्यात्सर्वनामस्थाने । मघवान् । मघवन्तौ । मघवन्तः । हे मघवन् । मघवभ्याम् । तृत्वाभावे । मघवा । सुटि राजवत् ।

अयुवमघोनामतद्धिते । ६ । ४ । १३३ । अन्नन्तानाम्भानामेषामतद्धिते संप्रसारणम् । मघोजः । मघवभ्याम् । एवं अन्युवन् ।

नसंप्रसारणे संप्रसारणम् । ६ । १ । ३७ । यूनः । यूना । युवभ्याम् । इत्यादि । अर्वा हे अर्वन् ।

अर्वणस्त्रसावनजः । ६ । ४ । १२७ । नञारहितस्यार्वनन्तस्याऽङ्गस्य तृ इत्यन्तादेशेनतु सौ । अर्वन्तौ । अर्वन्तः । अर्वङ्गामित्यादि ।

पथिमथ्यभुक्षामात् । ७ । १ । ८५ । सौ ।

इतोऽत्सर्वनामस्थाने । ७ । १ । ८६ । पथ्यादेः ।

थोन्यः । ७ । १ । ८७ । पथिमथोस्थस्य न्यादेशः सर्वनामस्थाने । पन्थाः । पन्थानौ । पन्थानः ।

भस्यटेर्लोपः । ७ । १ । ८८ । भस्य पथ्यादेष्टिलोपः । पथः । पथा । पथिभ्याम् । एवमथिन् ऋभुक्षिन् ।

षणान्ता षट् । १ । १ । २४ । षान्ता नान्ता च संख्या षट्संज्ञा स्यात् । पञ्चन्शब्दो नित्यम्वज्जवचनान्तः । पञ्च । पञ्च । पञ्चभिः । पञ्चभ्यः २ । नट् ।

नोपधायाः । ६ । ४ । ७ । नान्तस्योपधाया दी
र्घानामि । पञ्चानाम् । पञ्चसु ।

अष्टन आ विभक्तौ । ७ । २ । ८४ । हलादौ
वा स्यात् ।

अष्टाभ्यश्चौष् । ७ । १ । २१ । कृताकारादष्टनो
जश्चसोरौष् । अष्टभ्य इति वक्तव्ये कृतात्वनिर्देशो
जश्चसोर्विषये आत्वं ज्ञापयति । अष्टौ । अष्टौ । अष्टा
भ्यः २ । अष्टानाम् । अष्टासु । आत्वाभावे अष्ट पञ्च
वत् ।

ऋत्विग्दधृक्स्वग्दिगुष्णिगञ्चुयुजिक्रुच्चा
ञ्च । ३ । २ । ५६ । एभ्यः किन् अञ्चैस्सप्युपपदे ।
युजिक्रुच्चोः केवलयोः । क्रुच्चेर्नलोपाभावश्च निपा
त्यते कनावितौ ।

कृदतिङ् । ३ । १ । ६३ । अत्र धात्वधिकारे तिङ्
भिन्नः प्रत्ययः कृतसंज्ञः स्यात् ।

वेरपृक्तस्य । ६ । १ । ६७ । लोपः ।

किन्प्रत्ययस्य कुः । ८ । २ । ६२ । किन्प्रत्ययोय
स्मात्तस्य कवर्गोऽन्तादेशः पदान्ते । इत्यस्यासिद्धत्वा
च्चोः कुरिति कुत्वम् । ऋत्विग् । ऋत्विक् । ऋत्विजौ । ऋ
त्विग्याम् ।

यजेरसमासे । ७ । १ । ७१ । युजेस्सर्वनामस्थाने

नुम् स्यादसमासे । सुलोपः । संयोगान्तलोपः । कुत्वेन
नस्य डः । युङ् । युञ्जौ । युञ्जः । युग्याम् ।

चोःकुः । ८ । २ । ३० । चवर्गस्य कवर्गः स्याज्झलि
पदान्ते च । सुयुक् । सुयुजौ । सुयुग्याम् । खन् । खञ्जौ ।
खन्भ्याम् ।

ब्रश्चभ्रस्जस्जमृजयजराजभ्राजक्क्षां षः
। ८ । २ । ३६ । झलि पदान्ते च । जश्त्वचर्त्वे । राट् ।
राड् । राजौ । राजः । राज्याम् । एवं विभ्राट् । दे
वेट् । विश्वसृट् ।

परौ ब्रजेः षः पदान्ते । परावुपपदे ब्रजेः
क्विप् स्यात् दीर्घश्च पदान्ते षत्वमपि । परिव्राट् । परि
ब्राजौ ।

विश्वस्य वसुराटोः । ६ । ३ । १२८ । दीर्घः ।
विश्वाराट् । विश्वाराड् । विश्वराजौ । विश्वाराज्याम् ।

स्कोस्संयोगाद्योरन्ते च । ८ । २ । ३६ । पदान्ते
झलि च यस्संयोगस्तदाद्योः स्कोर्लोपः । भृट् । सस्य
श्रुत्वेन शः । झलाञ्जश्झशि इति सस्य जः । भृजौ ।
भृज्याम् । त्यदाद्यत्वमपरूपत्वम् ।

तदोःसः सावनन्त्ययोः । ७ । २ । १०६ । त्यदा

दीनान्तदयोरनंत्ययोस्तः स्यात्सौ । सः । तौ । त्ये ।
सः । तौ । ते । यः । यौ । ये । एषः । एता । एते ।

डे प्रथमयोरम् । ७ । १ । २८ । युष्मदस्मज्जां
परस्य डे इत्येतस्य प्रथमाद्वितीययोश्चामादेशः ।

त्वाहौ सौ । ७ । २ । ६४ । अनयोर्मपर्थ्यन्तस्य त्वा
हौ आदेशौ स्तः ।

शेषेलोपः । ७ । २ । ६० । एतयोष्टिलोपः । त्वम् ।
अहम् ।

युवावौ द्विवचने । ७ । २ । ६२ । द्वयोरुक्ताव
नयोर्मपर्थ्यन्तस्य युवावौ स्तौ विभक्तौ ।

प्रथमायाश्चद्विवचने भाषायाम् । ७ । २ ।
। ८८ । औञ्जितयोरालं लोके । युवाम् । आवाम् ।

यूयवयौजसि । ७ । २ । ६३ । अनयोर्मपर्थ्य
न्तस्य । यूयम् । वयम् ।

त्वमावेकवचने । ७ । २ । ६७ । एकस्योक्ताव
नयोर्मपर्थ्यन्तस्य त्वमौ स्तौ विभक्तौ ।

द्वितीयायाच्च । ७ । २ । ८७ । अनयोरात्स्यात् ।
त्वाम् । माम् ।

शसोन । ७ । १ । २६ । आभ्यां शसो नः स्यादमेऽ

पवादः । आदेः परस्य । संयोगान्तलोपः । युष्मान् । अ
स्मान् ।

योऽचि । ७ । १ । ८६ । अनयोर्न्यकारादेशः स्या
दनादेशेऽजादौ परतः । लया । मया ।

युष्मदस्मदोरनादेशे । ७ । २ । ८६ । अनयो
रात्स्यादनादेशे हलादौ । युवाभ्याम् । आवाभ्याम् ।
युष्माभिः । अस्माभिः ।

तुभ्यमहौडयि । ७ । २ । ८५ । अनयोर्मप्यन्त
स्य । टिलोपः । तुभ्यम् । मह्यम् ।

भ्यसेऽभ्यम् । ७ । २ । ३० । आभ्यामपरस्य । युष्म
भ्यम् । अस्मभ्यम् ।

एकवचनस्य च । ७ । १ । ३२ । आभ्यां ङसेरत् ।
त्वत् । मत् ।

पञ्चम्या अत् । ७ । १ । ३१ । आभ्यामञ्चभ्याभ्य
सेऽत्स्यात् । युष्मत् । अस्मत् ।

तवममौ ङसि । ७ । २ । ८६ । अनयोर्मप्यन्तस्य ।

युष्मदस्मङ्गाङसेऽङ् । ७ । १ । २७ । तव । मम ।
युवयोः । आवयोः ।

साम आकम् । ७ । १ । ३३ । आभ्यां साम आ
कम् । युष्माकम् । अस्माकम् । त्वयि । मयि । युवयोः ।
आवयोः । युष्मासु । अस्मासु ।

युष्मदस्मदोष्पष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्व्वा
न्नावौ । ८ । १ । २० । पदात्परयोरपादादौ स्थित
योः षष्ठ्यादिविशिष्टयोर्वान्नावौ इत्यादेशौ स्तः ।

वङ्गवचनस्य वस्त्वसौ । ८ । १ । २१ । उक्तविध
योरनयोष्पष्ठादिवङ्गवचनान्तयोर्वस्त्वसौ स्तः ।

तेमयावेकवचनस्य । ८ । १ । उक्तविध योर
नयोष्पष्ठीचतुर्थ्येकवचनान्तयोस्तेमे एतौ स्तः ।

त्वामौ द्वितीयायाः । ८ । १ । २३ । द्वितीयैकव
चनान्तयोस्त्वामा इत्यादेशौ स्तः । श्रीशस्त्वाऽवतु मा
पोह दत्ता ते मेऽपि शर्म सः । स्वामी ते मेऽपि स हरिः
पातु वामपि नौ विभुः । सुखस्वान्नौ ददात्तीशः पतिर्व्वा
मपि नौ हरिः । सोऽव्यादो नश्शिवम्बो नो दद्यात्सेव्यो
ऽत्र वः स नः ।

एकवाक्ये युष्मदस्मदादेशावक्तव्याः । अन्वा
देशे तु नित्यं स्युः । धाता ते भक्तोऽस्ति धाता तव भक्तोऽ
स्ति तस्मै ते नम इत्येव । सुपात् । सुपाद् । सुपादौ ।

पादः पत् । ६ । ४ । १३० । पाच्छब्दान्तं यदङ्ग

भन्तदवयवस्य पाच्छब्दस्य पदादेशः । सुपदः । सुप
दा । सुपाङ्गाम् । अग्निमत् । अग्निमथौ । अग्निमथम् ।

अनिदितां हलउपधायाः किङ्ति । ६ ।

। ४ । २४ । हलन्तानामनिदितामङ्गानामुपधाया नस्य
लोपः किति ङिति । नुम् । संयोगान्तस्य लोपः । नस्य
कुलेन ङः । प्राङ् । प्राञ्चौ । प्राञ्चः ।

अचः । ६ । ४ । १३८ । लुप्तनकारस्याञ्चतेर्भ
स्याकारस्य लोपः ।

चौ । ६ । ३ । १३८ । लुप्ताकारनकाराञ्चतौ परे
पूर्वस्याणोदीर्घः । प्राचः । प्राग्न्याम् । प्रत्यङ् । प्रत्य
ञ्चौ । प्रतीचः । प्रत्यग्न्याम् । उदङ् । उदञ्चौ ।

उद ईत् । ६ । ४ । १३८ । उच्छब्दात्परस्य लु
प्तनकाराञ्चतेर्भस्याकारस्य ईत् । उदीचः । उद
ग्न्याम् ।

समस्समि । ६ । ३ । ८३ । अप्रत्ययान्तेऽञ्चतौ ।
सम्यङ् । सम्यञ्चौ । समीचः । सम्यग्न्याम् ।

सहस्य सध्रिः । ६ । ३ । ८५ । तथा । सध्र्यङ् ।

तिरसस्तिर्य्यलोपे । ६ । ३ । ८४ । अलुप्ताकारे
ऽञ्चतौ अप्रत्ययान्ते तिरसस्तिर्य्यादेशः । तिर्य्यङ् ।
तिर्य्यञ्चौ । तिरश्चः । तिर्य्यग्न्याम् ।

नाच्चेः पूजायाम् । ६ । ४ । ३० । पूजार्थस्याच्चेते
रूपधाया नस्य लोपो न । प्राङ् । प्राच्चौ । नलोपाभावा
दलोपो न । प्राच्चः । प्राङ्भ्याम् । प्राङ्ङु । एवम्पूजार्थे
प्रत्यङादयः । क्रुङ् । क्रुच्चौ । क्रुङ्भ्याम् । पयोमुक् ।
पयोमुग् । पयोमुच्चौ । पयोमुग्भ्याम् । उगित्वानुम् ।

सान्तमहत्संयोगस्य । ६ । ४ । १० । सान्तसं
योगस्य महत्स्य येनकारस्तस्योपधाया दीर्घा धातु
भिन्नासन्तस्य चासम्बुद्धौ सर्वनामस्थाने । महान् । म
हान्तौ । महान्तः । हे महन् । महङ्गाम् ।

अत्वसन्तस्य चाऽधातोः । ६ । ४ । १४ । अत्वन्त
स्योपधायादीर्घाधातुभिन्नासन्तस्य चासम्बुद्धौ । धी
मान् । धीमन्तौ । धीमन्तः । हे धीमन् । शसादौ मह
दत् । भातेर्द्वतुः । डित्वसामर्थ्यादभस्यापि टेलोपः ।
भवान् । भवन्तौ । शचन्तस्य भवन् ।

उभे अभ्यस्तम् । ६ । १ । ५ । षाष्ठद्वित्वप्रकरणे ये
द्वे विहिते उभे समुदिते अभ्यस्तसंज्ञे स्तः ।

नाऽभ्यस्ताच्छतुः । ७ । १ । ७८ । अभ्यस्ताच्छ
तुर्नुम् न । ददत् । ददतौ ।

जक्षित्यादयः षट् । ६ । १ । ६ । षड्धातवोऽन्ये
जक्षितिश्च सप्तम एते । अभ्यस्तसंज्ञाः स्युः । जक्षत् ।
जक्षतौ । जक्षतः । एवं जायत् । दरिद्रत् । शासत् ।
चकासत् । गुप् । गुपौ । गुपः । गुग्भ्याम् ।

त्यदादिषु दृशोनालोचने कञ्च । ३ । २ । ६० ।
त्यदादिषूपपदेषु अज्ञानार्थदृशेः कञ् चात् किन् ।

आसर्वनाम्नः । ६ । ३ । ८१ । दृग्दृश् वतुषु ।
तादृक् । तादृशौ । तादृशः । तादृग्याम् । व्रश्चेति षः ।
जश्त्वचर्त्वे । विड् । विट् । विशौ । विशः । विज्ञाम् ।

नशेर्वा । ८ । २ । ६३ । नशेः कवर्गोऽन्तादेशो
वा पदान्ते । नक् । नट् । नशौ । नशः । नग्याम् । न
ज्ञाम् ।

सृशोऽनुदके किन् । ३ । २ । ५८ । अनुदके सृ
ष्युपपदे सृशेः किन् । घृतसृक् । घृतसृशौ । घृतसृशः ।
दधृक् । दधृषौ । दधृग्याम् । रत्नमुट् । रत्नमुषौ ।
रत्नमुज्ञाम् । षट् । षड्भिः । षड्भ्यः । षण्णाम् । षट्सु ।
रुत्वप्रति षत्वस्यासिद्धत्वात्ससजुषोरिति रुत्वम् ।

वीरूपधायादीर्घद्वकः । ८ । २ । ७६ । रेफ
वान्तयोरूपधाया इकोदीर्घः पदान्ते । पिपठीः ।
पिपठिषौ । पिपठीर्भ्याम् ।

नुम्विसर्जनीय शर्व्यवायेऽपि । ८ । ३ । ५८ ।
एतैः प्रत्येकं व्यवधानेऽपि इण्कुभ्याम्यरस्य सस्य मूर्द्ध
न्यादेशः । घृत्वेन पूर्वस्य षः । पिपठीष्णु । पिपठीःषु ।
चिकीः । चिकीर्षौ । चिकीर्भ्याम् । चिकीर्षु । विद्वान् ।
विद्वान्सौ । हे विद्वन् ।

वसोऽसंप्रसारणम् । ६ । ४ । १३१ । वसन्तस्य
भस्य सम्प्रसारणं स्यात् । विदुषः । वसुसंस्थिति दः । वि
दज्ञाम् ।

पुंसोऽसुङ् । ७ । १ । ८६ । सर्वनामस्थाने । पु
मान् । हे पुमन् । पुमांसौ । पुंसः । पुमभ्याम् । पुंसु । च
दुश्नेत्यनङ् । उश्ना । उश्नसौ ।

अस्य सम्बुद्धौ वानङ् नलोपश्च वावाच्यः ।
हे उश्न । हे उश्नन् । हे उश्नः । हे उश्नसौ । उश्नो
भ्याम् । उश्नस्सु । अनेहाः । अनेहसौ । हे अनेहः ।
वेधाः । वेधसौ । हे वेधः । वेधोभ्याम् ।

अदसश्चौसुलोपश्च । ७ । २ । १०७ । अदस
श्चात्स्यात्सौ सुलोपश्च । तदोरिति सः । असौ । त्यदाद्य
त्वम् । पररूपत्वम् । वृद्धिः ।

अदसोऽसेर्दादुदोमः । ८ । २ । ८० । अदसोऽ
सान्तस्य दात्परस्य उदूतौ दस्य मश्च । आन्तरतम्या
द्भूखस्य उः दीर्घस्य जः । अमू । जसश्शी । गुणः ।

एतद्द्वज्जवचने । ८ । २ । ८१ । अदसोदात्प
रस्यैतद्दस्यमोवक्थ्यौ । अमी । पूर्वत्रासिद्धमिति
विभक्तिकार्यं प्राक् पश्चादुत्वमले । अमुम् । अमू ।
अमून् । मुले कृते घिसंज्ञायां नाभावः ।

नमुने । ८ । २ । ३ । नाभावे कर्त्तव्ये कृते च मुभा
 वोनासिद्धः । अमुना । अमूभ्यां । अमीभिः । अमुष्मै ।
 अमीभ्यः । अमुष्मात् । अमुष्य । अमुयोः । अमीषाम् ।
 अमुष्मिन् । अमीषु ।

इति हलन्ताः पुंलिङ्गाः ।

। अमुष्य । अमुष्मात् । अमुष्य । अमुयोः । अमीषाम् ।
 अमुष्मिन् । अमीषु । अमुष्मै । अमीभिः । अमूभ्यां । अमुना ।
 नमुने । ८ । २ । ३ । नाभावे कर्त्तव्ये कृते च मुभा
 वोनासिद्धः । अमुना । अमूभ्यां । अमीभिः । अमुष्मै ।
 अमीभ्यः । अमुष्मात् । अमुष्य । अमुयोः । अमीषाम् ।
 अमुष्मिन् । अमीषु ।

। अमुष्य । अमुष्मात् । अमुष्य । अमुयोः । अमीषाम् ।
 अमुष्मिन् । अमीषु । अमुष्मै । अमीभिः । अमूभ्यां । अमुना ।
 नमुने । ८ । २ । ३ । नाभावे कर्त्तव्ये कृते च मुभा
 वोनासिद्धः । अमुना । अमूभ्यां । अमीभिः । अमुष्मै ।
 अमीभ्यः । अमुष्मात् । अमुष्य । अमुयोः । अमीषाम् ।
 अमुष्मिन् । अमीषु ।

हलन्ताः स्त्रीलिङ्गाः ।

नहो धः । ८ । २ । ३४ । झलि पदान्ते च ।

नहिवृतिवृषिव्यधिरुचिसहितनिषु कौ ।
६ । ३ । ११६ । किवन्तेषु पूर्वपदस्य दीर्घः । उपानत् ।
उपानहौ । उपानत्सु । क्विनन्तत्वात् कुत्वेन घः । उ
ष्णिक् । उष्णिहौ । उष्णिग्भ्याम् । द्यौः । दिवौ । दिवः ।
द्युभ्याम् । गीः । गिरौ । गिरः । एवं पूः । चतस्रः । चतसृ
णाम् । का । के । काः । सर्वा वत् ।

यस्मौ । ८ । २ । ३४ । इदमोदस्य यः । इयम् ।
त्यदाद्यत्वम् । पररूपत्वम् । टाप् । दश्चेति मः । इमे ।
इमाः । इमाम् । अनया । हलि लोपः । आभ्याम् ।
आभिः । अस्यै । अस्याः । अनयोः । आसाम् । अस्याम् ।
आसु । स्रक् । स्रजः । स्रग्भ्याम् । त्यदाद्यत्वम् । टाप् ।
स्या । त्ये । त्याः । एवं तद् । एतद् । वाक् । वाचौ ।
वाग्भ्याम् । वाचु । अप्शब्दो नित्यस्वञ्जवचनान्तः ।
अप्तृनिति दीर्घः । आपः ।

अपोभिः । ७ । ४ । ४८ । अपस्तकारोभादौ प्र
त्यये । अद्भिः । अद्भ्यः । अपाम् । अप्सु । दिग् । दिक् ।
दिशः । दिग्भ्याम् । त्यदादिष्विति दृशेः क्विन् विधाना
दन्यत्रापि कुत्वम् । दृक् । दृग् । दृशौ । दृग्भ्याम् । लिट् ।
त्विषौ । त्विज्ञाम् । ससजुषोरिति रुत्वम् । सजूः । सजु
षौ । सजूर्भ्याम् । आशीः । आशिषौ । आशीर्भ्याम् ।

असौ । उत्तमत्वे । अमू । अमूः । अमुया । अमूभ्याम् ।
अमूभिः । अमुयै । अमुभ्यः । अमुय्याः । अमुयोः । अ
मूषा । अमुभिन् । अमूषु ।

इति हलन्ताः स्त्रीलिङ्गाः ।

हलन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

स्वमोर्लुक् । दत्वम् । स्वनडुत् । स्वनडुही । चतुर
नडुहोरित्याम् । स्वनङ्वाहि । पुनस्तद्वत् । शेषम्युम्बत् ।
वाः । वारी । वारि । वारा । वार्याम् । चत्वारि ।
किम् । के । कानि । इदम् । इमे । इमानि ।

अन्वादेशे नपुंसकेनद्वक्तव्यः । एनत् ।
एने । एनानि । एनेन । एनयोः । ब्रह्म । विभाषा डि
श्योः । अह्नी । अहनी । अहानि ।

अहन् । ८ । २ । ६८ । अहनित्यस्य रुः पदान्ते ।
अहोभ्याम् । दण्डि । दण्डिनी । दण्डीनि । दण्डिना ।
दण्डिभ्याम् । सुपथि । टिलोपः । सुपथी । सुपन्थानि ।
जर्क् । जर्जी । जर्ज्जि । नरजानां संयोगः । तत् । ते ।
तानि । यत् । ये । यानि । एतत् । एते । एतानि । ग
वाक् । गोची । गवांचि । पुनस्तद्वत् । गोचा । गवाभ्याम् ।
शक्त् । शक्ती । शक्न्ति । ददत् ।

वा नपुंसकस्य । ७ । १ । ७६ । अभ्यस्तात्परस्य
बा नुम् सर्वनामस्थाने । ददन्ति । ददति । तुदत् ।

आच्छीनद्योर्नुम् । ७ । १ । ८० । अवर्णान्तात्प
रोयः शतुरवयवस्तदन्तस्य नुम् शीनद्योः । पचन्ती ।

पचन्ति । दीव्यत् । दीव्यन्ती । दीव्यन्ति । धनुः । धनुषी ।
 सान्तेति दीर्घः । नुम्विसर्ज्जनीयेति षः । धनूंषि ।
 धनुषा । धनुर्भ्याम् । एवं चचुर्हविरादयः । पयः । प
 यसी । पयांसि । पयसा । पयोभ्याम् । सुपुम् । सुपुंसी ।
 सुपुमांसि । अदः । विभक्तिकार्यम् । उत्तमत्वे । अमू ।
 अमूनि । शेषं पुंवत् ।

इति हलन्तनपुंसकलिङ्गाः ।

अव्ययानि ।

स्वरादिनिपातमव्ययम् । १।१।३०। स्वर
 अन्तर प्रातर पुनर सनुतर उच्चैस् नीचैस् शनैस्
 च्छधक् च्छते युगपत् आरात् पृथक् ह्यस् स्वस् दिवा
 रात्रौ सायम् चिरम् मनाक् ईषत् जोषम् तूष्णीम्
 वहिस् अवस् समया निकषा स्वयम् वृथा नक्तम्
 नञ् हेतौ इद्धा अद्धा सामिवत् ब्राह्मणवत् चत्रिय
 वत् सना उपधा सनत् सनात् अन्तरा अन्तरेण
 ज्योक् कम् सहसा विना नाना स्वस्ति स्वधा अलम्
 वषट् औषट् वौषट् अन्यत् अस्ति उपांशु क्षमा विहा
 यसा दोषा मिथ्या मुधा पुरा मिथो मिथस् प्रायस्
 वज्रस् प्रवाज्जकम् प्रवाहिका आर्य्यहलम् अभीक्षणम्
 साकम् सार्द्धम् नमस् हिरुक् धिक् अथ अम् आम् प्र
 ताम् प्रशान्मा माङ् आकृतिगणोयम् । च वा ह अह
 एव एवम् नूनम् सखत् युगपत् भूयस् कूयत् सूयत्
 कुचित् नेत् चेत् चण् यत्र कश्चित् नह हन्त माकिम् मा
 कीम् नकिः आकीं माङ् नञ् यावत् तावत् त्वै न्वै द्वै
 रै औषट् वौषट् स्वाहा स्वधा वषट् तुम् तथा हि खलु
 किल अथ सुष्टु आदह् । उपसर्गविभक्तिस्वरप्रतिरू
 पकाश्च । अवदत्तम् । अहंयुः । अस्तिक्षीरा अ आ इ ई
 उ ऊ ए ऐ ओ औ पशु शुकम् यथा कथा च पाट् प्याट्
 अङ्ग है हे भोः अये द्य विषु एकपदे पुत् आतः । चा
 दिरप्याकृतिगणः । तसिलादयः प्राक् पाशपः । शस्प्र
 भृतयः प्राक् समासान्तेभ्यः अम् आम् । कत्वोर्थाः ।

तसिंवती । नानाजौ । एतदन्तमव्ययम् । अतद्
त्यादि ।

कृन्मेजन्तः । १ । १ । ३६ । कृद्योमान्त एजन्तश्च
तदन्तमव्ययम् । स्मारम् । स्मारम् । जीवसे । पिवथ्यै ।

क्वातोसुन्कसुनः । १ । १ । ४० । एतदन्तमव्य
यम् । कृत्वा । उदेतो । विसृपः ।

अव्ययीभावश्च । १ । १ । ४१ । अधिहरि ।

अव्ययादाप्सपः । २ । ४ । ८२ । अव्ययादापः
सुपश्च लुक् । तत्र शालायाम् । अथ । सदृशम् त्रिषुलि
ङ्गेषु सर्वासुच विभक्तिषु । वचनेषु च सर्वेषु यन्नव्येति
तदव्ययम् । वष्टिभागुरिरल्लोपमवाप्योरूपसर्गयोः ।
आपश्चैव हलन्तानां यथा वाचा निशा दिशा । अव
गाहः । वगाहः । अपिधानम् । पिधानम् ॥

इत्यव्ययानि ।

भादयः ।

लट् । लिट् । लुट् । लृट् । लेट् । लोट् । लङ् ।
लिङ् । लुङ् । लृङ् । एषु पञ्चमोलकारः कन्दो
मात्रगोचरः ।

लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः । ३ । ४ । ६६ ।
लकारास्स कर्मकेभ्यः कर्मणि कर्त्तरि च स्युरकर्मकेभ्यो
भावे कर्त्तरि च ।

वर्त्तमाने लट् । ३ । २ । १२३ । वर्त्तमानक्रिया
वृत्तेर्धातोर्लट् स्यात् । अटावितौ । उच्चारणसामर्थ्यात्
स्य नेत्वम् । भू सत्तायाम् । कर्त्तृविवक्षायां भू ल इति
स्थिते ।

तिप्त्स्ञि सिप्थस्य मिप्वस्मस् ताता
अभ्र थासाथान्ध्वमिद्धिहिमहिङ् । ३ । ४ । ७८ ।
एतेऽष्टादश लादेशाः स्युः ।

लः परस्मैपदम् । १ । ४ । ६६ । लादेशाः परस्मैप
दसंज्ञाः स्युः ।

तङानावात्मनेपदम् । १ । ४ । १०० । तङ्प्र
त्याहारश्शानच् कामचौ चैतत्संज्ञाः स्युः पूर्वसंज्ञाऽप
वादः ।

अनुदात्तङित आत्मनेपदम् । १ । ३ । १२ ।
अनुदात्तेतोङितश्च धातोरात्मनेपदं स्यात्कर्त्तृगामि
नि क्रियाफले ।

शेषात्कर्त्तरि परस्मैपदम् । १ । ३ । ७८ ।
आत्मनेपदनिमित्तहीनाद्धातोः कर्त्तरि परस्मैपदं
स्यात् ।

स्वरितञितः कर्त्रभिप्राये क्रियाफले । १ ।
३ । ७२ ।

तिङ्स्त्रीणित्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः । १ ।
४ । १०१ । तिङ् उभयोः पदयोः स्त्रयस्त्रिकाः क्रमादे
तत्संज्ञाः स्युः ।

तान्येकवचनद्विवचनवज्जवचनान्येकशः
। १ । ४ । १०२ । लब्धप्रथमादिसंज्ञानि तिङ्स्त्रीणि
त्रीणि प्रत्येकमेकवचनादिसंज्ञानि स्युः ।

युष्मद्युपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि
मध्यमः । १ । ४ । १०५ । तिङ्वाच्यकारकवाचिनि
युष्मद्यप्रयुज्यमाने प्रयुज्यमाने च मध्यमः ।

अस्मद्युत्तमः । १ । ४ । १०७ । तथाभतेऽस्मद्यु
त्तमः ।

शेषेप्रथमः । १ । ४ । १०८ । भूति इति जाते ।

तिङ् शित्सार्वधातुकम् । ३ । ४ । ११३ । तिङ्ः
शितश्च धात्वधिकारोक्ता एतत्संज्ञाः स्युः ।

कर्त्तरिश्प् । ३ । १ । ६८ । कर्त्तर्ये सार्वधातु
के परे धातोः शप् ।

सार्वधातुकार्द्धधातुकयोः । ७ । ३ । ८३ । अन
योः परयो रिगन्ताङ्गस्य गुणः । अवादेशः । भवति ।
भवतः ।

झीऽन्तः । ७ । १ । ३ । प्रत्ययावयवस्य झस्यान्तादे
शः । अतोऽगुणे । भवन्ति । भवसि । भवथः । भवथ ।

अतोदीर्घायञि । ७ । ३ । १०१ । अतोऽङ्गस्य
दीर्घायञादौ सार्वधातुके । भवामि । भवावः । भवा
मः । स भवति । तौ भवतः । ते भवन्ति । त्वं भवसि । युवां
भवथः । यूयं भवथ । अहं भवामि । आवां भवावः ।
वयं भवामः ।

परोक्षे लिट् । ३ । २ । ११५ । भूतानद्यतनपरो
क्षार्थवृत्तेर्धातोर्लिट् स्यात् । लस्य तिवादयः ।

परस्मैपदानां णलतुस्यलथुसणल्वमाः ।
३ । ४ । ८२ । लिटस्तिवादीनां णलादयः स्युः । भू अ
इति स्थिते ।

भुवोवुग् लुङ्लिटोः । ६ । ४ । ८८ । अचि ।

लिटि धातोरनभ्यासस्य । ६ । १ । ८ । लिटि
परे अनभ्यासधात्वयवस्यैकाचो प्रथमस्य द्वे स्त आ
दिभूतादचः परस्य तु द्वितीयस्य । भूव्भूव् अ इति
स्थिते ।

पर्वोऽभ्यासः । ६ । १ । ४ । अत्रये द्वे तयोः ।

हलादिप्रशेषः । ७ । ४ । ६० । अभ्यासस्यादिर्हल्
शिष्यते अन्ये हलो लुप्यन्ते ।

ह्रस्वः । ७ । ४ । ५६ । अभ्यासस्याचः ।

भवतेरः । ७ । ४ । ७३ । भवतेरभ्यासस्योकारस्य
अः स्याल्लिटि ।

अभ्यासे चर्च्च । ८ । ४ । ५६ । अभ्यासे झलां च
रः स्युर्जश्च झलां जश्चः खयां चर इति विवेकः । वभू
व । वभूवतुः । वभूवुः ।

लिट्च । ३ । ४ । ११४ । लिङादेशस्तिङार्द्धधातु
कसंज्ञः ।

आर्द्धधातुकस्येङ्गलादेः । ७ । २ । ३५ । वभूविथ ।
वभूवथुः । वभूव । वभूव । वभूविव । वभूविम ।

अनद्यतने लुट् । ३ । ३ । १५ । भविष्यत्यनद्य
तनेऽर्थं धातोर्लुट् ।

स्यतासील्लुटोः । ३ । १ । ३३ । धातोरैतौ स्तो
ल्लुटोः परतः । श्वाद्यपवादः । लृ इति लृङ्लुटो
र्ग्रहणम् ।

आर्द्धधातुकं शेषः । ३ । ४ । ११४ । तिङ्शिञ्जोऽ
न्योधातेरिति विहित प्रत्यय एतत्संज्ञाः स्युः । इट् ।

लुटः प्रथमस्य डारौरसः । २ । ४ । ८५ । डित्
सामर्थ्यादभस्यापि टेलीपः । भविता ।

तासस्योर्लीपः । ७ । ४ । ५० । सादौ प्रत्यये ।

रिच । ७ । ४ । ५१ । रादौ प्रत्यये तथा । भविता
रौ । भवितारः । भवितासि । भवितास्यः । भवितास्य ।
भवितासि । भवितास्यः । भवितास्यः ।

लृट् शेषे च । ३ । ३ । १३ । भविष्यदर्थाद्धातो
लृट् क्रियार्थायां क्रियायां सत्यामसत्यांवा । स्युः । इट् ।
भविष्यति । भविष्यतः । भविष्यन्ति । भविष्यसि ।
भविष्यथः । भविष्यथ । भविष्यामि । भविष्यावः ।
भविष्यामः ।

लोट् च । ३ । ३ । १६२ । विध्याद्यर्थेषु धातोर्लोट् ।

आशिषि लिङ्लोटौ । ३ । ३ । १७३ ।

एरुः । ३ । ४ । ८६ । लोट्द्वकारस्य उः । भवतु

तुह्योस्तातडाशिष्यन्यतरस्याम् । ७।१।३५।
आशिषितुह्योस्तातड्वा । परत्वात्सर्वादेशः । भवतात् ।

लोटीलड्वत् । ३।४।८५। लोटस्तामादय
स्सलोपः ।

तस्यस्यमिपान्तान्तन्तामः । ३।४।१०५।
ङितश्चतुर्णान्तामादयः । भवताम् । भवन्तु ।

सेर्ह्यपिच्च । ३।४।८७। लोटः सेर्हिःसाऽपिच्च ।
अतोहेः । ६।४।१०५। लुक् । भव । भवतात् ।
भवतम् । भवत ।

मेर्निः । ३।४।८८। लोटः ।

आडुत्तमस्य पिच्च । ३।४।८२। लोडुत्तम
स्याट्पिच्च । हिन्योरुत्वन्न दूत्वोच्चारणसामर्थ्यात् ।
भवानि ।

ते प्राग्धातोः । १।४।८०। ते गत्युपसर्गसंज्ञ
का धातोः प्रागेव प्रयोक्तव्याः ।

आनिलोट् । ८।४।१६। उपसर्गस्थानिमित्ता
त्परस्य लोडादेशस्यानीति नस्य णस्स्यात् । प्रभवाणि ।

दुरः षत्वणत्वयोरुपसर्गत्वप्रतिषेधोवक्त
व्यः । दुस्त्रितिः । दुर्भवानि ।

अन्तःशब्दस्याङ्किविधिणल्लेषूपसर्गत्व
वाच्यम् । अन्तर्भवाणि ।

नित्यंङितः । ३।४।६६ । सकारान्तस्य ङिदु
त्तमस्य नित्यं लोपः । अलोऽन्यस्येति सलोपः । भवाव ।
भवाम ।

अनद्यतने लङ् । ३।२।१११ । अनद्यतनभू
तार्थवृत्तेर्धातोर्लङ् ।

लुङ्लङ्लृङ्स्वङुदात्तः । ६।४।७१ । एष्व
ङ्गस्याट् ।

इतश्च । ३।४।१०० । ङितोलस्य परस्मैपदमि
कारान्तं यत्तस्य लोपः । अभवत् । अभवताम् । अभ
वन् । अभवः । अभवतम् । अभवत । अभवं । अभवा
व । अभवाम ।

विधिनिमन्त्रणा मन्त्रणाधीष्टसंम्यग्प्रार्थ
नेषुलिङ् । ३।३।१६१ । एष्वर्थेषु धातोर्लिङ् ।

यासुट् परस्मैपदेषूदात्तोङिच्च । ३।४।१०३ ।
लिङः परस्मैपदानां यासुडागमोङिच्च ।

लिङस्सलोपोनन्त्यस्य । ७।२।७६ । सार्व
धातुकलिङोऽनन्त्यस्य सस्य लोपः । इति प्राप्ते ।

अतोयेयः । ७ । २ । ८० । अतः परस्य सार्वधा
तुकावयवस्य घास् इत्यस्य इय् । गुणः ।

लोपोव्योर्वलि । ६ । १ । ६६ । भवेत् । भवेताम् ।

झेर्जुस् । ३ । ४ । १०८ । लिङः । भवेयुः । भवेः ।
भवेतम् । भवेत । भवेयम् । भवेव । भवेम ।

लिङाशिषि । ३ । ४ । ११६ । आशिषि लिङस्तिङा
ईधातुकसंज्ञः स्यात् ।

किदाशिषि । ३ । ४ । १०४ । आशिषि लिङोया
सुट् कित् । स्तोत्रयोगाद्योरिति सलोपः ।

किङ्तिच । १ । १ । ५ । गित्किङ्निमित्ते इ
म्बचये गुणवृद्धी न स्तः । भूयात् । भूयास्ताम् । भूया
सुः । भूयाः । भूयास्तम् । यूयास्त । भूयासम् । भूयास्व ।
भूयास ।

लुङ् । ३ । २ । ११० । भूतार्थे धातोर्लुङ् स्यात् ।

माङि लुङ् । ३ । ३ । १७५ । सर्वलकारापवादः ।

सोत्तरे लुङ् च । ३ । ३ । १७६ । सोत्तरेलुङ्
स्यात् चासङ् ।

ल्लिलुङि । ३ । १ । ४३ । श्वाद्यपवादः ।

जेस्मिच् । ३ । १ । ४४ । इचावितौ ।

गातिस्थाद्युपाभूभ्यस्मिचःपरस्मैपदेषु । २ ।
४। ७७। लुक् । गापाविहेणादेशपिवती गृह्येते ।

भूसुवोस्तिङि । ७। ३। ८८। भूस्र एतयोस्सार्व
धातुकेतिङि गुणेन । अभूत् । अभूताम् । अभूवन् ।
अभूः । अभूतम् । अभूत । अभूवम् । अभूव । अभूम ।

नमाञ्जोगे । ६। ४। ७४। अटाटौ न स्तः । माभ
वान्भूत् । मास्मभवत् । मास्मभूत् ।

लिङ्निमित्तेल्लङ्क्रियातिपत्तौ । ३। ३।
१३८। हेतुहेतुमद्भावादिलिङ्निमित्तन्तत्र भविष्य
त्यर्थे ल्लङ्क्रियाया अनिष्पत्तौ गम्यायाम् । अभविष्यत् ।
अभविष्यताम् । अभविष्यन् । अभविष्यः । अभविष्य
तम् अभविष्यत । अभविष्यम् । अभविष्याव । अभवि
ष्याम । सुवृष्टिश्चेदभविष्यत् । तदा सुभिचमभविष्यत् ।
इत्यादि ज्ञेयम् । अतसातत्यगमने । २। अतति ।

अतआदेः । ७। ४। ७०। अभ्यासस्यादेरतो
दीर्घः स्यात् । आत । आततुः । आतुः । आतिथ । आ
तथुः । आत । आतिव । आतिम । अतिता । अतिथ्य
ति । अततु ।

आडजादीनाम् । ६। ४। ७२। अजादेरङ्ग
स्याट् लुङ् लङ् लृङ् । आतत् । अतेत् । अत्यात् ।
अत्यास्ताम् । लुङि सिचि दडागमे कृते ।

अस्तिसिचोऽपुक्ते । ७ । ३ । ६६ । विद्यमानात्
सिचोऽस्तेश्च परस्यापृक्तस्य हल ईडागमः ।

इट ईटि । ८ । २ । २८ । इटः परस्य सस्य लोपः
आतिष्ठाम् । स्यादीटि । सिज्लोपएकादेशे सिद्धोवा
च्यः । आतीत् ।

सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च । ३ । ४ । १०६ । सिचोऽभ्य
स्तादिदेश्च परस्य डित्सम्बन्धिनो झेर्जुस् । आतिषुः ।
आतीः । आतिष्ठम् । आतिष्ठ । आतिषम् । आतिष्व ।
आतिष्म । आतिष्यत् । विधुगत्याम् । ३ ।

ह्रस्वलघु । १ । ४ । १० ।

संयोगे गुरु । १ । ४ । ११ । संयोगे परे ह्रस्व
गुरुः ।

दीर्घञ्च । ७ । ४ । ७१ । गुरुः स्यात् ।

पुगन्तलघूपधस्य च । ७ । ३ । ८६ । पुगन्तस्य
लघूपधस्य चाङ्गस्येको गुणः सार्वधातुकार्द्धधातुक
योः । धात्वादेरिति सः । सेधति । षत्वम् । सिषेध ।

असंयोगाल्लिट्कित् । १ । २ । ५ । असंयोगा
त्परोऽपिलिट्कित् स्यात् । सिषिधतुः । सिषिधुः । सिषे
धिथ । सिषिधयुः । सिषिध । सिषेध । सिषिधिव । सि
षिधिम । सेधिता । सेधिष्यति । सेधतु । असेधत् । से

धेत् । सिध्यात् । असेधीत् । असेधिष्यत् । एवं चितीसं
ज्ञाने । शुचशोके । ५ । गदव्यक्तायाम्बाचि । ६ । गदति ।

नेर्गदनदपतपदद्युमास्यतिहन्ति याति वा
तिद्रातिष्ठातिवपतिवहति शाम्यति चिनोति
देग्धिषुच । ८ । ४ । १७ । उपसर्गस्थानिमित्ता
त्परस्य नेर्णः गदादिषु परेषु । प्रणिगदति ।

कुक्षोश्चुः । ७ । ४ । ६२ । अभ्यासकवर्गहकारयो
श्चवर्गादेशः ।

अत उपधायाः । ७ । २ । ११६ । वृद्धिः स्यात्
जिति णिति च प्रत्यये । जगाद । जगदतुः । जगदुः ।
जगदिथ । जगदथुः । जगद ।

णलुत्तमोवा । ७ । १ । ६१ । णित् स्यात् । जगा
द । जगद । जगदिव । जगदिम । गदिता । गदिष्य
ति । गदतु । अगदत । गदेत् । गद्यात् ।

अतोहलादेशर्षयोः । ७ । २ । ७ । हलादेशर्ष
योर्दृष्टिर्वेडादौ परस्मैपदे षिचि । अगादीत् । अग
दीत् । अगदिष्यत् । एद अव्यक्ते शब्दे । ७ ।

णोनः । ६ । १ । ६५ । धालादेशर्षस्य नः । णोपदे
शास्त्रनर्द्राटिनाश्चाभ्रनङ्कनृनृतः ।

उपसर्गादसमासेपिणोपदेशस्य । ८।४।

। ११४ । उपसर्गस्यानिमित्तात्परस्य णोपदेशस्य धातोर्नस्य णः । प्रणदति । प्रणिनदति । नदति । ननाद ।

अतएकहल्मध्ये नादेशादेर्लिटि । ६।४।

। १२० । लिटिनिमित्तादेशादिकं न भवति यदङ्गन्तदवयवस्यासंयुक्तहल्मध्ये स्यात् एत्वमभ्यासलोपश्च किति लिटि ।

यलि च सेटि । ६।४। १२१ । प्रागुक्तं स्यात् । नेदिथ । नेदथुः । नेद । ननाद । ननद । नेदिव । नेदिम । नदिता । नदिष्यति । नदतु । अनदत् । नदेत् । नद्यात् । अनादीत् । अनदीत् । अनदिष्यत् । टुनदि समृद्धौ । ८ ।

आदिर्जिटुडवः । १।३। ५ । उपदेशे धातोराद्या एते इतः स्युः ।

इदितोनुम्धातोः । ७।१। ५८ । नन्दति । ननन्द । नन्दिता । नन्दिष्यति । नन्दतु । अनन्दत् । नन्देत् । नन्द्यात् । अनन्दीत् । अनन्दिष्यत् । अर्चपूजायाम् । ६ । अर्चति ।

तस्मान्नुड्दिहलः । ७।४। ७१ । द्विहलोधातोर्दीर्घा भूतात्परस्य नुट् स्यात् । आनर्च । आनर्चतुः । अर्चिता । अर्चिष्यति । अर्चतु । आर्चत् । अर्चेत् ।

अर्थात् । आर्चीत् । आर्चिष्यत् । ब्रजगता । १० । ब्रजति ।
बब्राज । ब्रजिता । ब्रजिष्यति । ब्रजतु । अब्रजत् ।
ब्रजेत् । ब्रज्यात् ।

वद्ब्रजहलन्तस्याचः । ७ । २ । ३ । एषामचो
वृद्धिस्त्रिचि परस्मैपदेषु । अब्राजीत् । अब्रजिष्यत् ।
कटे वर्षा वर्णयोः । ११ । कटति । चकाट । कटिता ।
कटिष्यति । कटतु । अकटत् । कटेत् । कट्यात् ।

ह्यन्तक्षणाश्चसजागृणिश्च्येदिताम् । ७ । २ ।
५ । हमयान्तस्यक्षणादेर्ह्यन्तस्य श्रयतेरेदितश्च वृ
द्धिर्नेडादौ सिचि । अकटीत् । अकटिष्यत् । गुपूरच
णे । १२ ।

गुपूधूपविच्छिपणिपनिभ्यआयः । ३ । १ ।
१२८ । स्वार्ये ।

सनाद्यन्ताधातवः । ३ । १ । ३२ । सनादयः
कमेर्षिङन्ताः प्रत्यया अन्तेयेषान्ते धातुसंज्ञकाः । धा
तुत्वास्तडादयः । गोपायति ।

आयादयार्द्धधातुकेवा । ३ । १ । ३१ । आ
र्द्धधातुकविवक्षावामायादयो वा स्युः ।

कास्यनेकाचआम्बक्तव्यः । लिटि । आस
काशोराम् विधानान्मस्य नेत्वम् ।

अतोलोपः । ६ । ४ । ४८ । आर्द्धधातुकोपदेशे
यददन्तन्त्यातो लोप आर्द्धधातुके ।

आमः । २ । ४ । ८१ । आमः परस्य लुक् ।

कृञ्चानुप्रयुज्यते लिटि । ३ । १ । ४० । आम
न्तासिट्पराः कृभस्तयोऽनु प्रयुज्यन्ते । तेषां द्वित्वादि ।

उरत् । ७ । ४ । ६६ । अभ्यासश्चवर्णस्यात् । वृद्धिः ।
गोपायाञ्चकार । द्वित्वात्परत्वाद्यणिप्राप्ते ।

द्विर्वचनेऽचि । १ । १ । ५६ । द्वित्वनिमित्तेऽचि
अच आदेशो न द्वित्वेकर्त्तव्ये । गोपायाञ्चक्रतुः ।

एकाचउपदेशेऽनुदात्तात् । ७ । २ । १० ।
उपदेशे यो धातुरेकाजनुदात्तश्च तत आर्द्धधातुकस्ये
एन । ऊद्दन्तैर्यौतिरुच्छणु शीलुनुचु शिडोडश्रिभिः ।
वृङ् वृज्भ्याञ्चविनैकाचोऽजन्तेषु निहताः स्मृताः । का
न्तेषु । शक्तेकः । चान्तेषु । पच् मुच् रिच् वच् विच्
सिचः षट् । कान्तेषु । प्रक्तेकः । जान्तेषु । त्यज् निज्
रज् भज् भञ्ज् भुज् भ्रज् मज् यज् युज् रुज् रञ्ज्
विजिर् स्वञ् सञ् सृजः पञ्चदश । दान्तेषु । अद् दुद्
खिद् छिद् तुद् नुद् पद्य भिद् विनद् विन्द् शद् सद् खि
द्यस्कन्द हदी षोडश । धान्तेषु । क्रुध् चुध् वुध्य बध्य यु
ध् रुध् राध् व्यध् शुध् साध् सिध्य एकादश । नान्तेषु ।
मन्यह्नौदौ । पान्तेषु । अप् चुप् चिप् तप् तिप् तृप् षट्

ष्य लिप् लुप् वप् शप् स्वप् सृप स्त्रयोदश । भान्तेषु ।
 यभ् रभ् लभ स्त्रयः । भान्तेषु । गम् नम् यम् रम्
 श्रुत्वारः । भान्तेषु । कृष् दंश् दिश् दृश् मृश् रिश् रुश्
 लिश् विश् स्पृशोदश । भान्तेषु । कृष् लिप् तुष् दिष्
 दुष् पुष्यपिष् विष् शिष् शुष् क्षिष् एकादश । भान्तेषु ।
 घम् वसतीदौ । हान्तेषु । दह् दिहदुह नह् मिह रह
 लिह् वहोष्टौ । अनुदात्ता हलन्तेषु धातवस्त्यधिकं
 शतम् । गोपायाञ्चकर्थ । गोपायाञ्चक्रथुः । गोपा
 याञ्चक्र । गोपायाञ्चकार । गोपायाञ्चकव । गोपा
 याञ्चक्रम । गोपायाम्बभूव । गोपायामास । जुगोप ।
 जुगुपतुः । जुगुपुः ।

स्वरतिस्त्रुतिस्त्रयतिधूञ्दितोवा । ७ । २ । ४४ ।
 स्वरत्यादेरुदितश्च परस्य वलादेरार्द्धधातुकस्येच्चा
 स्यात् । जुगोपिथ । जुगोप्य । गोपायिता । गोपिता ।
 गोप्ता । गोपायिष्यति । गोपिष्यति । गोप्यति । गोपा
 यतु । अगोपायत् । गोपायेत् ।

नेटि । ७ । २ । ३ । इडादौ सिचि हलन्तस्य वृ
 द्धिर्न । अगोपायीत् । अगोपीत् । अगोप्सीत् ।

झलोझलि । ८ । २ । ३६ । झलः परस्य लोपो
 झलि । अगोप्ताम् । अगोप्सुः । अगोप्सीः । अगोप्सम् ।
 अगोप्ता । अगोप्सम् । अगोप्सुः । अगोप्सा । अगोपा
 यिष्यत् । अगोपिष्यत् । अगोप्यत् । चिचये । १३ ।

चयति । चिचाय । चिचियतुः । चिचियुः । एकाच
इति निषेधे प्राप्ते ।

कृद्धभृवृस्तुद्रुश्रुसुवोलिटि । ७ । २ । १३ । का
दिभ्य एवलिट् इण्त्वादन्यस्मादनिटोपि स्यात् ।

अचस्तास्वत्यल्यनिटोनित्यम् । ७ । २ । ६१ ।
उपदेशेऽजन्तो यो धातुस्तासैनित्यानिट् ततश्चल
इण् न ।

उपदेशेऽत्वतः । ७ । २ । ६२ । उपदेशेऽकार
वतस्तासैनित्यानिट् ततः परस्य थल इण् न स्यात् ।

ऋतोभारद्वाजस्य । ७ । १ । ६३ । तासैनित्या
निट् ऋदन्तादेवथलोनेङ् भारद्वाजस्य मते । तेन अ
न्यस्य स्यादेव । अयमत्र संग्रहः । अजन्तोऽकारवान्वा
यस्तास्य निट् थलि वेडयम् । ऋदन्तर्दृक् नित्या
निट् काद्यन्योलिटि सेङ् वेत् । चिचयिथ । चिचेथ ।
चिचयथुः । चिचय । चिचाय । चिचियिव । चिचि
यिम । चेता । चेष्यति । चयतु । अचयत् । चयेत् ।

अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः । ७ । ४ । २५ ।
अजन्ताङ्गस्य दीर्घा यादौ प्रत्यये नतु कृत्सार्वधातु
कयोः । ङीयात् ।

सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु । ७ । २ । १ । इगन्ता
ङ्गस्य वृद्धिः स्यात् परस्मैपदे सिचि । अचैवीत् । अचे

थत् । तपसन्तापे । १४ । तपति । तताप । तपतुः । तेषुः ।
तेपिथ । ततप्य । तप्ता । तस्यति । तपतु । अतपत् ।
तपेत् । तप्तात् । अताप्सीत् । अताप्ताम् । अतस्यत् ।
क्रमु पादविच्छेपे । १५ ।

वाभ्राशभ्लाशभ्रमुक्रमुक्लमुचसिचुटिलषः ।
३ । १ । ७० । एभ्यः श्यन्वाकर्त्तर्ये सार्वधातुके परे ।
पच्चे शप् ।

क्रमः परस्मैपदेषु । ७ । ३ । ७६ । क्रमो दीर्घः
परस्मै पदे शिति । क्राम्यति । क्रामति । चक्राम । क्रमि
ता । क्रमिष्यति । क्राम्यतु । क्रामतु । अक्राम्यत् । अक्रा
मत् । क्राम्येत् । क्रामेत् । क्रम्यात् । अक्रमीत् । अक्रमि
ष्यत् । पापाने । १६ ।

पाघ्राघ्रास्थाम्नादाण्डृश्यर्त्तिशदसदाम्पि
वजिघ्रधमतिष्ठमनयक्पश्य च्छ्रधौशीयसी
दाः । ७ । ३ । ७८ । पादीनाम्पिवादयस्स्युरित्सं
ज्ञकशादौ प्रत्यये । पिवाददेशो ऽदन्तस्तेन न गुणः ।
पिवति ।

आत औणलः । ७ । १ । ३४ । पपौ ।

आतेलोपइटि च । ६ । ४ । ६४ । अजाद्योराद्धे

धातुकयोः क्ङिदिटोः परचोरातो लोपः । पपतुः ।
पपुः । पपिथ । पपाथ । पपथुः । पप । पपौ । पपिव । प
पिम । पाता । पास्यति । पिवतु । अपिवत् । पिवेत् ।

एर्लिङि । ६ । ४ । ६७ । घुसंज्ञकानां मास्थादी
नाञ्च एत्वं स्यादार्द्धधातुके किति लिङि । पेयात् । गा
तिस्थेति सित्चालुक् । अपात् । अपाताम् ।

आतः । ३ । ४ । ११० । सिज्जुकि आदन्तादेवञ्च
जुस् ।

उस्यपदान्तात् । ६ । १ । ८६ । अपदान्तादका
रादुसिपररूपमेकादेशः । अपुः । अपास्यत् । ग्लैह
र्षचये । १७ । ग्लायति ।

आदेचउपदेशेऽशिति । ६ । १ । ४५ । उपदे
ञ्च एजन्तस्य धातो रात्वन्नतु शिति । जग्लौ । ग्लाता ।
ग्लास्यति । ग्लायतु । अग्लायत् । ग्लायेत् ।

वान्यस्यसंयोगादेः । ६ । ४ । ६८ । घुमास्था
देरन्यस्य संयोगादेर्द्धातोरात एत्वं वार्द्धधातुके किति
लिङि । ग्लेयात् । ग्लायत् ।

यमरमनमातांसक्च । ७ । २ । ७३ । एषां
सक्स्यादेभ्यः सिच इट्स्यात्परस्मैपदेषु । अग्लासीत् ।
अग्लास्यत् । कृकौटिल्ये । १८ । करति ।

कृतस्यसंयोगादेर्गुणः। ७।४।१०। च्छदन्त
स्य संयोगादेरङ्गस्य गुणो लिटि। उपधाया वृद्धिः।
जङ्कार। जङ्करतुः जङ्करः। जङ्कर्थ। जङ्करथुः।
जङ्कर। जङ्कार। जङ्कर। जङ्करिव। जङ्करिम।
जङ्कर्ता।

कृद्वनोरस्ये। ७।२।७०। कृतोहन्तेश्चस्येष्ट्।
करिष्यति। करतु। अकरत्। करेत्।

गुणोर्त्तिसंयोगाद्योः। ७।२।२८। अर्त्तेःसं
योगादेच्छदन्तस्य च गुणः किति यादावाङ्गधातुके
लिङि च। कर्ष्यात्। अकार्षीत्। अकरिष्यत्।
श्रुश्रवणे। १८।

श्रुवःशृच। ३।२।७४। श्रुवश्च इत्यादेशःस्यात्
श्रुप्रत्ययस्य। शृणोति।

सार्वधातुकमपित्। १।२।४। अपिसार्व
धातुकं ङिदत्। शृणुतः।

ऊश्रुवोःसार्वधातुके। ६।४।८७। ऊश्रुवो
रनेकाचोसंयोगपूर्वस्योवर्णस्य यणस्यादचि सार्वधा
तुके। शृण्वन्ति। शृणोषि। शृणुथः। शृणुथ। शृणोमि।

लोपश्चास्यान्यतरस्यांभोः। ६।४।१०७। असं
योगपूर्वस्य प्रत्ययोकारस्य लोपो वाभोःपरयोः। शृ
ण्वः। शृणुवः। शृण्वः। शृणुमः। शृश्राव। शृश्रुवतुः।

शुश्रुवुः । शुश्रोथ । शुश्रुवथुः । शुश्रुव । शुश्राव । शुश्रुव ।
शुश्रुम । श्रोता । श्रोयति । शृणोतु । शृणुताम् ।
शृण्वन्तु ।

उतश्चप्रत्ययादसंयोगपूर्वात् । ६ । ४ । १०६ ।
असंयोगपूर्वात्प्रत्ययोतोहेर्लुक् । शृणु । शृणुतात् । शृणु
तम् । शृणुत । गुणावादेशौ । शृण्वानि । शृणवाव । शृण
वाम । अशृणोत् । अशृणुताम् । अशृण्वन् । अशृणोः ।
अशृणुतम् । अशृणुत । अशृण्वम् । अशृण्व । अशृणु
व । अशृण्म । अशृणुम । शृणुयात् । शृणुयाताम् ।
शृणुयुः । शृणुयाः । शृणुयातम् । शृणुयात । शृणुयाम् ।
शृणुयाव । शृणुयाम । श्रूयात् । अश्रौषीत् । अश्रौष्यत् ।
गमूगतौ । २० ।

इषुगमियमाञ्कः । ७ । ३ । ७७ । एषाञ्कः
शिति । गच्छति । जगाम ।

गमहनजनखनघसंलोपः किङ्कत्यनङि ।
६ । ४ । ६८ । एषामुपधायालोपोऽजादौकिङ्कति
नत्वङि । जगमतुः । जग्मुः । जगमिथ । जगन्थ । जग्म
थुः । जग्म । जगाम । जगम । जग्मिव । जग्मिम ।
गन्ता ।

गमेरिट्परस्मैपदेषु । ७ । २ । ५८ । गमेस्मा
देराद्धधातुकस्येट् परस्मैपदेषु । गमिष्यति । गच्छतु ।
अगच्छत् । गच्छेत् । गम्यात् ।

एधवृद्धौ । १ ।

टित आत्मनेपदानाण्डेरे । ३ । ४ । ७६ ।

टितोलस्यात्मनेपदानाण्डेरेत्वम् । एधते ।

आतोडितः । ७ । २ । ८१ । अतः परस्यडितामा
कारस्य इय् स्यात् । एधेते । एधन्ते ।

थासस्मे । ३ । ४ । ८० । टितोलस्य थासस्मे स्यात् ।
एधसे । एधेथे । एधध्वे । अतो गुणे । एधे । एधावहे ।
एधामहे ।

इजादेश्चगुरुमतोऽनृच्छः । ३ । १ । ३६ । इजा
दिर्योधातुर्गुरुमानृच्छत्यन्यस्तत आम् स्यात्तिटि ।

आम्प्रत्ययवत्कृजोऽनुप्रयोगस्य । १ । ३ । ६३ ।
आम्प्रत्ययोयस्मादित्यतद्गुणसन्निधानो वज्रग्रीहिः ।
आम्प्रकृत्यातुल्यमनुप्रयुज्यमानात् कृजोऽप्यात्मनेप
दम् ।

लिटस्तद्वयोरेशिरेच । ३ । ४ । ८१ । लिडादे
शयोस्तद्वयोरेश् इरेचौ स्तः । एधाञ्चक्रे । एधाञ्चक्रा
ते । एधाञ्चक्रिरे । एधाञ्चकृषे । एधाञ्चक्राथे ।

इणः षीध्वंलुङ्लिटान्धोऽङ्गात् । ८ । ३ । ७८ ।
इणन्तादङ्गात्परेषां षीध्वंलुङ्लिटान्धस्य ढः । एधा
ञ्चकृद्धे । एधाञ्चकृवहे । एधाञ्चकृमहे । एधाम्भूव ।

एधामास । एधिता । एधितारौ । एधितारः । एधि
तासे । एधितासाथे ।

धिच । ८ । २ । २५ । धादौप्रत्यये सस्य लोपः ।
एधिताध्वे ।

हएति । ७ । ४ । ५२ । तासस्योस्सस्य हः स्यात् ए
ति परे । एधिताहे । एधितास्वहे । एधितास्महे । एधि
यते । एधियेते । एधियन्ते । एधियसे । एधियेथे ।
एधियध्वे । एधिये । एधिय्यावहे । एधिय्यामहे ।

आमेतः । ३ । ४ । ६० । लोटएतआम् । एध
ताम् । एधेताम् । एधन्ताम् ।

सवाभ्याम्वामौ । ३ । ४ । ६१ । सवाभ्याम्परस्य
लोडेत्तः क्रमाद्वामौ स्तः । एधस्व । एधेयाम् । एधध्वम् ।

एतऐ । ३ । ४ । ६३ । लोटुत्तमस्य । एधै । एधा
वहै । एधामहै । आटश्च । ऐधत । ऐधेताम् । ऐधन्त ।
ऐधथाः । ऐधेयाम् । ऐधध्वम् । ऐधे । ऐधावहि । ऐ
धामहि ।

लिङस्सीयुट् । ३ । ४ । १०२ । सलोपः । एधेत ।
एधेयाताम् ।

झस्यरन् । ३ । ४ । १०५ । लिङः । एधेरन् । एधे
थाः । एधेयायाम् । एधेध्वम् ।

इटोऽत् । ३ । ३ । १०६ । लिङादेशस्य । एधेय ।
एधेवहि । एधेमहि ।

सुट् तथोः । ३ । ४ । १०७ । लिङस्तथोऽसुट् ।
यलोपः । आर्द्धधातुकत्वात् सलोपोन । एधिषीष्ट । ए
धिषीयास्ताम् । एधिषीरन् । एधिषीष्ठाः । एधिषीया
स्ताम् । एधिषीध्वम् । एधिषीय । एधिषीवहि । एधि
षीमहि । ऐधिष्ट । ऐधिषाताम् ।

आत्मनेपदेष्वनतः । ७ । १ । ५ । अनकारा
त्परस्यात्मनेपदेषु झस्यात् स्यात् । ऐधिषत । ऐधिष्ठाः ।
ऐधिषायाम् । ऐधिद्वम् । ऐधिषि । ऐधिष्वहि । ऐधि
महि । ऐधिष्यत । ऐधिष्येताम् । ऐधिष्यन्त । ऐधिष्य
थाः । ऐधिष्येयाम् । ऐधिष्यध्वम् । ऐधिष्ये । ऐधिष्या
वहि । ऐधिष्यामहि । कमुकान्तौ । २ ।

कमेर्णिङ् । ३ । १ । ३० । स्वार्थे । ङित्वात्तङ् ।
कामयते ।

अयामन्तास्वायेत्निष्णुषु । ६ । १ । ४८ ।
एषुणेरच् । कामयाञ्चक्रे । आयादयइति णिङ् वा ।
चकमे । चकमाते । चकमिरे । चकमिषे । चकमाथे ।
चकमिद्वे । चकमे । चकमिवहे । चकमिमहे । कामयिता ।
कामयितासे । कमिता । कामयिष्यते । कमिष्यते । काम
यताम् । अकामयत । कामयेत । कामयिषीष्ट । कमि
षीष्ट ।

णिश्रिद्रुश्रुभ्यःकर्त्तरिचङ् । ३ । १ । ४८ । अ
न्नात्स्यादिभ्यश्चङ् कर्त्तर्येलुङि । कामिअतदति
स्थिते ।

णेरनिटि । ६ । ४ । ५१ । अनिडादावाद्धधातु
के णेलोपः ।

णौचञ्चुपधायाह्रस्वः । ७ । ४ । १ । चङ्परे
णौचदङ्गन्तस्योपधाया ह्रस्वः ।

चङि । ६ । १ । ११ । अनभ्यासधात्वयवस्यैका
चःप्रथमस्य द्वेस्तोऽजादेर्द्वितीयस्य ।

सन्वल्लघुनिचङ्परेऽनग्लोपे । ७ । ४ । ६३ ।
चङ्परेणौचदङ्गन्तस्योभ्यासो लघुपरस्तस्य सनीव
कार्यं स्यान्नावग्लोपेऽसति ।

सन्यतः । ७ । ४ । ७६ । अभ्यासस्यातदत्सनि ।

दीर्घालघोः । ७ । ४ । ८४ । लघोरभ्यासस्य दी
र्घः सन्वद्भावविषये । अचीकमत । णिङ्भावपक्षे ।

कमेऽञ्चेश्चङ्गाच्यः । अचकमत । अकामधि
यत । अकमिथ्यत । अयगतौ । ३ । अयते ।

उपसर्गस्यायतौ । ८ । २ । १६ । अयतावुपसर्गस्य
रेफस्य लत्वम् । शायते । पलायते ।

दयायासश्च । ३ । १ । ३७ । एभ्यआम् लिटि ।
अयाञ्चक्रे । अयिता । अयिष्यते । अयताम् । आयत ।
अयेत । अयिषीष्ट ।

विभाषेटः । ८ । ३ । ७८ । इणः परोयदट् ततः
परेषां षीध्वंलुङ्लिटं धस्य वा ढः । अयिषीध्वम् ।
अयिषीद्वम् । आयिष्ट । आयिध्वम् । आयिद्वम् । आयि
ष्यत । द्युतदीप्तौ । ४ । द्योतते ।

द्युञ्जोलुङि । १ । ३ । ८१ । द्युतादिभ्यः परस्मै
पदं वा लुङि । पुषादीत्यङ् । अद्युतत् । अद्योतिष्ट ।
अद्योतिष्यत । एवं श्वितावर्णे । ५ । जिमिदास्नेहने । ६ ।
जिष्विदास्नेहनमोचनयोः । ७ । मोहनयोरित्येके । जि
ष्विदाचेत्येके । रुचदीप्तावभिप्रीतौ च । ८ । घुटपरि
वर्त्तने । ९ । शुभदीप्तौ । १० । चुभसंचलने । ११ । णभ
तुभहिंसायाम् । १२ । १३ । संसुभ्रंसुध्वंसु अवसं
सने । १६ । ध्वंसुगतौ । संभु विश्वासे । वृतु
वर्त्तने । १८ । वर्त्तते । ववृते । वर्त्तिता ।

वृद्ध्यःस्यसनीः । १ । ३ । ८२ । वृतादिभ्यः पञ्च
भवा परस्मैपदं स्येसनि च ।

नवृद्ध्यश्चतुर्भ्यः । ७ । २ । ५८ । वृतु वृधु शृधु सं
दूभ्यस्मादेरार्द्धधातुकस्येनानतङानयोरभावे । वर्त्य
ति । वर्त्तिष्यते । वर्त्तताम् । अवर्त्तत । वर्त्तेत । वर्त्ति

षीष्ट । अवर्त्तिष्ट । अवर्त्त्यत् । अवर्त्तिष्यत । दद
दाने । २० । ददते ।

नशसददवादिगुणानाम् । ६ । ४ । १२६ । श
सेर्ददेर्वकारादीनाङ्गणशब्देनविहितोयोऽकारस्तस्यए
त्वाभ्यासलोपौ न । दददे । दददाते । दददिरे ।
ददिता । ददिष्यते । ददताम् । अददत । ददेत ।
ददिषीष्ट । अददिष्ट । अददिष्यत । चपूषलज्जा
याम् । २१ । चपते ।

तृफलभजचपश्च । ६ । ४ । १२२ । एषामतएल
मभ्यासलोपश्च किति लिटिसेटिथलि च । चपे । चपिता ।
चप्ता । चपिष्यते । चप्स्यते । चपताम् । अचपत । च
पेत । चपिषीष्ट । चप्सीष्ट । अचपिष्ट । अचप्त । अचपि
ष्यत । अचप्स्यत ।

इत्यात्मनेपदप्रक्रिया ।

अिञ्सेवायाम् । १ । अयति । अयते । शिआय । शिअि
ये । अयिता । अयिष्यति । अयिष्यते । अयतु । अय
ताम् । अअयत् । अअयत । अयेत् । अयेत । अीयात् ।
अयिषीष्ट । चङ् । अशिअियत् । अशिअियत । अअयि
ष्यत् । अअयिष्यत । भृञ्भरणे । २ । भरति । भरते ।
वभार । वभ्रे । वभ्रतुः । वभ्रुः । वभर्थ । वभृव । वभृम ।
वभ्रे । वभृषे । भर्त्तासि भर्त्तासे । भरिष्यति । भरि
ष्यते । भरताम् । भरतु । अभरत् । अभरत ।
भरेत् । भरेत ।

रिङ्शयग्लिङ् १७ । ४ । २८ । श्रेयकिया
दावाद्धधातुके लिङि कृतेरिङ् । रीङि प्रकृतेरिङ्
विधानसामर्थ्यादीर्घा न । भ्रियात् ।

उञ् ११ । २ । १२ । चवर्णान्तात्परौलिङ्सिचौ
कितौस्तस्तङि । भृषीष्ट । भृषीयास्ताम् । अभर्षीत् ।

ह्रस्वादङ्गात् । ८ । २ । २७ । सिचोलेपो झलि ।
अभृत । अभरिष्यत् । अभरिष्यत । हृञ्हरणे । ३ ।
हरति । हरते । जहार । जह्रे । जहर्थ । जह्रिव ।
जह्रिम । जह्रिषे । हर्त्ता । हरिष्यति । हरिष्यते ।
हरतु । हरताम् । अहरत् । अहरत । हरेत् । हरेत ।
ह्रियात् । हृषीष्ट । हृषीयास्ताम् । अहर्षीत् । अहत ।
अहरिष्यत् । अहरिष्यत । धृञ्धारणे । ४ । धरति ।

धरते । णीज्प्रापणे । ५ । नयति । नयते । डुपचष्
पाके । ६ । पचति । पचते । पपाच । पेचिथ । पपक्थ ।
पेचे । पक्ता । भजसेवायाम् । ७ । भजति । भजते ।
वभाज । भेजे । भक्ता । भक्ष्यति । भक्ष्यते । अभाक्षीत् ।
अभक्त । अभक्षाताम् । यज देवपूजासंगतिकरणदा
नेषु । ८ । यजति । यजते ।

लियभ्यासस्योभयेषाम् । ६ । १ । १७ । वच्चा
दीनांग्रह्यादीनाञ्चाभ्यासस्य संप्रसारणं लिटि ।
इयाज ।

वचिस्वपियजादीनांकिति । ६ । १ । १५ । व
चिस्वप्योर्यजादीनाञ्च सम्प्रसारणं किति । ईजतुः ।
ईजुः । इयजिथ । इयष्ट । ईजे । यष्टा । षढोः कस्मि ।
यक्ष्यति । यक्ष्यते । इज्यात् । यक्षीष्ट । अयाक्षीत् । अय
ष्ट । वहप्रापणे । ६ । वहति । वहते । उवाह । ऊह
तुः । ऊऊः । उवहिथ ।

अपस्तथोर्द्धः । ८ । २ । ४० । अपःपरयोस
थोर्द्धः स्यान्नतु दधातेः । ढोढेलोपः ।

सहिवहोरोदवर्णस्य । ६ । ३ । ११२ । ढ
लोपे । उवोढ । ऊहे । वोढा । वक्ष्यति । अवाचीत् ।
अवोढाम् । अवाचुः । अवाचीः । अवोढम् । अवोढ ।
अवाचम् । अवाक्ष । अवाक्ष । अवोढ । अवक्षाताम् ।

अवक्षत । अवोढाः । अवक्षायाम् । अवोद्धम् । अव
क्षि । अवक्षहि । अवक्षहि ।

इति भादयः ।

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

১৮৪৬ খ্রিঃ ১৮৪৬ খ্রিঃ ১৮৪৬ খ্রিঃ

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

कृष्ण १०३ १५१ २१ ॥ ज्ञानसिद्धिस्तोत्र ॥

। डलर । डलीर । डलु । डलर । डलर । डलीर ।

। कुहाडा । डाडा । मझोडा । मझोडा । भाडाडा । डाडा

1. 27

॥ १३॥ ५॥ ०॥ ॥ १॥ ॥ १॥ ॥ १॥

। तत्तत् । यद्वाह । ताह इति ज्ञानिनि । अत्र नि

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । नमो भगवते वासुदेवाय । नमो भगवते वासुदेवाय । नमो भगवते वासुदेवाय । नमो भगवते वासुदेवाय ।

[illegible]

। साङ्ग । साङ्ग । निङ्ग । तङ्ग । साङ्ग

100916101 100916101

। नृत्ताङ्ग । नृत्ताङ्ग । नृत्ताङ्ग । नृत्ताङ्ग । नृत्ताङ्ग ।

| ॐ नमः | शिवाय | नमः | ॐ नमः | शिवाय | नमः |

अदादयः ।

अदभचणे । १ ।

अदिप्रभृतिभ्यः शपः । २ । ४ । ७२ । लुक् स्यात् ।
अत्ति । अत्तः । अदन्ति । अत्ति । अत्यः । अत्य ।
अद्भि । अदः । अद्भिः ।

लिद्यन्यतरस्याम् । २ । ४ । ४० । अदोघसु स्यात् ।
जघास । उपधालोपः । घस्यचर्त्तम् ।

शासिवसिघसीनाञ्च । ८ । ३ । ६० । इण्कु
भ्यामेषां सस्य षः । जचतुः । जचुः । जघसिथ । जचथुः ।
जच । जघास । जचिव । जचिम । आद । आदतुः ।
आदुः ।

इडत्यर्त्तिव्ययतीनां । ७ । २ । ६६ । अद् च
येञ् एभ्यस्य लो नित्यमिड् स्यात् । आदिथ । अत्ता ।
अत्स्यति । अत्तु । अत्तात् । अत्ताम् । अदन्तु ।

ऊङ्गल्भ्योद्देशिः । ६ । ४ । १०१ । अद्भि । अत्तात् ।
अत्तम् । अत्त । अदानि । अदाव । अदाम ।

अदस्सर्वेषाम् । ७ । ३ । १०० । अदोऽपृक्तसा
र्वधातुकस्य अट् स्यात् । आदन् । आत्ताम् । आदन् ।
आदः । आत्तम् । आत्त । आदम् । आद । आद्भि ।

अद्यात्। अद्याताम्। अद्युः। अद्यात्। अद्यास्ताम्।
अद्यासुः।

लुङ्सनोर्घसु। २। ४। ३७। अदः। अङ्। अ
घसत्। आत्यत्। हनहिंसागत्योः। २। हन्ति।

अनुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनाम
नुनासिकलोपोद्भक्तिकृडिति। ६। ४। ३७।
अनुनासिकान्तानामेषालोपः कितिङिति। यमि
रमि नमि गमि हनिमन्यतयोऽनुदात्तोपदेशाः।
तनु चणु चिणु चृणु तृणु घृणु वनु मनु तनोत्या
दयः। हतः। घ्नन्ति। हंसि। हथः। हथ। हन्मि।
हन्वः। हन्मः। जघान। जघ्नतुः। जघ्नुः।

अभ्यासाच्च। ७। ३। ५५। हन्तेर्हस्य कुत्वम्।
जघनिथ। जघन्य। जघ्नथुः। जघन। जघान। जघन।
जघ्निव। जघ्निम। हन्ता। हनिय्यति। हन्तु। हतात्।
हताम्। घ्नन्तु।

हन्तेर्जः। ६। ४। ३६। है।

असिद्धवदत्राभात्। ६। ४। २२। इत ऊर्द्धमा
पादसमाप्तेराभीयं समानाश्रये तस्मिन्कर्त्तव्ये तद
सिद्धम्। इति जस्यासिद्धत्वान्न हेर्लुक्। जहि। हतात्।
हतम्। हत। हनानि। हनाव। हनाम। अहन्।

अहताम् । अघ्नन् । अहन् । अहतम् । अहत । अह
नम् । अहन्व । अहन्म । हन्यात् ।

आर्द्धधातुके । २ । ४ । ६५ । इत्यधिकृत्य ।

हनोवधलिङि । २ । ४ । ४२ ।

लुङि च । २ । ४ । ४३ । बध्यात् । बध्यास्ताम् ।
अबधीत् । अहनिय्यत् । युमिश्रणामिश्रणयोः । ३ ।

उतोवृद्धिर्लुकिहलि । ७ । ३ । ८६ । लुमिषये
उतोवृद्धिः पिति हलादौ सार्वधातुके नत्वभ्यस्तस्य ।
यौति । युतः । युवन्ति । यौषि । युथः । युथ । यौमि ।
युवः । युमः । युयाव । यविता । यविष्यति । यौतु । यु
तात् । अयौत् । अयुताम् । अयुवन् । यूयात् । इह
वृद्धिर्न । भाष्येपि चङि नङि च पिनेति व्याख्यानात् ।
युयाताम् । युयुः । यूयात् । यूयास्ताम् । युयासुः । अ
यावीत् । अयविष्यत् । याप्रापणे । ४ । याति । यातः ।
यान्ति । ययौ । याता । यास्यति । यातु । अयाताम् ।

लङः शाकटायनस्यैव । ३ । ४ । १११ । आद
न्ताल्लङोऽज्ञेर्जस्वा । अयुः । अयात् । यायात् । याया
ताम् । यायुः । यायात् । यायास्ताम् । यायासुः ।
अयासीत् । अयास्यत् । एवं वागतिगन्धनयोः । ५ ।
भादीप्तौ । ६ । णाशौचे । ७ । आपाके । ८ । द्राकुत्सा
याङ्गुतौ । ९ । णाभक्षणे । १० । दादाने । ११ । लाआ

दाने । १२ । दास्रवने । १३ । ख्याप्रकथने । १४ । अयं
सार्वधातुके एवप्रयोक्तव्यः । विदज्ञाने । १५ ।

विदोलटोवा । ३ । ४ । ८३ । वेत्तेर्लटः परस्मै
पदानां एलादयोवा । वेद । विदतुः । वेत्य । विदथुः ।
विद । वेद । विद्व । विद्म । पचे । वेत्ति । वित्तः । वि
दन्ति ।

उपविदजागृभ्योन्यतरस्याम् । ३ । १ । ३८ ।
एभ्योलिभ्याम् । विदेरदन्तत्प्रतिज्ञानादामि न
गुणः । विदाञ्चकार । विवेद । वेदिता । वेदिष्यति ।

विदाङ्कुर्वन्त्वित्यन्यतरस्याम् । ३ । १ । ३९ ।
वेत्तेर्लोट्याम् गुणाभावोलोटो लुक् लोटन्तकरोत्य
नुप्रयोगश्च निपात्यते । पुरुषवचनेन विवचते । विदा
ङ्करोतु ।

तनादिक्ञभ्य उः । ३ । १ । ७८ । शपोपवादः ।

अत उत्सार्वधातुके । ६ । ४ । ११० । उपत्यया
न्तस्यञ्जोत उत्सार्वधातुके क्ङिति । विदाङ्कुरुतात् ।
विदाङ्कुरुताम् । विदाङ्कुर्वन्तु । विदाङ्कुरु । विदा
ङ्करवाणि । अवेत् । अवित्ताम् । अविदुः ।

दृश्च । ८ । २ । ७५ । धातोर्दृश्य पदान्तस्य सिपि
रुर्वा । अवेः । अवेत् । विद्यात् । विद्यास्ताम् । अवेदीत् ।
अवेदिष्यत् । असभुवि । १५ । अस्ति ।

असोरलोपः । ६ । ४ । १११ । अस्यास्ते श्वातो
लोपस्सार्वधातुके क्ङिति । स्तः । सन्ति । । सअस्थिः ।
स्य । अस्मि । स्वः । स्मः ।

उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्य्यचपरः । ८ । ३ । ८७ ।
उपसर्गेणः प्रादुसश्वास्तेः सस्य षः चकारेऽचिचपरे ।
निष्यात् । प्रनिषन्ति । प्रादुःषन्ति । यचपरः किम् ।
अभिस्तः ।

अस्तेर्भूः । २ । ४ । ५२ । आर्द्धधातुके । वभूव ।
भविता । भविष्यति । अस्तु । स्तात् । स्ताम् । सन्तु ।

ध्वसोरेद्वावभ्यासलोपश्च । ६ । ४ । ११६ । घोर
स्तेश्चैतलं स्यात्तौ अभ्यासलोपश्च । एधि । स्तात् । स्तम् ।
स्त । असानि । असाव । असाम । आसीत् । आस्ताम् ।
आसन् । स्यात् । स्याताम् । स्युः । भूयात् । अभूत् । अभ
विष्यत् । इण्गतौ । १६ । एति । इतः ।

इणोयण् । ६ । ४ । ८१ । अजादौ प्रत्यये परे ।
यन्ति ।

अभ्यासस्याऽसवर्णे । ६ । ४ । ७८ । इउवर्ण
घोरियङुवडौ स्तोऽसर्वणेऽचि । इयाय ।

दीर्घ इणः किति । ७ । ४ । ६९ । इणोऽभ्यासस्य
दीर्घः किति लिटि । ईयतुः । ईयुः । इययिथ । इयेथ ।
एता । एष्यति । एतु । ऐत् । ऐताम् । आयन् । इयात् ।

एतेर्लिङि । ७ । ४ । २४ । उपसर्गात्परस्य
इणोऽणो ह्रस्व आर्द्धधातुके किति लिङि । निरियात् ।
उभयत आश्रयणे नान्तादिवत् । अभीयात् । अणः
किम् । समेयात् ।

इणोगालुङि २ । ४ । ४५ । गतिस्थेतिमिचो लुक् ।
अगात् । ऐष्यत् । शीड्स्वप्ने । १७ ।

शीङःसार्वधातुकेगुणः । ७ । ४ । २१ । श्रैते ।
श्रयाते ।

शीङोरुट् । ७ । १ । ६ । शीङोद्भादेशस्यातो रुट् ।
श्ररते । श्रैषे । श्रयाथे । श्रैध्वे । श्रये । श्रैवहे । श्रैमहे ।
श्रिश्ये । श्रिष्याते । श्रिष्यिरे । श्रयिता । श्रयिष्यते । श्रै
ताम् । श्रयाताम् । श्रैरताम् । अश्रैत् । अश्रयाताम् ।
अश्रैरत् । श्रयीत । श्रयीयाताम् । श्रयीरन् । श्रयिषी
ष्ठ । अश्रयिष्ठ । अश्रयिष्यत । इङ् अध्ययने । १८ । इङि
कावध्युपसर्गतो न व्यभिचरतः । अधीते । अधीयाते ।
अधीयते ।

गाङ्लिटि । २ । ४ । ४९ । इङः । अधिजगे ।

अधेता । अधेयते । अधीतां । अधीयाताम् । अधी
यन्ताम् । अधीष्व । अधीयायाम् । अधीध्वम् । अध्यये ।
अध्ययावहे । अध्ययामहे । अध्येत । अध्येयाताम् ।
अध्येत । अध्येयाः । अध्येयायाम् । अध्येध्वम् । अध्येयि ।
अध्येवहि । अध्येमहि । अधीयीत । अधीयीयाताम् ।
अधीयीरन् । अध्येषीष्ट ।

विभाषा लुङ्लटङोः । २ । ४ । ५० । इङोगाङ् ।

गाङ् कुटादिभ्योज्जिण्डित् । १ । २ । १ । गा
ङादेशात्कुटादिभ्यश्चाज्जितः प्रत्यया ङितः स्युः ।

घुमास्थागापाजहातिसां हलि । ६ । ४ । ६६ ।
एषामात ईत्याङ्गुलादौक्ङित्याङ्गुधातुके । अध्यगीष्ट ।
अध्यैष्ट । अध्यगीष्यत । अध्यैष्यत । दुहप्रपूरणे । १८ ।
दोग्धि । दुग्धः । दुहन्ति । धोचि । दुग्धे । दुहाते । दु
हते । धुचे । दुहाथे । दुग्धे । दुहे । दुक्कहे । दुह्महे ।
दुदुहे । दुदोह । दोग्धा । धोच्यति । धोच्यते । दोग्धु ।
दुग्धात् । दुहन्तु । दुग्धि । दुग्धात् । दुग्धम् । दुग्ध ।
दोहानि । दुग्धाम् । दुहाताम् । दुहताम् । धुच्य ।
दुहायाम् । धुग्ध्वम् । दोहै । दोहावहे । दोहामहे ।
अधोक् । अदुग्धाम् । अदुहन् । अदोहम् । अदुग्ध ।
अदुहाताम् । अदुहत् । अधुग्ध्वम् । दुह्यात् । दुहीत ।

लिङ्सिच्चावात्मनेपदेषु । १ । २ । ११ । इक्

समीपाद्भुजः परौ लिङ्मिचौ कितौ स खडि ।
धुचीष्ट ।

शल इगुपधादनिटः कसः । ३ । १ । ४५ । इमु
पधो यः शलन्तस्ससादनिटश्चैः क्सादेशः । अधुचत् ।

लुग्वा दुहदिहलिहगुहामात्मनेपदेदन्त्ये ।
। ७ । ३ । ७३ । एषांक्स्स लुग्वा दन्त्ये तडि ।
अदुग्ध । अधुचत् ।

कसस्याचि । ७ । ३ । ७२ । अजादौ तडि कस्य
लोपः । अधुचाताम् । अधुचत् । अदुग्धाः । अधुचथाः ।
अधुचाथाम् । अधुग्ध्वम् । अधुचध्वम् । अधुचि ।
अधुचावहि । अधुचामहि । अधोच्यत । एवं दिह
उपचये । २० । लिह आस्वादने । २१ । लेढि । लीढः ।
लिहन्ति । लेचि । लीढे । लिहाते । लिहते । लिचे ।
लिहाथे । लीढे । लिलेह । लिलिहे । लीढासि ।
लीढासे । लेच्यति । लेच्यते । लेढु । लीढात् । लीढाम् ।
लिहन्तु । लीढि । लेहानि । लीढाम् । अलेट् । अलेङ् ।
अलिचत् । अलिचत् । अलीढ । अलेच्यत् । अलेच्यत ।
ब्रूज्यक्तायाम्वाचि । २२ ।

ब्रुवः पञ्चानामादित आहोब्रुवः । ३ । ४ ।
। ८४ । ब्रुवोलटस्तिवादीनाम्पञ्चानां णलादयः पञ्च
वा सुर्ववश्चाहादेशः । आह । आहतुः । आहुः ।

आहस्यः । ८ । २ । ३५ । झलि । चर्त्तम् । आत्य ।
आहयुः ।

ब्रुवईट् । ७ । ३ । ६३ । ब्रुवोहलादेः पित ईट् ।
ब्रवीति । ब्रूतः । ब्रुवन्ति । ब्रूते । ब्रुवाते । ब्रुवते ।

ब्रुवोवचिः । २ । ४ । ५३ । आर्द्धधातुके । उवा
च । ऊचतुः । ऊचु । उवचिथ । उवकथ । ऊचे ।
वक्ता । वक्ष्यति । वक्ष्यते । ब्रवीतु । ब्रूतात् । ब्रूताम् ।
ब्रुवन्तु । ब्रूहि । ब्रूवाणि । ब्रूताम् । ब्रूवै । अब्रवीत् ।
अब्रूत । ब्रूयात् । ब्रुवीत् । उचात् । वचीष्ट ।

अस्यतिवक्तिख्यातिभ्योऽङ् । ३ । १ । ५२ । ज्ञेः ।
वचउम् । ७ । ४ । २० । अङि परे । अवोचत् ।
अवक्ष्यत् । अवक्ष्यत ।

चर्करीतञ्च । चर्करीतमिति यङ्लुगन्तं तददा
दौ बोध्यम् । ऊर्णुञ्आकादने । २३

ऊर्णोतेर्विभाषा । ७ । ३ । ६० । वृद्धिर्हलादौ
पिति सार्वधातुके । ऊर्णोति । ऊर्णोति । ऊर्णुतः ।
ऊर्णुवन्ति । ऊर्णुते । ऊर्णुवाते । ऊर्णुवते ।

ऊर्णोतेराम्नेतिवाच्यम् ।

नन्दास्संयोगादयः । ६ । १ । ३ । अचःपरा

संयोगादयो न द रा द्विर्न भवन्ति । नुशब्दस्यद्वित्वम् ।
ऊर्णुनाव । ऊर्णुनुवतुः । ऊर्णुनुवुः ।

विभाषोर्णोः । १ । २ । ३ । इडादि प्रत्ययोङि
स्यात् । ऊर्णुनुविथ । ऊर्णुनविथ । ऊर्णुविता । ऊर्णवि
ता । ऊर्णुविष्यति । ऊर्णविष्यति ऊर्णोतु । ऊर्णातु ।
ऊर्णवानि । ऊर्णवै ।

गुणोऽपृक्ते । ७ । ३ । ६१ । ऊर्णोतेर्गुणोऽपृक्
हलादौ पिति सार्वधातुके । और्णोत् । और्णोः । ऊर्णु
यात् । ऊर्णुयाः । ऊर्णवीत् । ऊर्णुवीत् । ऊर्णूयात् ।
ऊर्णुविषीष्ट । ऊर्णविषीष्ट ।

ऊर्णोतेर्विभाषा । ७ । २ । ६ । इडादौ परस्मै
पदे सिचि वृद्धिः । पक्षेगुणः । और्णावीत् । और्णवीत् ।
और्णुवीत् । और्णाविष्टाम् । और्णविष्टाम् । और्णवि
ष्टाम् । और्णविष्ट । और्णविष्यत ।

इत्यदादयः ।

जुहोत्यादयः ।

ऊदानादनयोः । १ ।

जुहोत्यादिभ्यः झुः । २ । ४ । ७५ । शपः ।

झौ । ६ । १ । १० । धातोर्देस्तः । जुहोति । जुहुतः ।

अदभ्यस्तात् । ७ । १ । ४ । झस्य । ऊश्रुवोरि
तियण् । जुकृति ।

भीह्रीभृऊवां झुवच्च । ३ । १ । ३६ । एभ्यो लि

व्याम्वास्यादामि स्ताविव कार्य्यच । जुहवाच्चकार ।
जुहाव । होता । होय्यति । जुहोतु । जुहुतात् । जुहु
ताम् । जुकृतु । जुऊधि । जुहवानि । अजुहोत् । अजु
हुताम् ।

जुसिच । ७ । ३ । ८३ । इगन्ताङ्गस्य गुणोऽजादौ
जुसि । अजुहवुः । जुऊयात् । ऊयात् । अहौषीत् । अ
होय्यत् । जिभीमये । २ । विभेति ।

भियोन्यतरस्याम् । ३ । ४ । ११५ । इः स्याद्ध्रस्वादौ
क्ङिति सार्वधातुके । विभीतः । विभितः । विभ्यति ।
विभयाच्चकार । विभाय । भेता । भेय्यति । विभेतु ।
विभितात् । विभीतात् । अविभेत् । विभियात् । विभी
यात् । भीयात् । अभैषीत् । अभेय्यत् । ह्रीलज्जायां ।
। ३ । जिह्रेति । जिह्रीतः । जिह्रियति । जिह्रयच्च
कार । जिह्राय । ह्रेता । ह्रेय्यति । जिह्रेतु । अजिह्रेत् ।

जिह्नीयात् । ह्नीयात् । अह्नीषीत् । अह्नीष्यत् । पूपालन
पूरणयोः । ४ ।

अर्त्तिपिपर्त्त्याश्च । ७ । ४ । ७७ । अभ्यासस्य
इः स्यात् सौ । पिपर्त्ति ।

उदोष्ठ्यपूर्वस्य । ७ । १ । १०२ । अङ्गावयवौ
अपूर्वोऽयं चतुर्दन्तस्याङ्गस्य उ ।

हलिच । ८ । २ । ७७ । रेफवान्तस्य धातेरुप
धाया इकोदीर्घो हलि । पिपूर्त्तः । पिपुरति । पपार ।

शृहृप्रां ह्रस्वौवा । ७ । ४ । १२ । कितिलिटि ।
पप्रतुः ।

चृक्कृतृताम् । ७ । ४ । ११ । तौदादिक चृक्कृच्च
धातोर्चृदन्तानाञ्च गुणो लिटि । पपरतुः । पपरुः ।

वतोवा । ७ । २ । ३८ । वृङ् वृञ्भ्यामृदन्ताच्चेटो
दीर्घो वास्यानतु लिटि । परिता । परीता । परिष्य
ति । परीष्यति । पिपर्त्तु । अपियः । अपिपूर्त्ताम् ।
अपिपरुः । पिपूर्यात् । पूर्यात् । अपारीत् ।

सिचि च परस्मैपदेषु । ७ । २ । ४० । अत्र इटो
न दीर्घः । अपारिष्टाम् । अपरिष्यत् । अपरीष्यत् ।
आहाक् त्यागे । ५ । जहाति ।

जहातेश्च । १ । ३ । ४ । इदास्याह्लादौ कञि
ति सार्वधातुके । जहितः ।

ईहल्यघोः । ३ । ४ । ११३ । आभ्यस्तयोरान्त
ईत् सार्वधातुके क्ङिति हलि । जहीतः ।

आभ्यस्तयोरान्तः । ३ । ४ । ११२ । लोपः क्ङिति ।
जहति । जहौ । हाता । हास्यति । जहातु । जहितात् ।
जहीतात् ।

आचहौ । ६ । ४ । ११७ । जहातेः चादिदीतौ ।
जहाहि । जहिहि । जहीहि । अजहात् । अजङ्गः ।

लोपोयि । ६ । ४ । ११८ । जहातेरालोपोयादौ
सार्वधातुके । जह्यात् । एर्ङिति । हेयात् । अहासीत् ।
अहास्यत् । माङ्मानेशब्दे च । ६ ।

भृजामित् । ७ । ४ । ७५ । भृज्माङ् ओहाङ्
एषामभ्यासस्येत्यात् सौ । मिमीते । मिमाते । मिमते ।
ममे । माता । मास्यते । मिमीताम् । अमिमीत ।
मिमीत । मासीष्ट । अमास्त । अमास्यत । ओहाङ्ग
तौ । ७ । जिहीते । जिहाते । जिहते । जहे । हाता ।
हास्यते । जिहीताम् । अजिहीत । जिहीत । हासीष्ट ।
अहास्त । अहास्यत । डुभृज्धारणपोषणयोः । ८ ।
विभर्त्ति । विभृतः । विभ्रति । विभृते । विभ्राते । विभ्रते ।
विभराञ्चकार । वभार । वभर्थ । वभृव । विभराञ्चक्रे ।
वभ्रे । भर्त्ता । भरिष्यति । भरिष्यते । विभर्त्तु । विभ
राणि । विभृताम् । अविभः । अविभृताम् । अविभरुः ।
विभृयात् । विभ्रीत । भ्रियात् । भृषीष्ट । अभार्षीत् ।

अभृत । अभरिष्यत् । अभरिष्यत । डुदाञ्दाने । ८ ।
ददाति । दत्तः । ददति । दत्ते । ददाते । ददते ।
ददौ । ददे । दाता । दास्यति । दास्यते । ददातु ।

दाधाध्वदाप् । १ । १ । २० । दारूपा धारूपाश्च
धातवो घुसंज्ञाः स्युर्दाप्दैपौ विना । ध्वसोरित्येतन्म ।
देहि । दत्तम् । अददात् । अदत्त । दद्यात् । ददीत ।
देयात् । दासीष्ट । अदात् । अदाताम् । अदुः ।

स्थाध्वोरिच्च । १ । २ । १७ । अनयोरिदन्ता
देशः सिच किदात्मनेपदे । अदित । अदास्यत् ।
अदास्यत । डुधाञ् धारणपोषणयोः । १० । द
धाति ।

दधस्तथोश्च । ८ । २ । ३८ । द्विरुक्तस्य झपक्तस्य
धाजोवशोभष् तथोस्ध्वोश्चपरतः । धत्तः । दधति ।
दधासि । धत्यः । धत्ते । दधाते । दधते । धत्से । धध्वे ।
ध्वसोरेद्धावभ्यासलोपश्च । धेहि । अदधात् । अधत्त ।
दध्यात् । दधीत । धेयात् । धासीष्ट । अधात् । अधि
त । अधास्यत् । अधास्यत । णिजिर्ज्ञौचपोषण
योः । ११ ।

इरइत्संज्ञावाच्या ।

निजां त्रयाणाङ्गुणः स्त्रौ । ७ । ४ । ७५ । निज्
विज् विषामभ्यासस्य गुणः स्त्रौ । नेनेक्ति । नेनित्तः ।

नेनिजति। नेनित्ते। निनेज। निनिजे। नेक्ता। नेच्यति।
नेच्यते। नेनेक्तु। नेनिग्धि।

नाभ्यस्तस्याचि पिति सार्वधातुके । ७ । ३ ।

। ८७ । लघूपध गुणेन। नेनिजानि। नेनित्ताम्। अने
नेक्। अनेनित्ताम्। अनेनिजुः। अनेनिजम्। अने
नित्क। नेनिज्यात्। निज्यात्। नेनिजीत्। निचीष्ट

इरितोवा। ३। १। ५७। इरितो धातोश्चे
रङ् वा परस्मैपदेषु। अनिजत्। अनैचीत्। अनित्क।
अनेच्यत्। अनेच्यत।

इतिजुहोत्यादयः।

दिवादयः ।

दिवुक्तीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिसुतिमोदमदस्व
प्रकान्तिगतिषु । १ ।

दिवादिभ्यः श्यन् । ३ । १ । ६८ । शपोपवादः ।
हलिचेति दीर्घः । दीव्यति । दिदेव । देविता । देवि
ष्यति । दीव्यतु । अदीव्यत् । दीव्येत् । दीव्यात् । अदे
वीत् । अदेविष्यत् । एवं षिवुतन्तुसन्ताने । २ । नृती
गात्रविच्छेपे । ३ । नृत्यति । ननर्त्त । नर्त्तिता ।

सेऽसि चिह्नतचृतच्छृदतृदनृतः । ७ । २ । ५७ ।
एभ्यस्सिज्भिन्नस्य सादेराद्धधातुकस्येच्चा । नर्त्ति
ष्यति । नर्त्स्यति । नृत्यतु । अनृत्यत् । नृत्येत् । नृत्यात् ।
अनर्त्तीत् । अनर्त्तिष्यत् । अनर्त्स्यत् । चसीउद्देशे । ४ ।
वाभ्राशेति श्यन्वा । त्रस्यति । त्रसति । तत्रास ।

वाजृभ्रमुत्रसाम् । ६ । ४ । १२४ । एषाङिति
लिटि सेटिथलिच एत्वाभ्यासलोपौ वा । त्रसतुः । तत्र
सतुः । त्रसिथ । तत्रसिथ । त्रसिता । शो तनूकरणे । ५ ।

ओतश्श्यनि । ७ । ३ । ७१ । लोपः स्यात् श्यनि ।
ष्यति । श्यतः । श्यन्ति । शशौ । शशतुः । शशुः ।
शाता । शास्यति ।

विभाषाघाट्शाकासः । २ । ४ । ७८ । एभ्य
स्त्रिचोलुग्व्वा परस्मैपदेषु । अशात् । अशाताम् । अशुः ।

यमरमनमातां सकृच । ७ । २ । ७३ । एषां
सकृ एभ्यस्त्रिच इट् परस्मैपदेषु । इट्सकौ । अशासीत् ।
अशासिष्टाम् । कोक्तेदने । ६ । व्यति । घोऽन्तकर्मणि ।
स्यति । ससौ । दोऽवखण्डने । ८ । व्यति । ददौ ।
देयात् । अदात् । व्यधताडने । ९ ।

ग्रहिज्यावयिव्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिपृक्
तिभृज्जतीनां क्ङिति च । ६ । १ । १६ । एषां संप्र
सारणं स्यात्किति ङिति च । विध्यति । विव्याध । विवि
धतुः । विविधुः । विव्यधिय । विव्यद्ध । व्यद्धा । व्यत्स्यति ।
विध्येत् । विध्यात् । अव्यात्सीत् । पुषपुष्टौ । १० । पुष्यति ।
पुपोष । पुपोषिथ । पोष्टा । पोच्यति । पुषादीत्यङ् ।
अपुषत् । शुषशोषणे । ११ । शुष्यति । शुशोष । अशुषत् ।
एशअदर्शने । १२ । नश्यति । ननाश । नेशतुः ।

रधादिभ्यश्च । ७ । २ । ४५ । वलाद्यार्द्धधातुकस्य
वेट् । नेशिथ ।

मस्तिजनशोर्झलि । ७ । १ । ६० । नुम् । ननंष्ट ।
नेशिव । नेशिम । नशिता । नंष्टा । नशिष्यति । नंच्यति ।
नश्यतु । अनश्यत् । नश्येत् । नश्यात् । अनशत् ।
षूङ्प्राणिप्रसवे । १३ । सूचते । सुषुवे । क्रादिनियमा

दिट् । सुषुविषे । सुषुविवहे । सुषुविमहे । सोता ।
सविता । दूङ्परितापे । १४ । दूयते । दीङ्चये । १५ ।
दीयते ।

दीङोयुङचि क्ङिति । ६ । ४ । ६३ । दीङः पर
स्राजादेः क्ङित्याद्धधातुकस्य युट् ।

वुग्युटावुवञ्चणोःसिद्धौ वक्तव्यौ । दिदीच
मीनातिमिनोतिदीङंल्यपिच । ६ । १ । ५० ।
एषामात्वं ल्यपि चादशित्येज्जनिमित्ते । दाता । दा
स्यति । अदास्त । डीङ् विहायसागतौ । १६ । डीयते ।
डिङो । डयिता । पीङ्पाने । १७ । पीयते । पेता ।
अपेष्ट । माङ्माने । १८ । मायते । ममे । जनीप्रादु
भावे । १९ ।

ज्ञाजनोर्जा । ७ । ३ । ७९ । शिति । जायते ।
जज्ञे । जनिता । जनिष्यते ।

दीपजनवुधपूरितापिप्यायिभ्योऽन्यतर
स्याम् । ३ । १ । ६१ । एभ्यश्चेत्शिष्टा एकवचने
तशब्दे परे ।

चिणोलुक् । ६ । ४ । १०४ । चिणः परस्य लुक् ।

जनिवध्योश्च । ७ । ३ । ३५ । अनयोर्न वृद्धि
जिर्णतिक्कतिच । अजनि । अजनिष्ट । दीपोदीप्तौ । २० ।

दीयते । दिदीपे । अदीपि । अदीपिष्ट । पदगतौ । २१ ।
पद्यते । पेदे । पत्ता । पत्सीष्ट ।

चिण्तेपदः । ३ । १ । ६० । पदश्चेष्टिण्ते परे ।
अपादि । अपत्साताम् । अपत्सत । विदसत्तायाम् ।
। २२ । विद्यते । वेत्ता । अवित्त । वुधअवगमने । २३ ।
वुध्यते । वोद्धा । भोत्स्यते । भुत्सीष्ट । अवोधि । अवुद्ध ।
अभुत्साताम् । युधसम्प्रहारे । २४ । युध्यते । युयुधे ।
योद्धा । अयुद्ध । सृजविसर्गे । २५ । सृज्यते । ससृजे ।
ससृजिषे ।

सृजिदृशोर्झल्यमकिति । ६ । १ । ५८ । अन
योरम् झलादावकिति । सृष्टा । सृज्यति । सृचीष्ट ।
असृष्ट । असृचाताम् । मृष तितित्तायाम् । २६ ।
मृष्यति । मृष्यते । ममर्ष । ममर्षिथ । ममृषिषे ।
मर्षितासि । मर्षितासे । मर्षिष्यति । मर्षिष्यते । एहव
न्धने । २७ । नह्यते । नह्यति । ननाह । ननद्ध । नेहिथ ।
नेहे । नद्धा । नत्स्यति । अनात्सीत् । अनद्ध ।

इतिदिवादयः ।

स्वादयः।

षुञ्ज्अभिषवे। १।

स्वादिभ्यः श्रः। ३। १। ७३। शपोपवादः।
सुनोति। सुनुतः। ऊश्रुवोरितियण्। सुन्वन्ति। सुन्वः।
सुनुवः। सुनुते। सुन्वाते। सुन्वते। सुन्वहे। सुनुवहे।
सुषाव। सुषुवे। सोता। सुनु। सुनुवानि। सुनुवे।
सुनुयात्। सूयात्।

स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु। ७। २। ७२।
एभ्यस्मिच्च इट्। असावीत्। असोष्ट। चिञ्चयने। ३।
चिनोति। चिनुते।

विभाषाचेः। ७। ३। ५८। अभ्यासाचेः कुत्वत्वा स
नि लिटिच्च। चिकाय। चिचाय। चिक्ये। चिच्ये। अचै
षीत्। अचेष्ट। स्तृञ्आकादने। ३। स्तृणोति। स्तृणुते।

शर्पूर्वाः स्वयः। ७। ४। ६१। अभ्यासस्य शर्पूर्वाः
स्वयः शिष्यतेऽन्ये हलोलुप्यन्ते। तस्तार। तस्तरतुः।
तस्तरै। गुणोत्तीतिगुणः। स्तर्यात्।

ऋतश्चसंयोगादेः। ७। २। ४३। ऋदन्तात्सं
योगादेर्लिङ्। सितोरिद्धा। स्तरिषीष्ट। स्तृषीष्ट।
अस्तरिष्ट। अस्तृत। धुञ्कम्पने। ४। धुनोति। धुनुते।
दुधाव। स्वरतीतिवेट्। दुधविथ। दुधोथ।

श्रुकः किति। ७। २। ११। श्रिञ् एकाच् उग
न्ताच्च गित् कितोरिण्। इतिप्राप्ते। क्रादिनियमा

नित्यमिट् । दुधविव । दुधुवे । अधावीत् । अधविष्ट ।
 अधोष्ट । अधविष्यत् । अधोष्यत् । अधविष्यताम् ।
 अधोष्यताम् । अधविष्यत । अधोष्यत ।

इति स्यादयः ।

१० । १ । ० । इति स्यादयः ।
 ११ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 १२ । १ । ० । इति स्यादयः ।

१३ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 १४ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 १५ । १ । ० । इति स्यादयः ।

१६ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 १७ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 १८ । १ । ० । इति स्यादयः ।

१९ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 २० । १ । ० । इति स्यादयः ।
 २१ । १ । ० । इति स्यादयः ।

२२ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 २३ । १ । ० । इति स्यादयः ।
 २४ । १ । ० । इति स्यादयः ।

तुदादयः।

तुदव्ययने। १।

तुदादिभ्यःशः। ३। १। ७७। शपोपवादः।
तुदति। तुदते। तुतोद। तुतोदिथ। तुतुदे। तोत्ता।
अतौत्सीत्। अतुत्त। णुदप्रेरणे। २। नुदति। नुदते।
नुनोद। नोत्ता। भ्रस्जपाके। ३। ग्रहिज्येति सम्प्रसा
रणम्। सस्य चुले न शः। शस्य जस्वे न जः। भृज्जति।
भृज्जते।

भ्रस्जोरोपधयोरमन्यतरस्याम्। ६। ४। ४७।
भ्रस्जेरेफस्योपधायाश्च स्थाने रमागमोवाद्धधा
तुके। मित्वादन्त्यादचःपरः। स्थानघटीनिर्देशाद्रोप
धयोर्निवृत्तिः। वभर्ज्ज। वभर्ज्जतुः। वभर्ज्जिथ।
वभर्ष्ट। वभ्रज्ज। वभ्रज्जतुः। वभ्रज्जिथ। स्कोरिति
सलोपः। व्रश्चेति षः। वभ्रष्ट। वभर्ज्ज्। वभ्रजे। भर्ष्टा।
भ्रष्टा। भ्रक्ष्यति। भर्क्ष्यति। क्छिति रमागमम्वधि
त्वासम्प्रसारणमूर्ध्व विप्रतिषेधेन। भृज्यात्। भृज्या
स्ताम्। भृज्यासुः। भर्क्षीष्ट। भ्रक्षीष्ट। अभ्राक्षीत्।
अभार्क्षीत्। अभर्ष्ट। अभ्रष्ट। कृषविलेखने। ४।
कृषति। कृषते। चकर्ष। चकृषे।

अनुदात्तस्यचर्दुपधस्यान्यतरस्याम्। ६। १।
। ५६। उपदेशेनुदात्तायचर्दुपधस्तस्याम्वा झलादा
वकिति। क्रष्टा। कर्ष्टा। कृषीष्ट।

सृशमृशष्टवतृपटपेष्टज्ञेः सिज्वावाच्यः ।
 अक्राचोत् । अकार्चीत् । अकृचत् । अकृष्ट । अकृचा
 ताम् । अकृचत । मिलसङ्गमे । ५ । मिलति । मिलते ।
 मिमेल । मेलिता । अमेलीत् । मुचुमोचने । ६ ।

शे मुचादीनाम् । ७ । १ । ५६ । मुचलिपविद्
 लुप्सिचत्खिद्विषासुम् । मुञ्चति । मुञ्चते । मोक्ता ।
 मुच्यात् । मुचीष्ट । अमुचत् । अमुक्त । अमुचाताम् ।
 लुप्तृकेदने । ७ । लुप्यति । लुप्यते । लोप्ता । अलुपत् ।
 अलुप्त । विदुलाभे । ८ । विन्दति । विन्दते । विवेद ।
 विविदे । व्याघ्रभूतिमते सेट् । वेदिता । भाष्यमतेऽनिट् ।
 परिवेत्ता । पिचचरणे । ९ । सिञ्चति । सिञ्चते ।

लिपिसिचिक्कश्च । १३ । १ । ५३ । एभ्यश्चेरङ् ।
 असिचत् ।

आत्मनेपदेऽन्यतरस्याम् । १३ । १ । ५४ ।
 लिपिसिचिक्कः परस्य ज्ञेयत्वा । असिचत । असिक्त ।
 लिपउपदेहे । १० । उपदेहोवृद्धिः । लिप्यति । लि
 प्यते । लेप्ता । अलिपत् । अलिपत । अलिप्त ।

इति उभयपदिनः ।

१ । ३ । ५४ । ५५ । ५६ । ५७ । ५८ । ५९ । ६० । ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । ७० । ७१ । ७२ । ७३ । ७४ । ७५ । ७६ । ७७ । ७८ । ७९ । ८० । ८१ । ८२ । ८३ । ८४ । ८५ । ८६ । ८७ । ८८ । ८९ । ९० । ९१ । ९२ । ९३ । ९४ । ९५ । ९६ । ९७ । ९८ । ९९ । १०० ।

कृतीकृदन । ११ । कृतंति । चकर्त्त । कर्त्तिता । कर्त्ति
 यति । कर्त्स्यति । अकर्त्तीत् । खिद परिघाते । १२ ।
 खिन्दति । चिखेद । खेत्ता । पिश अवयवे । १३ ।
 पिशति । पेशिता । ओब्रशूकृदने । १४ । वृश्चति ।
 वब्रश्च । वब्रश्चिथ । वब्रष्ट । ब्रश्चिता । ब्रष्टा । ब्रश्चि
 यति । ब्रक्ष्यति । वृश्चात् । अब्रश्चीत् । व्यचव्याजी
 करणे । १५ । विचति । विद्याच । विविचतुः । व्यचिता ।
 व्यचिष्यति । विच्यात् । अव्याचीत् । अव्यचीत् । व्यचेः
 कुटादित्वमनसीतितु नेह प्रवर्त्तते । अनसीति पर्युदा
 सेन कृन्मात्र विषयत्वात् । उक्छि उंक्छे । १६ । उज्छः
 कणश्चादानं । कणिशाद्यर्जनं शिलमिति यादवः ।
 च्छक् गतीन्द्रियप्रलयमूर्त्तिभावेषु । १७ । च्छक्छति ।
 च्छक्तृत्यामिति गुणः । दिहल्यहणस्याऽनेकहलप
 लक्षणत्वात् नुट् । आनर्च्छ । आनर्च्छतुः । च्छक्छिता ।
 उज्छ उत्सर्गे । उज्छति । लुभ विमोहने । लुभति ।

तीषसहलुभरूपरिषः । ७ । २ । ४८ । इच्छत्या
 देः परस्य तादेराद्धधातुकस्येद्धा स्यात् । लोभिता ।
 लोब्धा । लोभिष्यति । तृप तृप् तृप्ता २१ । तृपति ।
 ततर्प । तर्पिता । अतर्पीत् । तृप्ति ।

शे तृप्तादीनां नुम्वाच्यः । आदिशब्दः प्रका
 रे । तेन येऽत्र नकारानुषक्तास्ते तृप्तादयः । ततृप् ।
 तृप्तात् । मृडपृड सुखने । २३ । मृडति । पृडति । सुन
 गतौ । २४ । सुनति । दृषु इच्छायाम् । २५ । इच्छति ।
 एषिता । एष्टा । एषिष्यति । इष्यात् । ऐषीत् । कुट

कौटिल्ये २६। गाङ्कुटादीति डित्वम्। चुकुटिथ।
चुकोट। चुकुट। कुटिता। पुट संश्लेषणे। २७। पुटति।
पुटिता। स्फुटविकसने। २८। स्फुटति। स्फुटिता।
स्फुर स्फुल संचलने। ३०। स्फुरति। स्फुलति।

स्फुरतिस्फुलत्योर्निर्निर्विभ्यः। ८। ३। ७६।
षत्वम्। निस्फुरति। निष्फुरति। णूस्तवने। ३१।
परिणूतगुणोदयः। नुवति। नुनाव। नुविता। टुमस्जो
शुद्धौ। ३२। मज्जति। ममज्ज। मस्जिर्नशो रिति
नुम्।

मस्जेरन्त्यात्पूर्व्वानुम्वाच्यः। संयोगादि
लोपः। ममंक्थ। ममज्जिथ। मङ्क्ता। मङ्क्ष्यति।
अमाङ्क्षीत्। अमाक्ताम्। अमाङ्क्षुः। रुजोभङ्गे। ३३।
रुजति। रोक्ता। रोक्ष्यति। अरौक्षीत्। भुजो कौटि
ल्ये। ३४। रुजिवत्। विशप्रवेशने। ३५। विशति। मृशआ
मर्शने। ३६। आमर्शनंस्पर्शः।

अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्यतरस्याम् अमाक्षीत्।
अमाक्षीत्। अमृक्षत्। षट्पु वि शरणगत्यवसादनेषु।
३७। शीदतीत्यादि। शदशातने। ३८। शीत। शीत

शदेषिशतः। १। ३। ६०। शिङ्गाविनोऽस्मात्तडा
नैस्तः। शीयते। शीयताम्। शीयेत। अशीयत। शशा
द। शत्ता। शत्स्यति। अशदत्। अशत्स्यत्। क्वि
चोपे। ३९।

कृतइद्वातोः। ७। १। १००। किरति। चकार।

चकरतुः । चकरः । करिता । करीता । कीर्यात् ।

किरतौ लवने । ६ । १ । १४० । उपात्किरतेऽसुट्
हेदने । उपस्किरति ।

अडभ्यासव्यवायेऽपि । ६ । १ । १३५ ।
सुट्कात्पूर्वं इति वक्तव्यम् । उपास्किरत् । उपच
स्कार ।

हिंसायां प्रतेश्च । ६ । १ । १४० । उपात्प्रतेश्च
किरतेऽसुट् हिंसायाम् । उपस्किरति । प्रतिस्किरति ।
गृ निगरणे । ४० ।

अचि विभाषा । ८ । २ । २१ । गिरतेरेफस्य लोऽ
जादौ प्रत्यये । गिरति । गिलति । जगार । जगाल ।
जगरिथ । जगलिथ । गरिता । गरीता । गलिता ।
गलीता । प्रच्छञ्जीप्सायाम् । ४१ । ग्रहिज्या इति सम्प्र
सारणम् । पृच्छति । पप्रच्छ । पप्रच्छतुः । पप्रच्छुः ।
प्रष्टा । प्रक्ष्यति । अप्राचीत् । मृड् प्राणत्यागे । ४२ ।

म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च । १ । ३ । ६१ । लुङ्लिङोः
शितश्च प्रकृतिभूतान्मृडस्तङानौ नान्यत्र । रिङ् । इय
ङ् । म्रियते । ममार । मर्त्ता । मरिष्यति । मृषीष्ट । अ
मृत । पृङ् व्यायामे । ४३ । प्रायेणायं व्याङ्पूर्वः । व्याप्रि
यते । व्यापप्रे । व्यापप्राते । व्यापरिष्यते । व्यापृत ।

व्यापृषाताम् । जुषी प्रीतिसेवनयोः । ४४ । जुषते । जुजुषे ।
 श्रो विजी भयचलनयोः । ४५ । प्रायेण उत्पूर्वः । उद्दि
 जते ।

विज इट् । १ । २ । २ । विजेः पर इडादिप्रत्ययो
डिङ् । उदिजिता ।

इतितुदादयः ।

रूधादयः ।

रूधिरावरणे । १ ।

रूधादिभ्यः श्रम् । ३ । १ । ७८ । शपोऽपवादः ।
रूणद्धि । अरोरलोपः । रून्धः । रून्धन्ति । रूणत्ति ।
रून्द्धः । रून्द्धु । रूणधि । रून्ध्वः । रून्धाः । रून्धे ।
रून्धाते । रून्धन्ते । रून्धे । रून्धाथे । रून्ध्वे । रून्धे ।
रून्ध्वहे । रून्धाहे । रूरोध । रूरुधे । रूरोद्धा । रूरोत्त्यति ।
रूरोत्त्यते । रूणद्धु । रून्धात् । रून्द्धां । रून्धन्तु । रून्धि ।
रूणधानि । रूणधाव । रूणधाम । रून्धाम् । रून्धा
ताम् । रून्धन्ताम् । रून्तत् । रूणधै । रूणधावहै । रूण
धामहै । अरूणत् । अरूणद् । अरून्धाम् । अरून्धन् ।
रून्ध्यात् । रून्धीत । रून्ध्यात् । रून्धीष्ट । अरूधत् ।
अरून्धीत् । अरून्धीत् । अरून्धु । अरून्धाताम् ।
अरून्धत । अरून्धीत । भिदिर्विदारणे । २ । छिदि
र्द्वैधीकरणे । ३ । युजिर्योगे । ४ । रिचिर्विरे
चने । ५ । रिणक्ति । रिङ्क्ते । रिरेच । रेक्ता । रेच्य
ति । अरिणक् । अरिचत् । अरैचीत् । अरिक्त । विचिर्
पृथग्भावे । ६ । विनक्ति । विङ्क्ते । चुदिर्सम्प्रेषणे । ७ ।
चुणत्ति । चुन्ते । चोत्ता । अचुदत् । अचौत्सीत् ।
अचुत्त । उच्चृदिर्दीप्तिदेवनयोः । ८ । कृणत्ति ।
कृन्ते । चकृद् । सेसिचीतिवेट् । चकृत्से । चकृदिषे ।
कृदिता । कृदिष्यति । कृष्यति । अकृदत् । अकृदीत् ।
अकृदिष्ट । उत्तृदिर्हिंसानादरयोः । ९ । तृणत्ति ।

तृन्ते । कृतीवेष्टने । १० । कृणत्ति । तृहृहिसिहिंसा
याम् । १२ ।

तृणहृदम् । ७ । ३ । ६२ । तृहः अमि कृते इम्
हलादौ पिति । तृणेढि । तृण्डः । ततर्ह । तर्हिता ।
अतृणेट् । आन्नलोपः । हिनस्ति । जिहिंस । हिंसिता ।
उन्दीक्रेदने । १३ । उनत्ति । उन्तः । उन्दन्ति ।
उन्दाञ्चकार । औनत् । औन्ताम् । औन्दन् ।
औनः । औनदम् । अञ्जुव्यक्ति स्तक्षणकान्तिगतिषु । १४ ।
अनक्ति । अङ्कः । अञ्जन्ति । आनञ्ज । आनञ्जिथ ।
आनङ्क्य । अञ्जिता । अङ्का । अङ्धि । अनजानि ।
आनक् ।

अञ्जेः सिचि । ७ । २ । ७१ । अञ्जेस्सिचोनित्य
मिट् । आञ्जीत् । तञ्चसंकोचने । १५ । तनक्ति । तङ्क्ता ।
तञ्चिता । ओविजी भयचलनयोः । १६ । विनक्ति ।
विङ्कः । विजड्डिति डित्वम् । विविजिथ । विजिता ।
अविनक् । अविजीत् । शिषुविशेषणे । १७ । शिनष्टि ।
शिंष्टः । शिंषन्ति । शिनत्ति । शिशेष । शिशेषिथ । शेष्टा ।
शेच्यति । हेर्धिः । शिण्डि । शिनषाणि । अशिनट् ।
शिंष्यात् । शिष्यात् । अशिषत् । एवं पिषुसञ्चूर्णने । १८ ।
भञ्जो आमर्दने । १९ ।

आन्नलोपः । ६ । ४ । २३ । अमः परस्य नस्य लो
पस्यात् । मनक्ति । वभञ्जिथ । वभङ्क्य । भङ्का ।

भङ्ग्मि । अभाङ्गीत् । भुजपालनाभ्यवहारयोः । १० ।
भुनक्ति । भोक्ता । भोक्ष्यति । अभुनक् ।

भुजोऽनवने । १ । ३ । ६६ । तङ्गनौस्तः । ओद
नम्भुङ्गे । अनवनेकिम् । महीभुनक्ति । जिदन्धीदीप्तौ ।
२१ । दन्धे । दन्धाते । दन्धन्ते । दन्ते । दन्ध्वे ।
दन्धाच्चक्रे । दन्धिता । दन्धाम् । दन्धाताम् । दनधे ।
ऐन्ध । ऐन्धाताम् । ऐन्धः । विदविचारणे । २२ ।
विदन्ते । वेत्ता ।

इतिरुधादयः ।

तनादयः ।

तनुविस्तारे । १ ।

तनादिक्ञभ्यउः । ३ । १ । ७८ । शपोऽपवादः ।
 तनोति । तनुते । ततान । तेने । तनितासि । तनिता
 से । तनिष्यति । तनिष्यते । तनुताम् । अतनोत् । तनु
 यात् । तन्वीत् । तन्यात् । तनिषीष्ट । अतनीत् ।
 अतानीत् ।

तनादिभ्यस्तथासोः । २ । ४ । ७८ । तनादे
 स्मिचोवा लुक् तथासोः । अतत । अतनिष्ट । अतथाः ।
 अतनिष्ठाः । अतनिष्यत् । अतनिष्यत । षणुदाने । २ ।
 सनोति । सनुते ।

येविभाषा । ६ । ४ । ४३ । जनसनखनामात्वन्वा
 यादौ क्ङिति । सायात् । सन्यात् ।

जनसनखनां सन् झलोः । ६ । ४ । ४२ । एषा
 माकारस्सनि झलादौ क्ङिति । असात । असनिष्ट ।
 असाथाः । असनिष्ठाः । क्षणुहिंसायाम् । ६ । क्षणोति ।

क्षणुते । ह्यन्तेति न वृद्धिः । अक्षणीत् । अक्षत । अक्ष
 णिष्ट । अक्षथाः । अक्षनिष्ठाः । क्षिणुच । ४ । उपत्यये
 लघूपधस्य गुणोवा । क्षिणोति । क्षेणोति । क्षेणिता ।
 अक्षेणीत् । अक्षित । अक्षेणिष्ट । तृणुअदने । ५ । तृणो
 ति । तर्णोति । तृणुते । तर्णुते । डुकञ्करणे । ६ ।

अत उत्सार्वधातुके । ६ । ४ । ११० । कुरुतः

न भ कुर्कुराम् । ८ । २ । ७६ । भस्य कुर्कुरोरुप
धाया न दीर्घः । कुर्वन्ति ।

नित्यङ्करोतेः । ६ । ४ । १०८ । करोतेः प्रत्ययो
कारस्य नित्यं लोपोन्वोः । कुर्वः । कुर्मः । कुरुते ।
चकार । चक्रे । कर्त्ता । करिष्यति । करिष्यते । करो
तु । कुरुताम् । अकरोत् । अकुरुत ।

येच । ६ । ४ । १०९ । कृञ् उलोपो यादौ प्रत्यये ।
कुर्यात् । कुर्वीत । क्रियात् । कृषीष्ट । अकार्षीत् ।
अकृत । अकरिष्यत् । अकरिष्यत ।

सम्परिभ्याङ्करोतौ भूषणे । ६ । १ । १३७ ।

समवाये च । ६ । १ । १३८ । सुट् । संस्करोति ।
अलङ्करोतीत्यर्थः । संस्कुर्वन्ति । संघीभवन्तीत्यर्थः ।
सम्पूर्वस्य कचिदभूषणेऽपि सुट् । संस्कृतमन्त्रादिति
ज्ञापकात् ।

उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु च ।

। ६ । १ । १३९ । कृञ् सुट् । चात्प्रागुक्तयोरर्थयोः ।
प्रतियत्नो गुणाधानम् । विकृतमेववैकृतं विकारः ।
वाक्याध्याहार आकांक्षैकदेशपूरणम् । उपस्कृता
कन्या । उपस्कृता ब्राह्मणाः । एधोदकस्योपस्कृते ।
उपस्कृतमुङ्क्ते । उपस्कृतं व्रूते । वनुयाचने । ७ । वनुत ।

ववने । मनु अववोधने ॥ ८ । मनुते । मेने । मनिता ।
मनिष्यते । मनुताम् । अमनुत । मन्वीत । मनिषीष्ट ।
अमनिष्ट । अमनिष्यत ॥

इतिनादयः ।

क्रयादयः ।

डुक्तीञ्द्रव्यविनिमये । १ ।

क्रयादिभ्यः श्रा । ३ । १ । ८१ । शपोऽपवादः ।
क्रीणाति । ईहल्यघोः । क्रीणीतः । आभ्यस्तयो रातः ।
क्रीणंति । क्रीणासि । क्रीणीथः । क्रीणीथ । क्रीणामि ।
क्रीणीवः । क्रीणीमः । क्रीणीते । क्रीणाते । क्रीणीषे ।
क्रीणाथे । क्रीणीध्वे । क्रीणे । क्रीणीवहे । क्रीणीमहे ।
चिक्राय । चिक्रियतुः । चिक्रियुः । चिक्रेथ । चिक्रयिथ ।
चिक्रिये । क्रेता । क्रेय्यति । क्रेय्यते । क्रीणातु । क्रीणीतात् ।
क्रीणीताम् । अक्रीणात् । अक्रीणीत । क्रीणीयात् ।
क्रीणीत । क्रीयात् । क्रेषीष्ट । अक्रेषीत् । अक्रेष्ट ।
अक्रेय्यत् । अक्रेय्यत । प्रीञ्त्तर्पणेकान्तौ च । २ । प्रीणा
ति । प्रीणीते । श्रीञ्पाके । ३ । श्रीणाति । श्रीणीते ।
मीञ्हिंसायाम् । ४ ।

हिनुमीना । ८ । ४ । १५ । उपसर्गस्थानिमित्ता
त्परस्यैतयोर्नस्य णः स्यात् । प्रमीणाति । प्रमीणीते ।
मीनातीत्यात्वम् । ममौ । मिन्यतुः । ममिथ । ममाथ ।
मिम्ये । माता । मास्यति । मीयात् । मासीष्ट । अमा
सीत् । अमासिष्टाम् । अमास्तु । पिञ्वन्धने । ५ ।
सिनाति । सिनीते । सिषाय । सिष्ये । सेता । स्कुञ्आ
स्रवने । ६ ।

स्तम्भुस्तम्भुस्कम्भुस्कम्भुस्कुञ्भ्यः श्रुश्च । २ । १ ।
। ८२ । चात् श्रा । स्कुनोति । स्कुनुते । स्कुनाति ।

नलिङि । ७ । २ । ३६ । वृत् इटोलिङि न दीर्घः ।
 स्तरिषीष्ट । उश्च । अनेन कित्वम् । स्तीर्षीष्ट । सिचिच
 परस्मैपदेषु । अस्तारीत् । अस्तारिष्टाम् । अस्तारिषुः ।
 अस्तरिष्ट । अस्तीर्ष्ट । कृञ्हिंसासायाम् । १४ ।
 कृणाति । कृणीते । चकार । चक्रे । वृञ्वरणे । १५ ।
 वृणाति । वृणीते । ववार । ववरे । वरिता । वरीता ।
 उदोष्येत्युत्वम् । वूर्यात् । वूरिषीष्ट । वूर्षीष्ट । अवा
 रीत् । अवारिष्टाम् । अवरिष्ट । अवरीष्ट । अवूर्ष्ट ।
 धूञ्कम्पने । १६ । धुनाति । धुनीते । धोता । धविता ।
 अधावीत् । अधविष्ट । अधोष्ट । ग्रहउपादाने । १७ ।
 गृह्णाति । गृह्णीते । जग्राह । जगृहे ।

ग्रहोऽलिटि दीर्घः । ७ । २ । ३७ । एकाचो
 ग्रहेर्विहितस्येटोदीर्घो नतु लिटि । ग्रहीता । गृह्णातु ।

हलः श्नः शानजभौ । ३ । १ । ८३ । हलः पर
 स्य अश्शानजादेशोहौ । गृहाण । गृह्णात् । ग्रहीषीष्ट ।
 ह्यन्तेति न वृद्धिः । अग्रहीत् । अग्रहीष्टाम् । अग्रही
 ष्ट । अग्रहीषाताम् । कुषनिष्कर्षे । १८ । कुष्णाति ।
 कोषिता । अशभोजने । १९ । अश्नाति । आश ।
 अशिता । अशियति । अश्नातु । अशान । मुष
 स्तेये । २० । मौषिता । मुषाण । ज्ञाऽवबोधने । २१ ।
 जज्ञौ । वृङ् सम्भक्तौ । २२ । वृणीते । ववृषे । ववृढे ।
 वरिता । वरीता । अवरिष्ट । अवरीष्ट । अवृत ।
 इतिक्यादयः ।

चुरादयः ।

चुरस्तेये । १

सत्यापपाशरूपवीणातूलश्लोकसेनालोम
त्वचवर्मवर्णचूर्णचूरादिभ्योणिच् । ३ । १ । २५ ।
स्वार्थे । पुगन्तेतिगुणः । सनाद्यन्ता इतिधातुत्वम् ।
तिप्शवादि । गुणायादेशौ । चोरयति ।

णिचश्च । १ । ३ । ७४ । णिजन्तादात्मनेपदं कर्त्तृ
गामिनि क्रियाफले । चोरयते । चोरयामास । चोर
यिता । चोर्यात् । चोरयिषीष्ट । णिश्रीतिचङ् । णौच
ङीतिह्रस्वः । चङिद्वित्वम् । हलादिप्रशेषः । दीर्घान
घोरित्यभ्यासस्य दीर्घः । अचूचुरत् । अचूचुरत । क
थवाक्यप्रबन्धे । २ । अश्लोपः ।

अचः परस्मिन् पूर्वविधौ । १ । १ । ५७ । पर
निमित्तो जादेशः स्थानिवत्स्थानिभूतादचः पूर्वत्वेन
दृष्टस्य विधौ कर्त्तव्ये । इतिस्थानिवत्त्वान्नोपधावृद्धिः ।
कथयति । अश्लोपित्वादीर्घसन्वद्भावान् । अचक
थत् । गणसंख्याने । ३ । गणयति ।

ईचगणः । ७ । ४ । ६७ । गणयतेरभ्यासस्य ई
त्याच्चादचङ् परे णौ । अजीगणत् । अजगणत् ।

इतिचुरादयः ।

स्वतन्त्रः कर्त्ता । १ । ४ । ५४ । क्रियायां स्वातन्त्र्ये
विवक्षितोऽर्थः । कर्त्ता स्यात् ।

तत्प्रयोजकोहेतुश्च । १ । ४ । ५५ । कर्त्तुःप्रयो
जकोहेतुसंज्ञः कर्त्तृसंज्ञश्च ।

हेतुमति च । ३ । १ । २६ । प्रयोजकव्यापारे
प्रेषणादौ च वाच्ये धातोर्णिच् । भवन्तन्मेरयति भाव
यति ।

ओःपुयण्ज्यपरे । ७ । ४ । ८० । सनि परे यदं
गन्तदवयवाभ्यामेत ईत्स्यात् पवर्गयण्जकारेष्वाव
र्णपरेषु परतः । अवीभवत् । षागतिनिवृत्तौ ।

अर्त्तिह्रीस्त्रीरीकूयीक्ष्माय्यातांपुङ्णौ । ७ ।
३ । ३६ । स्थापयति ।

तिष्ठतेरित् । ७ । ४ । ५ । उपधायाश्चङ्परि णौ ।
अतिष्ठिपत् । घटचेष्टायाम् ।

मितां ह्रस्वः । ६ । ४ । ८२ । घटादीनां ज्ञपादीना
श्च ह्रस्वः । घटयति । ज्ञपज्ञानेज्ञापनेच । ज्ञपयति ।
अजीज्ञपत् ।

इति एयन्तप्रक्रिया ।

सनन्ताः।

धातोः कर्मणस्समानकर्तृकादिक्कायाम्वा
।३।१।७। इषिकर्मणोधातोरिषिणैककर्तृकात्सन्
वेक्कायाम्। पठव्यक्तायाम्वाचि।

सन्यङोः ।६।१।८। सन्नन्तस्य यङन्तस्य च प्र
थमस्येकाचोद्वेस्तोऽजादेशु द्वितीयस्य। सन्यतः। पठि
तुमिच्छति पिपठिषति। कर्मणः किम्। गमनेनेच्छति।
समानकर्तृकात्किम्। शिष्याः पठंत्वितिच्छति गुरुः। वा
ग्रहणादाक्यमपि। लुङ्सनोर्धसु।

सःस्यार्द्धधातुके। ७।४।४८। सस्य तःस्यात्सा
दावार्द्धधातुके। अत्तुमिच्छति जिघत्सति। एकाच
इति नेट्।

अज्झनगमां सनि। ६।४।१६। अजन्तानां
हन्तेरजादेशगमेश्च दीर्घा झलादौ सनि।

इकोझल्। १।२।८। इगन्ताज्झलादिः सन्
कित्। ऋतइद्धातोः। कर्तुमिच्छति चिकीर्षति।

सनि ग्रहगुहोश्च। ७।२।१२। ग्रहेर्गुहेरुगन्ता
च्च सन इण् न स्यात्। बुभूषति।

इतिसनन्ताः।

यङन्ताः ।

धातोरेकाचोहलादेः क्रियासमभिहारे
यङ् । ३ । १ । ३२ । पौनःपुन्ये भृशार्थे च द्योत्ये धा
तोरेकाचोहलादेर्यङ् ।

गुणोयङ्लुकोः । ७ । ४ । ८२ । अभ्यासस्य गुणो
यङि यङ्लुकिच परतः । डिदन्तत्वादात्मनेपदम् ।
पुनःपुनरतिशयेन वा भवति । बोभूयते । बोभूयाश्च
क्ते । अबोभूयिष्ट ।

नित्यङ्कौटिल्ये गतौ । ३ । १ । २३ । गत्यर्था
कौटिल्य एव यङ् नतु क्रियासमभिहारे ।

दीर्घोऽकितः । ७ । ४ । ८३ । अकितोऽभ्यासस्य
दीर्घोयङ्लुकोः । कुटिलंब्रजति । बाब्रज्यते ।

यस्यहलः । ६ । ४ । ४६ । हलः परस्य यस्य लोप
आर्द्धधातुके । आदेः परस्य । अतोलोपः । बाब्रजा
श्चक्ते । बाब्रजिता ।

रीगृदुपधस्य च । ७ । ४ । ६० । ऋदुपधस्य धातो

रभ्यासस्य रीगागमोयङ्लुकोः । वरीवृत्त्यते । वरीवृ
ताच्चक्रे । वरीवृतिता ।

क्षुम्भादिषु च । ८ । ४ । ३६ । एत्वं न । नरीनृ
त्यते । जरीगृह्यते ।

इतियङन्तप्रक्रिया ।

यङ्लुगन्ताः ।

यङोऽचिच । २ । ४ । ७४ । यङोऽचि प्रत्यये लुक्
स्याच्चकारात्तन्मिनापि क्वचित् । अनैमित्तिकोऽयम् ।
अन्तरङ्गत्वादादौ भवति ततः प्रत्ययलक्षणेन यङ्
न्तत्वादित्वम् । अभ्यासकार्यम् । धातुत्वात्तडादयः । शेषा
त्कर्त्तरीति परस्मैपदम् । चर्करीतश्चेत्यदादौ पा
ठाच्छपोलुक् ।

यङोवा । ७ । ३ । ६४ । यङ्लुगन्तात्परस्य हला
देः पितस्सार्वधातुकस्येष्ट्वा स्यात् । भूसुवोरिति निषे
धो यङ्लुकि भाषायां न । बोभूतुतेतिक्ते वृन्दसि
निपातनात् । बोभवीति । बोभोति । बोभूतः । अदभ्य
स्यात् । बोभुवति । बोभुवाञ्चकार । बोभुवामास ।
बोभविता । बोभविष्यति । बोभवीतु । बोभोतु । बोभू
तात् । बोभूताम् । बोभुवंतु । बोभूहि । बोभवानि ।
अबोभवीत् । अबोभोत् । अबोभूताम् । अबोभवुः ।
बोभूयात् । बोभूयाताम् । बोभूयुः । बोभूयात् । बोभू
यास्ताम् । बोभूयासुः । गातिस्थेतिचिचो लुक् । यङो
वेतीट् पच्चे गुणत्वाधित्वा नित्यत्वादुक् । अबोभूवीत् ।
अबोभोत् । अबोभूताम् । अबोभूवुः । अबोभविष्यत् ।

इतियङ्लुगन्ताः ।

नामधातवः ।

सुप आत्मनः क्यच् । ३ । १ । ८ । इषिकर्मण
एषितुः सम्बन्धिनस्सुवन्तादिङ्गायामर्थे क्यच् वा ।

सुपो धातुप्रातिपदिकयोः । २ । ४ । ७१ । एत
यो रवयवस्य सुपो लुक् ।

क्यचिच्च । ७ । ४ । ३३ । अवर्णस्य ईः । आत्मनः
पुत्रमिच्छति पुत्रीयति ।

नः क्ये । १ । ४ । १५ । क्यचि क्यङि च नान्तमेव पदं
नान्यत् । नलोपः । राजीयति । नान्तमेवेति किम् ।
वाच्यति । हलिच । गीर्यति । पूर्यति । धातेरित्येव ।
नेह । दिवमिच्छति दिव्यति ।

क्यस्य विभाषा । ६ । ४ । ५० । हलः परयोः क्यच्
क्यङोर्लोपो वाङ् धातुर्के । आदेः परस्य । अतो लोपः ।
तस्य स्थानिवत्वा लघूपधगुणो न । समिधिता । समि
धिता ।

काम्यच्च । ३ । १ । ८ । उक्तविषये काम्यच् । पुत्र
मात्मन इच्छति । पुत्रकाम्यति । पुत्रकाम्यता ।

उपमानादाचारे । ३ । १ । १० । उपमानात्क
र्मणस्सुवन्तादाचारेऽर्थे क्यच् । पुत्रमिवाचरति पुत्री
यति क्वाचम् । विष्णूयति द्विजम् ।

सर्वप्रातिपदिकेभ्यः क्त्वा वक्तव्यः । अतो
गुणे । कृष्ण इवाचरति कृष्णति । ख इवाचरति खति ।
सखौ ॥

अनुनासिकस्य क्विप् झलोः क्ङिति । ६।४।
। १५ । अनुनासिकान्तस्योपधाया दीर्घः स्यात् कौ झ
लादौ च क्ङिति । इदमिवाचरति इदामति । राजे
व राजानति । पथ्या इव पथीनति ।

कष्टाय क्रमणे । ३।१।१४ । चतुर्थ्यन्तात्कष्ट
शब्दादुत्साहे क्यङ् । कष्टाय क्रमते । कष्टायते । पाप
कर्त्तुमुत्सहत इत्यर्थः ।

शब्दवैरकलहाभ्रकण्वमेघेभ्यः करणे । ३।
। १।१७ । एभ्यः कर्मभ्यः करोत्यर्थे क्यङ् । शब्दङ्
रोति शब्दायते ।

तत्करोति तदाचष्टे । इतिणिच् ।

प्रातिपदिकाद्धात्वर्थे वज्जलमिष्टवच्च । प्राति
पदिकाद्धात्वर्थे णिच् स्यात् । इष्टे यथा प्रातिपदिक
स्य पुंवङ्गावरभावटिलोपविन्मतुप्लोपयणादिलोप
प्रस्थस्फाघादेशभसंज्ञास्तद्वणावपि स्युः । इत्यग्लोपः ।
घटङ्करोत्याचष्टे वा । घटयति ।

इतिनामधातवः ।

कंद्वाद्यः ।

कंश्चादिभ्योयक् । ३ । १ । २७ । एभ्योधातुभ्यो
नित्यं यक् स्यात्स्वार्थे । कण्डूञ्गात्रविघर्षणे । १ । क
ण्डूयति । कण्डूयते । इत्यादि ।

इतिकंद्वादयः ।

५३॥ १४॥ १५॥ १६॥ १७॥ १८॥ १९॥ २०॥

प्राणि : निद्रावृत्तः । निद्रावृत्तः प्राणिवृत्तः । इति प्राणिवृत्तः

१८१। अथः कः मन्त्रः स्यात् ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

। निडाऊन निडा

पणोतीह । डिजाह न नी उक्त

निम्न। इति उक्तं च तत्रैव कथ्यते

कहीरकहीर गङ्गा कुँड । नाल नाली डिलकुलकहीर

पञ्चमः अथ पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः

। पालि ज्ञे । ७ गीता हार मरुतम इति आचार्य

। गीतिका । गीतिका

उपमानादाचार्य । ३ । १० । उपमानादाचार्य

॥ हस्तमंथनी ॥

पुनश्चिवाचरति पुनः

आत्मनेपदं ।

कर्त्तरि कर्मव्यतिहारे । १ । ३ । १४ । क्रियावि
निमये द्योत्ये कर्त्तर्यात्मनेपदम् । व्यतिलुनीते । अन्य
स्य योग्यं लवनं करोतीत्यर्थः ।

न गतिहिंसार्थेभ्यः । १ । ३ । १५ । व्यतिगच्छ
ति । व्यतिघ्नन्ति ।

नेर्विशः । १ । ३ । १७ । निविशते ।

परिव्यवेभ्यः क्रियः । १ । ३ । १८ । परिक्रीणीते
विक्रीणीते । अवक्रीणीते ।

विपराभ्याञ्जेः । १ । २ । १९ । विजयते । पराज
यते ।

समवप्रविभ्यः स्थः । १ । ३ । २२ । सन्तिष्ठते ।
अवतिष्ठते । प्रतिष्ठते । वितिष्ठते ।

अपङ्गवे झः । १ । ३ । ४४ । शतमपजानीते ।
अपलपतीत्यर्थः ।

अकर्मकाञ्च । १ । ३ । ४५ । सर्पिषो जानीते ।
सर्पिषोपायेन प्रवर्त्ततइत्यर्थः ।

समस्तृतीयायुक्तात् । १ । ३ । ५४ । रथेन यच्च
रते ।

दाणश्च सा चेच्चतुर्थर्थे । १ । ३ । ५५ । समोदा
ण स्तृतीयान्तेन युक्तादुक्तं स्यात् तृतीयाचेच्चतुर्थर्थे ।
दास्या संच्छते कामी ।

पूर्ववत्सनः । १ । ३ । ६२ । सनः पूर्वोयोधातुस्तेन
तुल्यं सनन्तादप्यात्मनेपदं स्यात् । एदिधिषते ।

हलन्ताच्च । १ । २ । १० । इक्षमीपाङ्गलः परो
झलादिः सन् कित् । निविविचते ।

गन्धनावक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतियत्न
प्रकथनोपयोगेषु कृजः । १ । ३ । ३२ । गन्धनं
सूचनं । उत्कुरुते । सूचयतीत्यर्थः । अवक्षेपणं भर्त्सनं ।
श्येनोवर्त्तिकामुत्कुरुते । भर्त्सयतीत्यर्थः । हरिमुप
कुरुते । सेवतइत्यर्थः । परदारान्प्रकुरुते । तेषुसहसा
प्रवर्त्तते । एधोदकस्योपस्कुरुते । गुणमाधत्ते । क
थाः प्रकुरुते । कथयतीत्यर्थः । शतम्प्रकुरुते । धर्म्मार्थं
विनियुङ्क्ते । एषुकिम् । कटङ्करोति । भुजोऽनवने ।
ओदनमुङ्क्ते । अनवनेकिम् । महींभुनक्ति ।

इत्यात्मने पदप्रक्रिया ।

परस्मैपदं ।

अनुपराभ्यां कृञः । १ । ३ । ७६ । कर्त्तृगे च
फले गन्धनादौ च परस्मैपदं स्यात् । अनुकरोति ।
पराकरोति ।

अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः । १ । ३ । ८० । क्षिपप्रेर
णे । स्वरितेत् । अभिक्षिपति ।

प्राद्वहः । १ । ३ । ८१ । प्रवहति ।

परेर्मृषः । १ । ३ । ८२ । परिमृषति ।

व्याङ्परिभ्योरमः । १ । ३ । ८३ । रमुक्रीडा
याम् । विरमति ।

उपाच्च । १ । ३ । ८४ । यज्ञदत्तमुपरमति । उ
परमयतीत्यर्थः । अन्तर्भावितण्यर्थोऽयम् ।

इतिपदव्यवस्था ।

भावकर्मः।

भावकर्मणोः। १। ३। १३। लस्यात्मनेपदम्।

सार्वधातुके यक्। ३। १। ६७। भावकर्मवाचि
नि धातोर्यक् सार्वधातुके। भावः क्रिया सा च
भावार्थक लकारेणानूद्यते। युष्मदस्मद्भ्यां सामानाधि
करणाभावात् प्रथमःपुरुषः। तिङ्वाच्यक्रियाया
अद्रव्यरूपत्वेन द्वित्वाद्यप्रतीतेर्न द्विर्वचनादि किन्त्वेक
वचनमेवोत्सर्गतः। त्वया मया अन्यैश्चभूयते। बभूवे।

स्यसिच्सीयुट्तासिषु भावकर्मणोरूपदे
शेऽज्झनग्रहदृशाम्वाचिण्वदिट् च। ६। ४।
। ६२। उपदेशे योऽच् तदन्तानां हनादीनाञ्च चिणी
वाङ्ग कार्यम्वास्यात्यादिषु भावकर्मणोर्गम्यमानयोः
स्यादीना मिडागमश्च। चिण्वद्भावपक्षेऽयमिट्। चिण्व
द्भावादृद्धिः। भाविता। भविता। भाविष्यते। भविष्यते।
भूयताम्। अभूयत। भाविषीष्ट। भविषीष्ट।

चिण्भावकर्मणोः। ३। १। ६६। ज्ञेचिण्स्या
द्भावकर्मवाचिनि ते परे। अभावि। अभाविष्यत्। अ
कर्मकोप्युपसर्गवशात्सकर्मकः। अनभूयते। आनन्दश्चै
त्रेण त्वया मयाच। अनुभूयेते। अनुभूयन्ते। त्वमनुभू
यसे। अहमनुभूये। अन्वभावि। अन्वभाविषाताम्। अन्व
भविषाताम्। णिलोपः। भाव्यते। भावयाञ्चक्रे।
भावयाम्बभूवे। भावयामासे। चिण्वदिट्। भाविता।
आभीयत्वेनासिद्धत्वा णिलोपः। भावयिता। भावयि
षीष्ट। अभावि। अभाविषाताम्। अभावयिषाताम्।

षाताम् । बुभूषाञ्चक्रे । बुभूषिता । बुभूषिष्यते । बोभू
य्यते । बोभूयिष्यते । अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः । स्तूयते
विष्णुः । स्ताविता । स्तोता । स्ताविष्यते । स्तोष्यते ।
अस्तावि । अस्ताविषाताम् । अस्तोषाताम् । ऋगतौ ।
गुणोर्त्तीतिगुणः । अर्य्यते स्मृस्मरणे । स्मर्य्यते ।
सस्मरे । उपदेशग्रहणाच्चिण्वदिट् । आरिता । अर्त्ता ।
स्मारिता । स्मर्त्ता । अनिदितामिति नलोपः । स्वस्यते ।
इदितस्तु । नन्द्यते । सम्प्रसारणम् । इज्यते ।

तनोतेर्यकि । ६ । ४ । ४४ । आदन्तादेशेवा ।
तायते । तन्यते ।

तपोऽनुतापेच । ३ । १ । ६५ । तपश्चक्षेऽपि न स्या
त्कर्मकर्त्तर्य्यनुतापेच । अन्वतप्त पापेन । घुमास्येती
त्वम् । दीयते । धीयते । ददे ।

आतोयुक्चिण्कृतोः । ७ । ३ । ३३ । आदन्ता
नां युगागमश्चिणिञ्जिति कृतिच । दायिता । दाता ।
दायिषीष्ट । दासीष्ट । अदायि । अदायिषाताम् ।
भज्यते ।

भंजेश्च चिणि । ६ । ४ । ३३ । नलोपो वा ।
अभाजि । अभञ्जि । लभ्यते ।

विभाषाचिण्मुलोः । ७ । १ । ६६ । लभेर्नुम् ।
अलम्भि । अलाभि ।

इति भावकर्मप्रक्रिया ।

कर्मकर्त्तरि ।

यदाकर्म्मैव कर्त्तृत्वेन विवक्षितं तदा सकर्मकाणां
मप्यकर्मकत्वात्कर्त्तरिभावेच लकारः ।

कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रियः । ३ । १ । ८७ ।
कर्मस्थया क्रियया तुल्यक्रियः कर्त्ता कर्मवत्स्यात् । का
र्यातिदेशोऽयम् । तेन यगात्मनेपदचिण् चिण्विट्
रस्युः । पच्यते फलम् । भिद्यते काष्ठम् । अपाचि । अभे
दि । भावे । भिद्यतेकाष्ठेन ।

इति कर्मकर्त्तरिप्रक्रिया ।

लकारार्थः ।

अभिज्ञावचने लृट् । ३ । २ । ११२ । स्मृतिबो
धिन्युपपदे भूतानद्यतने धातोर्लृट् । लङोपवादः ।
वसनिवासे । स्मरसि कृष्णगोकुले वत्स्यामः । एवं वु
ध्यसे चेतसे । इत्यादिप्रयोगेऽपि ।

नयदि । ३ । २ । ११३ । यद्योगे उक्तं न । अभि
जानासि यदने अभुञ्जमहि ।

लट्स्ते । ३ । २ । ११८ । लिटोऽपवादः । यज
तिस्र युधिष्ठिरः ।

वर्त्तमानसामीप्ये वर्त्तमानवदा । ३ । ३ ।
१३१ । वर्त्तमाने ये प्रत्यया उक्तास्ते वर्त्तमानसा
मीप्ये भूते भविष्यति च वा स्युः । कदागतोऽसि । अय
मागच्छामि । आगमस्वा । कदागमिष्यसि । एषग
च्छामि । गमिष्यामि वा ।

हेतुहेतुमतेर्लिङ् । ३ । ३ । १५६ । वा स्यात् ।
कृष्णं न मे चेतुस्त्वं यायात् । कृष्णं न स्यति चेतुस्त्वं यास्यति ।
भविष्यत्येवेष्यते । नेह । हन्तीति पलायते । विधिनि
मन्त्रेणेतिलिङ् । विधिः प्रेरणम् । भृत्यादेर्निष्कृष्टस्य
प्रवर्त्तनं । यजेत । निमन्त्रणम् । नियोगकरणम् । आव
श्यके आद्भोजनादौ दौहित्रादेः प्रवर्त्तनम् । इह

भुञ्जीत । आमन्त्रणङ्कामचाराऽनुज्ञा । इहासीत् ।
 अधीष्टः सत्कारपूर्वकोव्यापारः । पुत्रमध्यापयेत् भ
 वान् । सम्प्रश्नः सम्प्रधारणम् । किम्भोवेदमधीयी
 य उततर्कम् । प्रार्थनम् । याज्जा । भो भोजनं लभेय ।
 एवम् लोट् ।

इति लकारार्थप्रक्रिया ।

इति तिङन्त प्रक्रियासमाप्ता ।

। ताङ् । १४९ । १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । ७ । ८ । ९ । १० । ११ । १२ । १३ । १४ । १५ । १६ । १७ । १८ । १९ । २० । २१ । २२ । २३ । २४ । २५ । २६ । २७ । २८ । २९ । ३० । ३१ । ३२ । ३३ । ३४ । ३५ । ३६ । ३७ । ३८ । ३९ । ४० । ४१ । ४२ । ४३ । ४४ । ४५ । ४६ । ४७ । ४८ । ४९ । ५० । ५१ । ५२ । ५३ । ५४ । ५५ । ५६ । ५७ । ५८ । ५९ । ६० । ६१ । ६२ । ६३ । ६४ । ६५ । ६६ । ६७ । ६८ । ६९ । ७० । ७१ । ७२ । ७३ । ७४ । ७५ । ७६ । ७७ । ७८ । ७९ । ८० । ८१ । ८२ । ८३ । ८४ । ८५ । ८६ । ८७ । ८८ । ८९ । ९० । ९१ । ९२ । ९३ । ९४ । ९५ । ९६ । ९७ । ९८ । ९९ । १०० ।

कृदन्ताः ।

धातोः । ३ । १ । ६१ । आतृतीयसमाप्ताध्यायान्तं
ये प्रत्ययास्ते धातोः परे स्युः । कृदतिङितिकृतसंज्ञा ।

वासरूपोऽस्त्रियाम् । ३ । १ । ६४ । अस्मिन्धात्व
धिकारेऽसरूपोपवादप्रत्यय उत्सर्गस्य बाधकोवा
स्यात् स्यधिकारोक्तम्विना ।

कृत्याः । ३ । १ । ६५ । ण्वुल्लुत्तृचावित्यतः प्राक्
कृत्यसंज्ञाः स्युः ।

कर्त्तरि कृत् । ३ । ४ । ६७ । इति प्राप्ते ।

तयोरेव कृत्यक्तखलर्याः । ३ । ४ । ७० । एते
भावकर्मणोरेव स्युः ।

तव्यत्तव्यानीयरः । ३ । १ । ६६ । धातोरेते स्युः ।
एधितव्यम् । एधनीयं त्वया । भावे औत्सर्गिकमेकवच
नं क्लीबत्वम् । चेतव्यश्चयनीयोवा धर्मस्त्वया ।

केलिमर्उपसंख्यानम् । पचेलिमा माषाः ।
पक्तव्या इत्यर्थः । भिदेलिमाः सरलाः । भेत्तव्याः ।
कर्मणि प्रत्ययः ।

कृत्यल्युटोवज्जलम् । ३ । ३ । ११३ । कचित्प्र
वृत्तिः कचिदप्रवृत्तिः कचिद्विभाषा कचिदन्यदेव ।
विधेर्विधानम्बज्जधा समीक्ष्य चातुर्विधम्बाज्जलकम्बद
न्ति । १ । स्नात्यनेनेति स्नानीयं चूर्णम् । दीयतेऽस्मैदा
वीयोविप्रः ।

अचोयत् । ३ । १ । ६७ । चोयम् ।

ईदयति । ६ । ४ । ६५ । यति परे आत ईत्स्यात् ।
देयम् । ग्लेयम् ।

पोरदुपधात् । ३ । १ । ६८ । पवर्गान्ताददु
पधाद्यत् । ण्यतोपवादः । शय्यम् । लभ्यम् ।

एतिस्तुशास्वृदजुषःक्यप् । ३ । १ । १०६ । एभ्यः
क्यप् ।

ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् । ६ । १ । ७१ । इत्यः ।
स्तुत्यः । शासुअनुशिष्टौ ।

शासइदङ्हुलोः । ६ । ४ । १४ । शासउपधाया
इत्यादङि हलादौ कङिति । शिष्यः । वृत्यः । आदृ
त्यः । जुष्यः ।

मृजेर्विभाषा । ३ । १ । ११३ । मृजेःक्यच्चा ।
मृज्यः ।

चटहलोर्णत् । ३ । १ । १२४ । चवर्णान्ताङ्गल
न्ताच णत् । कार्यम् । हार्यम् । धार्यम् ।

चजोःकुघिण्यतोः । ७ । ३ । ५२ । चजोःकुलं
स्यात् घिति णति च ।

मृजेर्वृद्धिः । ७ । २ । ११४ । मृजेरिकोवृद्धिः
सार्वधातुकार्द्ध धातुकयोः । मार्ग्यः ।

भोज्यम् भक्ष्ये । ७ । ३ । ६६ । भोग्यमन्यत् ।

इति कृत्यप्रक्रिया ।

एवल्तृचौ । ३ । १ । १३३ । धातोरेतौ स्तः । कर्त्त
रि कृदिति कर्त्रर्थे ।

युवोरनाकौ । ७ । १ । १ । युव एतयो रनाकौ
स्तः । कारकः । कर्त्ता ।

नन्दिग्रहिपचादिभ्यो ल्युणिन्यचः । ३ । १ ।
१३४ । नन्दादेर्लुग्रहादेर्णिनिः पचादेरच् । नन्द
यतीति नन्दनः । जनार्दनः । लवणः । ग्राही । स्थायी ।
मन्त्री । पचादिराकृतिगणोऽयम् ।

इगुपधज्ञाप्रिकिरः कः । ३ । १ । १३५ । एभ्यः कः ।
बुधः । कृशः । ज्ञः । प्रियः । किरः ।

आतश्चोपसर्गे । ३ । १ । १३६ । प्रज्ञः ।
सुलः ।

गेहे कः । ३ । १ । १४४ । गेहे कर्त्तरि ग्रहेः कस्स्यात् ।
गृहम् ।

कर्मण्यण् । ३ । २ । १ । कर्मण्युपपदे धातोरण् ।
कुम्भकरोति कुम्भकारः ।

आतोऽनुपसर्गे कः । ३ । २ । ३ । अणोऽपवादः ।

गोदः । धनदः । कम्बलदः । अनुपसर्गे किं । गोसम्प्र
दायः ।

मूलविभुजादिभ्यः कः । मूलानि विभुजति मू
लविभुजोरथः । आकृतिगणोऽयम् । महोदधः । कुध्रः ।

चरेष्टः । ३ । २ । १६ । अधिकरणे उपपदे । कु
रुचरः ।

भिक्षासेनादायेषु च । ३ । २ । १७ । भिक्षाचरः ।
सेनाचरः । आदायेति ल्यवन्तम् । आदायचरः ।

कृजोहेतुताक्कील्यानुलोम्येषु । ३ । २ । २० ।
एषुद्योत्येषु करोतेष्टः ।

अतः कृकमिकंसकुम्भपात्रकुशाकर्णीष्वन
व्ययस्य । ८ । ३ । ४६ । आदुत्तरस्या नव्ययस्य विसर्ग
स्य समासे नित्यं सादेशः करोत्यादिषु परेषु । यश्च
स्कारी विद्या । आद्धकरः । वचनकरः ।

एजेः खश् । ३ । २ । २८ । ण्यन्तादेजेः खश् ।

अरुर्दिषदजन्तस्य मुम् । ६ । ३ । ६७ । अरु
षोद्विषतोऽजन्तस्य च मुमागमः खिदन्तेपरे नत्वथ
यस्य । शिल्वाच्छ्वादिः । जनमेजयतीति जनमेजयः ।

प्रियवशे वदः खच् । ३ । २ । ३८ । प्रियंवदः ।
वशम्बदः ।

आत्ममानेखश्च । ३ । २ । ८३ । स्वकर्मके मन
ने वर्त्तमानान्मन्यतेः सुपि खश् स्यात् । पण्डितमात्मा
नमन्यते पण्डितमन्यः । पण्डितमानी ।

अन्येभ्योपिदृश्यन्ते । ३ । २ । ७५ । मनिन् क
निप्विच् एते प्रत्ययाः धातोः स्युः ।

नेद्विशिष्टति । ७ । २ । ८ । वशादेः कृत इण् न
शृहिंसायाम् । सुशर्मा । प्रातरित्वा ।

विद्वनोरनुनासिकस्यात् । ६ । ४ । ४१ । अनु
नासिकस्यात्स्यात् । विजायतइति विजावा । ओणृअप
नयने । अवावा । विच् । रूषरिषहिंसायाम् । रोट् ।
रेट् । सुगण् ।

क्विप्च । ३ । २ । ७६ । अयमपिदृश्यते । उषा
अत् । पर्णध्वत् । वाहभ्रट् ।

सुप्यजातौ णिनिस्ताच्छील्ये । ३ । २ । ७८ ।
अजात्यर्थे सुपि धातोर्णिनिस्ताच्छील्ये धोत्ये । उष्ण
भोजी ।

मनः । ३ । २ । ८२ । सुपि मन्यतेर्णिनिः स्यात् ।
दर्शनीयमानी ।

खित्यनव्ययस्य । ६ । ३ । ६६ । कालिमन्या ।

करणेयजः । ३ । २ । ८५ । करणे उपपदे भू
तार्थयजेर्षिनिः कर्त्तरि । सोमेनेष्टवान् सोमयाजी ।
अग्निष्टोमयाजी ।

दृष्टेः कनिप् । ३ । २ । ८४ । कर्मणि भूते । पारं
दृष्टवान् । पारदृष्ट्वा ।

राजनि युधिकृजः । ३ । २ । ८५ । कनिप् ।
युधिरन्तर्भावितण्यर्थः । राजानं योधितवान् राजयु
ध्वा । राजकृत्वा ।

सहेच । ३ । २ । ८६ । सहयोधितवान् सहयुध्वा ।
सहकृत्वा ।

सप्तम्याञ्जनेर्डः । ३ । २ । ८७ ।

तत्पुरुषे कृतिवज्जलम् । ६ । ३ । २१ । डेरलुक् ।
सरसिजं । सरोजम् ।

उपसर्गेच संज्ञायाम् । ३ । २ । ८८ । प्रजा
स्यात्सन्ततौ जने ।

क्तक्तवत् निष्ठा । १ । १ । २६ । एतौ निष्ठासंज्ञौ स्तः ।

निष्ठा । ३ । २ । १०२ । भूतार्थवृत्तेर्धातोर्निष्ठा ।
तत्रतयोरेवेति भावकर्मणोः क्तः । कर्त्तरि कृदिति
कर्त्तरि क्तवत् । स्नातमया । स्नुतस्त्वया विष्णुः ।
विश्वं कृतवान् विष्णुः ।

रदाभ्यां निष्ठातो नः पूर्वस्य च दः । ८ । २ ।
 । ४२ । रदाभ्याम्परस्य निष्ठातस्य नः निष्ठापेक्षया
 पूर्वस्य धातोर्दस्य च । शृङ्गिंसायाम् । शीर्णः । भिन्नः ।
 क्षिन्नः ।

संयोगादेरातो धातोर्न्यत्वतः । ८ । २ । ४३ ।
 निष्ठातस्य नः स्यात् । द्राणः । ग्लानः ।

त्वादिभ्यः । ८ । २ । ४४ । एकविंशतेर्लूजादिभ्यः
 प्राग्वत् । लूनः । ज्याधातुः । ग्रहिज्येति सम्प्रसारणम् ।

हलः । ६ । ४ । २ । अङ्गावयवाद्धलः परं यत्सम्प्र
 सारणस्तदन्तस्य दीर्घः । जीनः ।

ओदितश्च । ८ । २ । ४५ । भुजो । भुग्नः । दुओश्चि ।
 उच्छूनः ।

गुष्पः कः । ८ । २ । ११ । निष्ठातस्य । शुष्कः ।

पचोवः । ८ । २ । ५२ । पक्कः । चैर्हर्षक्षये ।

क्षायोमः । ८ । २ । ५३ । क्षामः ।

निष्ठायां सेटि । ६ । ४ । ५२ । णेलीपः । भा
 वितः । भावितवान् । दृहहिंसायाम् ।

दृढः स्थूलवल्लयोः । ७ । २ । २० । स्थूले वलवति
 च निपात्यते ।

दधातेर्हिः । ७ । ४ । ४२ । तादौ किति । हितम् ।

दोदद्घोः । ७ । ४ । ४६ । घुसंज्ञकस्य दा इत्यस्य
दथ तादौ किति । चर्त्वम् । दत्तः ।

लिटः कानज्वा । ३ । २ । १०६ ।

क्वसुश्च । ३ । २ । १०७ । लिटः कानच्क्वसू वा स्तः ।
तङानावात्मनेपदम् । चक्राणः ।

म्बोश्च । ८ । २ । ६५ । मान्तस्य धातोर्नत्वं म्बोः
परतः । जगन्वान् ।

लटः शतृशानचावप्रथमासमानाधिक
रणे । ३ । २ । १२४ । अप्रथमान्तेन समानाधिकरणे
लट एतौ वा स्तः । शवादिः । पचन्तश्चैत्रम्यश्च ।

आने मुक् । ७ । २ । ८२ । अदन्ताङ्गस्य । पच
मानश्चैत्रम्यश्च । लङित्यनुवर्त्तमाने पुनर्लट्ग्रहणा
त्प्रथमा सामानाधिकरण्येऽपि क्वचित् । सन्दिजः ।

विदेश्शतुर्व्वसुः । ७ । १ । ३६ । वेत्तेः परस्यशतु
र्वसुरादेशोवा । विदन् । विद्वान् ।

तौ सत् । ३ । २ । १२७ । तौ शतृशानचौ सत्वं
ज्ञौ स्तः ।

लृटः सदा । ३ । ३ । १४ । करिष्यन्तङ्करिष्यमाण
म्यश्च ।

आकेस्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिषु । ३ ।
 १२ । १३४ । क्तिपमभिव्याप्य वक्ष्यमाणास्तच्छीलादिषु
 कर्त्तृषु बोध्याः ।

तृन् । ३ । २ । १३५ । कर्त्ता कटान् ।

जल्पभिक्षकुटुलुण्टवृडः षाकन् । ३ । २ ।
 १५५ ।

षः प्रत्ययस्य । १ । ३ । ६ । प्रत्ययस्यादिः ष इत्सं
 शः स्यात् । जल्पाकः । वराकः ।

सनाशंसभिच्च उः । ३ । २ । १६८ । चिकीर्षुः ।
 आशंसुः । भिक्षुः ।

भ्राजभासधुर्व्विद्युतोर्जिपृजुग्रावस्तुवःक्ति
 प् । ३ । २ । १७७ । विभ्राट् । भाः ।

राल्लोपः । ६ । ४ । २१ । रेफाच्छोर्लोपः कौञ्जला
 दौ क्ङिति । धूः । विद्युत् । ऊर्क् । पूः । दृशिग्रहण
 स्यापकर्षाज्जवतेर्दीर्घः । जूः । ग्रावस्तुत् ।

क्विच्चिप्रव्यायतस्तुकटप्रुजुश्रीणान्दीर्घाऽ
 सम्प्रसारणञ्च । वक्तीति वाक् । पृक्तीति प्राट् ।
 आयतं सौति आयतस्त्रः । कटम्प्रवते कटप्रूः । जुरुक्तः ।
 अयति हरिं श्रीः ।

दाम्नीशसयुयुजस्तुदसिसिचमिहपतद

शनहः करणे । ३ । २ । १८२ । दावादेष्टन्
स्यात्करणेऽर्थे । दात्यनेन दात्रम् ।

तितुत्रतयसिसुसरकसेषु च । ७ । २ । ६ ।
एषान्दशानामिण् । शस्त्रम् । योत्रम् । योक्तम् ।
सोत्रम् । तोत्रम् । सेत्रम् । सेक्तम् । मेद्रम् । पत्रम् । दंष्ट्रा ।
नद्धी ।

अर्त्तिलूधूसूखनसहचर इत्रः । ३ । २ । १८४ ।
अरित्रम् । लवित्रम् । धवित्रम् । सवित्रम् । खनित्रम् ।
सहित्रम् । चरित्रम् ।

पुवः संज्ञायाम् । ३ । २ । १८५ । पवित्रम् ।

अथोणादयः ।

होवापाजिमिखदिसाध्यशूभ्य उण् । करोती
तिकाहः । वायुः । पायुर्गुदम् । जायुरौषधम् । मायुः
पित्तम् । साधोति परकार्यमिति साधुः । आशु
शीघ्रम् ।

उणादयोवज्जलम् । ३ । ३ । १ । एते वर्त्तमाने
संज्ञायाश्चवज्जलं स्युः । केचिदविहिता अप्यूह्याः । संज्ञा
सु धातुरूपाणि प्रत्ययाश्च ततः परे । कार्यादिद्यादनू
बन्धमेतच्छास्त्रमुणादिषु ।

तुमुन् एलौक्रियायां क्रियार्थायाम् । ३ । ३ ।
१० । क्रियार्थायां क्रियायामुपपदे भविष्यत्यर्थे धातो
रेतौ स्तः । मान्तत्वादव्ययत्वम् । कृष्णन्द्रष्टुं याति ।
कृष्णन्दर्शको याति ।

कालसमयवेलासु तुमुन् । ३ । ३ । १६७ ।
कालः समयोवेला वा भोक्तुम् ।

भावे । ३ । ३ । १८ । सिद्धावस्थापन्ने धात्वर्थे वाच्ये
धातोर्घञ् । पाकः ।

अकर्त्तरि च कारके संज्ञायाम् । ३ । ३ । १९ ।
कर्त्तृभिन्ने कारके घञ् ।

घञि च भावकरणयोः । ६ । ४ । २० । रञ्जेन
लोपस्स्यात् । रागः । अनयोः किम् । रज्यत्यस्मि
न्निति रङ्गः ।

निवासचितिशरीरोपसमाधानेष्वेष्टेष्व
कः । ३ । ३ । ४१ । एषु चिनोतेर्घञ् आदेश्व कः । उप

समाधानं राशीकरणम् । निकायः । कायः । गोमय
निकायः ।

एरच् । ३ । ३ । ५६ । द्ववर्णातात् । चयः । जयः ।

कृदोरप् । ३ । ३ । ५७ । च्ववर्णान्तादुवर्णान्ता
इप् । करः । गरः । यवः । लवः । स्तवः । पवः ।

घञर्थे कविधानम् । प्रस्थः । विघ्नः ।

द्वितःक्तिः । ३ । ३ । ८८ ।

क्लेर्मम् नित्यम् । क्तिप्रत्ययान्तात् मम्निर्वृत्तेऽ
र्थे । पाकेननिर्वृत्तम् पक्तिमम् । डुवप् । उन्निमम् ।

द्वितोऽयुच् । ३ । ३ । ८९ । टुवेपृ कम्पने । वेपथुः ।

यजयाचयतविक्रप्रकरक्षोनङ् । ३ । ३ । ९० ।
यञ्जः । याञ्जा । यत्नः । विश्नः । प्रश्नः । रक्षणः ।

स्वपोनन् । ३ । ३ । ९१ । स्वप्नः ।

उपसर्गे घाः किः । ३ । ३ । ९३ । प्रधिः । उपधिः ।

स्त्रियां क्तिन् । ३ । ३ । ९४ । स्त्रीलिङ्गे भावे क्तिन् ।

घञोऽपवादः । कृतिः । स्तुतिः ।

ऋत्वादिभ्यः क्तिन्निष्ठावदाच्यः । तेन नत्वम् ।
कीर्त्तिः । लूनिः । धूनिः । पूनिः ।

सम्पदादिभ्यः क्तिप् । सम्पत् । विपत् । आपत् ।
क्तिन्नपीय्यते । सम्पत्तिः । विपत्तिः । आपत्तिः ।

ऊतियूतिजूतिसातिहेतिकीर्त्तयश्च । ३ । ३ ।
। ६७ । एतेनिपात्यन्ते ।

ज्वरत्वरस्रिव्यऽविमवामुपधायाश्च । ६ । ४ ।
। २० । एषामुपधावकारयोरूठनुनासिके कौ झला
दा क्ङिति । ऊतः । क्तिप् । जूः । सूः । तूः । ऊः । मूः ।

इक्का । ३ । ३ । १०१ । इषेर्निपातोयम् ।

अः प्रत्ययात् । ३ । ३ । १०२ । प्रत्ययान्तेभ्योस्त्रि
यामकारः प्रत्ययस्स्यात् । चिकीर्षा । पुत्रकाम्या ।

गुरोश्च हलः । ३ । ३ । १०३ । गुरुमतो हलन्ता
त्स्त्रिया म प्रत्ययः । ईहा ।

एयासश्चोयुच् । ३ । ३ । १०७ । अकारस्याप
वादः । कारणा । हारणा ।

नपुंसके भावे क्तः । ३ । ३ । ११४ ।

ल्युट्च । ३ । ३ । ११५ । हसितम् । हसनम् ।

पुंसि संज्ञायाङ्गः प्रायेण । ३ । ३ । ११८ ।

कादेर्घे द्युपसर्गस्य । ६ । ४ । ८७ । द्विप्रभृत्युप
सर्गहीनस्य कादेर्ह्रस्वो धे । दन्तकृदः । आकुर्वन्त्यस्मि
न्निति आकरः ।

अवेतृस्त्वोर्घञ् । ३ । ३ । १३१ । अवतारः ।
अवस्तारो जवनिका ।

हलश्च । ३ । ३ । १२५ । हलन्ताद्घञ् । घाप
वादः । रमन्ते योगिनो यस्मिन्निति रामः । अपमृज्य
तेऽनेन व्याधादिरित्यपामार्गः ।

ईषदुस्सुपुक्कच्छाकृच्छार्थेषु खल् । ३ । ३ ।
१२६ । एषु दुःखसुखार्थेषूपपदेषु खल् । तयोरेवे
ति भावे कर्मणि च । कृच्छ्रे । दुष्करः । कटोभवता ।
अकृच्छ्रे । ईषत्करः । सुकरः ।

आतोयुच् । ३ । ३ । १२८ । खलोपवादः । ईष
त्पानः सोमोभवता । दुःपानः । सुपानः ।

अलङ्घुल्लोः प्रतिषेधयोः प्राचां क्वा । ३ । ४ ।
१८ । प्रतिषेधार्थयो रलंखल्लोरूपपदयोः क्वा । दोद
होः । अलन्दत्वा । घुमास्येतीत्वम् । पीत्वा खलु अल
ङ्घुल्लोः किम् । माकार्षीत् । प्रतिषेधयोः किम् । अल
ङ्कारः ।

समानकर्तृकयोः पूर्वकाले । ३। ४। २१।
 समानकर्तृकयोर्धात्वर्थयोः पूर्वकाले विद्यमानाद्वा
 तोः क्त्वा । क्त्वात्वा व्रजति । हिलमतन्त्रम् । भुक्त्वा ।
 पीत्वा व्रजति ।

न क्त्वा सेट् । १। २। १८। सेट्क्त्वाकिन्नस्यात् ।
 श्रयित्वा । सेट्किम् । कृत्वा ।

रलोव्युपधाद्बलादेः संश्च । १। २। २६। इवर्णे
 वर्णोपधाद्बलादेरलन्तात्यरौ क्त्वासनौ सेटौ वा कि
 तौ स्तः । द्युतिता । द्योतिता । लिखिता । लेखिता ।
 व्युपधात्किम् । वर्त्तिता । रलः किम् । सेवित्वा । हला
 देः किम् । एषित्वा । सेट्किम् । भुक्त्वा ।

उदितोवा । ७। २। ५६। उदितः षरस्य त्क्वा
 इद्वा । श्रमित्वा । श्रान्त्वा । देवित्वा । द्युत्वा । इधाते
 हिः । हित्वा ।

जहातेश्च । ७। ४। ४३। हित्वा । हाङ्सुहात्वा ।

समासे ऽनञ्पूर्व्वेक्कोल्यप् । ७। १। ३७। अव्य
 यपूर्वपदे ऽनञ्समासे क्कोल्यवादेशः । तुक् । प्रकृत्य ।
 अनञ्किम् । अकृत्वा ।

आभीक्ष्ण्येणमुल्च । ३। ४। २२। आभीक्ष्ण्ये
 द्यात्ये पूर्वविषये णमुल्क्त्वाच ।

नित्यवीक्षयोः । ८ । १ । ४ । आभीक्ष्णे वीक्षायाञ्च
द्योत्ये पदस्य द्वित्वं स्यात् । आभीक्ष्णं तिङन्तेष्वव्यय
संज्ञकेषु कदन्तेषु । स्मारम् स्मारम् । नमति शिवम् स्मृ
त्वा स्मृत्वा । पायम् पायम् । भोजम् भोजम् । आवम् ।
आवम् ।

अन्यथैव कथमित्यसुसिद्धाप्रयोगश्चेत् ।
। ३ । ४ । २७ । एषु कञोणमुल् स्यात् सिद्धोप्रयोगोयस्य
एवम्भूतश्चेत् कञोव्यर्थत्वात्प्रयोगानर्ह इत्यर्थः । अन्य
थाकारम् । एवङ्कारम् । कथङ्कारम् । इत्यङ्कार
भुङ्क्ते । सिद्धेति किम् । शिरोऽन्यथा कृत्वा भुङ्क्ते ।

तिङ्कदन्तप्रक्रिया ।

प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे
 प्रथमा । २ । ३ । ४६ । नियतोपस्थितिकः प्रातिपदि
 कार्थः । मात्रशब्दस्य प्रत्येकं योगः । प्रातिपदिकार्थ
 मात्रे लिङ्गमात्राद्याधिक्ये संख्यामात्रे च प्रथमा स्यात्
 प्रातिपदिकार्थमात्रे । उच्चैः । नीचैः । कृष्णः । श्रीः । ज्ञा
 नम् । लिङ्गमात्रे । तटः । तटी । तटम् । परिमाणमा
 त्रे । द्रोणो ब्रीहिः । वचनं संख्या । एकः । द्वौ । वहवः ।

सम्बोधने च । २ । ३ । ४६ । प्रथमा । हेराम् ।

कर्तुरीप्सिततमङ्गर्म् । १ । ४ । ४८ । कर्तुः
 क्रिययाप्तुमिष्ट तमङ्कारकङ्गर्म् संज्ञं स्यात् ।

कर्मणि द्वितीया । २ । ३ । २ । अनुक्ते कर्मणि
 द्वितीया । हरिभजति । अभिहितेतु कर्मादौ प्रथमा ।
 हरिः सेव्यते । लक्ष्म्या सेवितः ।

अकथितञ्च । १ । ४ । ५१ । अपादानादिविशेषै
 रविवक्षितङ्कारकङ्गर्म् संज्ञं स्यात् ।

दुह्याचपचदण्डरुधिप्रक्किचिब्रूशागुजिम
 न्यमुषाम् । कर्मयुक्स्यादकथितन्तथास्या
 नीहृक्कष्यहाम् । १ । गान्दोग्धि पयः । वलिं याचते
 वसुधाम् ।

तण्डुलानोदनम्यचति । गगर्गान्शतन्दण्डयति । व्रज
मवरुणद्धि गाम् । माणवकमन्यानमृच्छति । वृक्षम
वचिनोति फलानि । माणवकन्धर्मम्व्रूते । शास्तिवा ।
शतं जयति देवदत्तम् । सुधां चीरनिधिमश्नाति । देव
दत्तं शतमुष्णाति । ग्राममजानयति । हरति । कर्ष
तिवा । अर्थनिवन्धनेयं संज्ञा । वलिमिचते वसुधाम् ।
माणवकन्धर्ममभाषते । अभिधत्ते । वक्तृत्यादि । स्वत
न्त्रेति कर्तृसंज्ञा ।

साधकतमङ्करणम् । १ । ४ । ४२ । क्रियासिद्धौ
प्रकृष्टोपकारकङ्करणसंज्ञं स्यात् ।

कर्तृकरणयोस्तृतीया । २ । ३ । १८ । अनभिहिते
कर्त्तरि करणेच तृतीया स्यात् । रामेण वाणेनह
तोवाली ।

कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानम् । १ । ४ ।
३२ । दानस्य कर्मणा यमभिप्रैति स सम्प्रदानसंज्ञः ।

चतुर्थी सम्प्रदाने । २ । ३ । १३ । विप्राय गान्द
दाति ।

नमस्वस्तिस्वाहास्वधालम्बषड्योगाच्च ।
। २ । ३ । १६ । एभिर्योगे चतुर्थी । हरये नमः । प्रजा
भ्यस्वस्ति । अग्नये स्वाहा । पितृभ्यः स्वधा । अलमिति

पर्याप्यर्थ ग्रहणम्। तेन दैत्येभ्यो हरिरलम्भुः सम
र्थः शक्त इत्यादि।

ध्रुवमपायेऽपादानम्। १। ४। २४।

अपादाने पञ्चमी। २। ३। २८। ग्रामादायाति।
धावतोऽश्वात्पततीत्यादि।

षष्ठी शेषे। २। ३। ५०। कारकप्रातिपदिका
र्थव्यतिरिक्तः स्वस्वामिभावादि शेषस्तत्र षष्ठी। राज्ञः
पुरुषः। कर्मादीनामपि सम्बन्धमात्रविवक्षायां षष्ठ्ये
व। सताङ्गतम्। सूर्यिषोजानीते। मातुस्सरति।
एधोदकस्योपस्कृते। भजे शम्भोश्चरत्ययोः।

आधारोधिकारणम्। १। ४। ४५। कर्तृकर्म
द्वारा तन्निष्ठक्रियाया आधारः कारकमधिकारणं
स्यात्।

सप्तम्यधिकरणे च। २। ३। ३६। चकारादूरा
न्तिकार्थेभ्यः। औपस्येषिको वैषयिकोऽभिव्यापकश्चे
त्याधारस्त्रिधा। कटेऽस्ति। स्यात्स्याम्यचति। मोचे
इच्छास्ति। सर्वस्मिन्नात्मास्ति। वनस्य दूरे अन्ति
के वा।

इति विभक्त्यर्थाः।

समासः पञ्चधा ।

तत्र समसनं समासः । स च विशेषसंज्ञाविनिर्मुक्तः
केवलसमासः प्रथमः । प्रायेण पूर्वपदार्थप्रधानोऽव्य
यीभावो द्वितीयः । प्रायेणोत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरु
ष स्तृतीयः । तत्पुरुषभेदः कर्मधारयः । कर्मधारय
भेदो द्विगुः । प्रायेणान्यपदार्थप्रधानोवज्जब्रीहिश्चतु
र्थः । प्रायेणोभयपदार्थप्रधानोद्वन्दः पञ्चमः ।

समर्थः पदविधिः । २ । १ । १ । पदसम्बन्धी यो
विधिस्समर्थश्चितोवोध्यः ।

प्राक्कडारात्समासः । २ । १ । ३ । कडाराः कर्म
धारय इत्यतः प्राक् समास इत्यधिक्रियते ।

सह सुपा । २ । १ । ४ । सुसुपा सह वा समस्यते ।
समासत्वात्प्रातिपदिकत्वेन सुपोलुक् । परार्थाभिधा
नं वृत्तिः । कृत्तद्धितसमासैकशेषसनाद्यन्तधातुरूपाः
पञ्च वृत्तयः । वृत्त्यर्थावबोधकं वाक्यं विग्रहः । स च
लौकिकोऽलौकिकश्चेतिद्विधा । तत्र पूर्वभूतइति लौकि
कः । पूर्व अम् भूत सु इति अलौकिकः । भूतपूर्वः ।
भूतपूर्वचरडिति निर्देशात्पूर्वनिपातः ।

इवेन सह समासो विभक्त्यलोपश्च । वाग
र्थो इव वागर्थविव ।

इति केवलसमासः प्रथमः ।

अव्ययीभावः ।

अव्ययीभावः । ३ । १ । ५ । अधिकारोऽयं ।
प्राक्तत्पुरुषात् ।

अव्ययं विभक्तिसमीपसमृद्धिवृद्ध्यर्थभावा-
त्ययासम्प्रतिशब्दप्रादुर्भावपश्चाद्यथानुपूर्व्य-
यौगपद्यसादृश्यसम्पत्तिसाकल्यान्तवचनैषु

२ । १ । ६ । विभक्त्यर्थादिषु वर्तमानमव्ययं सुवन्तेन
सह नित्यं समस्यते । प्रायेणाविग्रहो नित्यसमासः ।
प्रायेणाश्वपदविग्रहो वा । विभक्तौ । हरिडि अधि इति
स्थिते ।

प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम् । १ । २ ।
। ४३ । समासशास्त्रे प्रथमानिर्दिष्टमुपसर्जनं स्यात् ।

उपसर्जनं पूर्वं । २ । २ । ३० । समासे उपसर्जनं
प्राक् प्रयोज्यम् । इत्यधेः प्राक्प्रयोगः । सुपो लुक् ।
एकदेशविकृतस्यानन्यत्वात् प्रातिपदिकसंज्ञायां स्वा-
द्युत्पत्तिः । अव्ययीभावश्चेत्यव्ययत्वात्सुपो लुक् । अधि
हरि ।

अव्ययीभावश्च । २ । ४ । १८ । अयं नपुंसकं
स्यात् । गाः पातीति गोपाः । तस्मिन्नित्यधिगोपम् ।

नाव्ययीभावादतोमत्वपञ्चम्याः । २ । ४ । ८३ ।
अदन्तादव्ययीभावात्सुपो न लुक् तस्य पञ्चमीं विना
अमादेशः ।

तृतीयासप्तम्योर्वज्जलम् । २ । ४ । ८४ । अद
न्तादव्ययीभावात्तृतीयासप्तम्योर्वज्जलमभावः । उप
कृष्णम् । उपकृष्णेन । मद्राणां समृद्धिः सुमद्रम् । यव
नानां वृद्धिर्दुर्यवनम् । मच्चिकाणामभावो निर्मच्चिकम् ।
हिमस्यात्ययोऽतिहिमम् । निद्रा संप्रति न युज्यत
इत्यतिनिद्रम् । हरिशब्दस्य प्रकाश इति हरिः । विष्णोः
पश्चादनुविष्णुः । योग्यतावीप्सापदार्थानतिवृत्तिसादृ
श्यानि यथार्थाः । रूपस्य योग्यमनुरूपम् । अर्थमर्थ
प्रति प्रत्यर्थम् । शक्तिमनतिक्रम्य यथाशक्ति ।

अव्ययीभावेचाकाले । ६ । ३ । ८१ । सहस्र
सः स्यादव्ययीभावे नतु काले । हरेः सादृश्यं सहरिः ।
ज्येष्ठस्यानुपूर्व्येणेत्यनुज्येष्ठम् । चक्रेण युगपत्सचक्रम् ।
सदृशः सख्या समखि । चत्राणां संपत्तिः सचत्रम् । तृण
मप्यपरित्यज्य सतृणम् । अग्निग्रन्थपर्यन्तमधीते साग्निः ।

नदीभिश्च । २ । १ । २० । नदीभिः सह समस्यते ।
समाहारे चायमिष्यते । पञ्चगङ्गा । द्वियमुनम् ।

तद्धिताः । ४ । १ । ७६ । आपञ्चमसमाप्तेरधि
कारोऽयम् ।

अव्ययीभावे शरत्प्रभृतिभ्यः । ५ । ४ । १०७ ।
 शरदादिभ्यश्च स्यात्समासान्तोऽव्ययीभावे । शरदः
 समीपमुपशरदम् । प्रतिविपाशम् ।

जराया जरस्च । उपजरयमित्यादि ।

अनश्च । ५ । ४ । १०८ । अनन्तादव्ययीभावाद्वाट्च ।

नस्तद्धिते । ६ । ४ । १४४ । नान्तस्य भस्य टेलोप
 स्तद्धिते । उपराजम् । अध्यात्मम् ।

नपुंसकादन्यतरस्याम् । ५ । ४ । १०९ । अन
 न्तं यत् क्लीवं तदन्तादव्ययीभावाद्वाट्च वा । उपचर्मम् ।
 उपचर्मम् ।

झयः । ५ । ४ । १११ । झयन्तादव्ययीभावाद्वाट्च ।
 उपसमिधम् । उपसमित् ।

इत्यव्ययीभावः ।

तत्पुरुषः ।

तत्पुरुषः । २ । १ । २२ । अधिकारोऽयम् । प्राग्वज्ज
ब्रीहेः ।

द्विगुश्च । २ । १ । २३ । तत्पुरुषसंज्ञकः ।

द्वितीयाश्रितातीतपतितगतात्यस्तप्राप्ताप
न्नैः । २ । १ । २४ । द्वितीयान्तं श्रितादिप्रकृतिकैः
सुवन्तैः सह वा समस्यते । कृष्णश्रितः कृष्णश्रितः ।
इत्यादि ।

तृतीया तत्कृतार्थेन गुणवचनेन । २ । १ ।
। ३० । तृतीयान्तं तृतीयान्तार्थकृतगुणवचनेनार्थेन च
सह वा प्राग्वत् । शङ्कुलया खण्डः शङ्कुलाखण्डः ।
धान्येनार्थो धान्यार्थः । तत्कृतेति किम् । अक्षणाकाणः ।

कर्तृकरणे कृतावज्जलम् । २ । १ । ३२ । कर्त्त
रि करणे च तृतीया कृदन्तेन वज्जलं प्राग्वत् । हरि
त्रातः । नखभिन्नः । कृद्गुहणे गतिकारकपूर्वस्याऽपि
ग्रहणम् । नखनिर्भिन्नः ।

चतुर्थीतदर्थार्थवलिहितसुखरक्षितैः । २ ।
। १ । ३६ । चतुर्थ्यन्तार्थाय यत् तद्वाचिना अर्थादिभिश्च
चतुर्थ्यन्तं प्राग्वत् । यूपाय दारु । तदर्थेन प्रकृतिविकृ
तिभाव एवेष्टः । तेनेह न । रन्ध्रनाय स्थाली ।

अर्थेन नित्यसमासोविशेष्यलिङ्गता चेति
वक्तव्यम् । द्विजार्थस्सूपः । द्विजार्था यवागूः । द्वि
जार्थपयः । भूतवलिः । गोहितम् । गोसुखम् । गोर
चितम् ।

पञ्चमीभयेन । २ । २ । ३७ । चोराद्भयं । चोर
भयम् ।

स्तोकान्तिकदूरार्थकृष्णान्तेन । २ । १ ।
। ३६ ।

पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः । ६ । ३ । २ । अलुगुत्त
रपदे । स्तोकान्मुक्तः । अन्तिकादागतः । अभ्यासादा
गतः । दूरादागतः । कृष्णादागतः ।

षष्ठी । २ । २ । ८ । सुवन्तेन प्राग्वत् । राजपुरुषः ।
पूर्वापराधरोत्तरमेकदेशिनैकाधिकरणे
। २ । २ । १ । अवयविना सह पूर्वादयः समस्यन्ते ए
कत्र संख्याविशिष्टस्येदवयवी । षष्ठीसमासापवादः ।
पूर्वकायस्य पूर्वकायः । अपरकायः । एकाधिकरणे
किम् । पूर्वः क्वात्राणाम् ।

अर्द्धनपुंसकं । २ । २ । २ । समांशवाच्यर्द्धशब्दो
नित्यं क्लीबे स प्राग्वत् । अर्द्धं पिष्यत्या अर्द्धपिष्यली ।
सप्तमी शौण्डैः । २ । १ । ४० । सप्तम्यन्तं शौण्डादिभिः

प्राग्वत् । अक्षेपु शौण्डः । इत्यादि । द्वितीयातृतीयेत्या
दियोगविभागादन्यत्रापि तृतीयादिविभक्तीनां प्रयो
गवशात् समासोज्ञेयः ।

दिक्संख्येसंज्ञायाम् । २ । १ । ५० । संज्ञाया
मेवेति नियमार्थं सूत्रं । पूर्वेषुकामशमी । सप्तच्छपयः ।
तेनेह न । उत्तरा वृक्षाः । पञ्च ब्राह्मणाः ।

तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारेच । २ । १ । ५१ ।
तद्धितार्थे विषये उत्तरपदे च परतः समाहारे च
वाच्ये दिक्संख्ये प्राग्वत् । पूर्वस्यां शालायां भवः
पूर्वाशाला इतिसमासे जाते । सर्वनाम्नोवृत्तिमात्रे
पुम्बद्भावः ।

दिक्पूर्वपदादसंज्ञायां जः । ४ । २ । १०७ ।
अस्माद्भवार्थे जः स्यादसंज्ञायां ।

तद्धितेष्वचामादेः । ७ । २ । ११७ । जिति णिति
च तद्धितेष्वचामादेरचोवृद्धिः स्यात् । यस्येति च । पौर्व
शालः । पञ्च गावो धनं यस्येति त्रिपदे वज्रव्रीहौ ।

इन्द्र तत्पुरुषयोरुत्तरपदेनित्यसमासवच
नम् गौरतद्धितलुकि । ५ । ४ । ८२ । गोनान्त
त्पुरुषाद् स्यात् समासान्तो नतु तद्धितलुकि । पञ्च
गवधनः ।

तत्पुरुषः समानाधिकरणः कर्मधारयः ।

।१।२।४२।

संख्यापूर्वादिगुः ।२।१।५२। तद्धितार्थेत्य
चोक्तस्त्रिविधः संख्यापूर्वादिगुसंज्ञः स्यात् ।

दिगुरेकवचनम् ।२।४।१। दिग्वर्थः समा
हार एकवत्स्यात् ।

सनपुंसकम् ।२।४।१७। समाहारे दिगुर्द्व
न्द्वसनपुंसकं स्यात् । पञ्चानां गवां समाहारः पञ्च
गवम् ।

विशेषणं विशेष्येण वज्रलम् ।२।१।५७।
भेदकं भेदेन समानाधिकरणेन वज्रलं प्राग्वत् । नी
लमुत्पलं नीलोत्पलम् । वज्रलग्रहणात् कचिन्नि
त्यम् । कृष्णसर्पः । कचिन्न । रामोजामदग्न्यः ।

उपमानानि सामान्यवचनैः ।२।१।५५।
घनश्यामः ।

शाकपार्थिवादीनामुत्तरपदलोपोवक्त
व्यः । शाकप्रियः पार्थिवः । शाकपार्थिवः । देव
ब्राह्मणः ।

नञ् ।।२।२।६। नञ्सुपाप्राग्वत्
नलोपोनञः ।६।३।७४। नञो नस्य लोप उ
त्तरपदे । अब्राह्मणः ।

तस्मान्नुडचि । ६ । २ । ७४ । लुप्तनकारान्नञ उक्त
रपदस्याजादेर्नुट् अनश्चः । नैकधेत्यादौ तु नञ
ब्देन सह सुप्सुपेति समासः ।

कुगतिप्रादयः । २ । २ । १८ । एते समर्थेन नित्य
समस्यन्ते । कुत्सितः पुरुषः कुपुरुषः ।

ऊर्यादिचिडाचश्च । १ । ४ । ६१ । ऊर्यादयः
च्यन्ताडाजन्ताश्च क्रियायोगे गतिसंज्ञाः स्युः । ऊरी
कृत्य । षुक्तीकृत्य । पटपटाकृत्य । सुपुरुषः ।

प्रादयोगतादर्थ्ये प्रथमया । प्रगतआचार्यः ।
प्राचार्यः ।

अत्यादयःक्रांतादर्थ्ये द्वितीयया । अतिक्रांता
मालामिति विग्रहे ।

एकविभक्तिचापूर्वनिपाते । १ । २ । ४४ ।
विग्रहे यन्नियतविभक्तिकं तदुपसर्जनं नतु तस्य पूर्व
निपातः ।

गोस्त्रियोरूपसर्जनस्य । १ । २ । ४८ । उपसर्जनं
यो गो शब्दः स्त्रीप्रत्ययान्तञ्चतदन्तस्य प्रातिपदिक
स्य द्वस्त्रः । अतिमालः ।

अवादयः क्रुष्टादर्थ्ये तृतीयया । अवक्रुष्टः
कोकिलया अवकोकिलः ।

पर्यादयो ग्लानादर्थ्ये चतुर्थ्या । परिग्लानो
ऽध्ययनाय पर्यध्ययनः ।

निरादयः क्रांताद्यर्थे पञ्चम्या । निष्क्रान्तः
कौशाम्याः निष्कौशाम्बिः ।

तत्रोपपदं सप्तमीस्थं । ३ । १ । ६२ । सप्तम्यन्ते
पदे कर्मणीत्यादौ वाच्यत्वेन स्थितं कुम्भादि तदाचकं
पदमुपपदं स्यात् ।

उपपदमतिङ् । २ । २ । १६ । उपपदं समर्थेन
नित्यं समस्यतेऽतिङन्तश्च समासः । कुम्भं करोतीति
कुम्भकारः । अतिङ् किं । माभवान्भूत् । माङि लु
ङीति सप्तमीनिर्देशात् माङुपपदं । गतिकारकोपप
दानां कृद्भिः सह समासवचनं प्राक् सुवृत्पत्तेः । व्याघ्री ।
अश्वक्रीती । कक्षपीत्यादि ।

तत्पुरुषस्याङ्गुले संख्याव्ययादेः । ५ । ४ । ८६ ।
संख्याव्ययादेरङ्गुल्यन्तस्य समासान्तोऽच् स्यात् । द्वे
अंगुली प्रमाणमस्य द्वाङ्गुलम् । निर्गतमङ्गुलीभ्या निर
ङ्गुलम् ।

अहः सर्वैकदेशसंख्यातपुण्याच्च रात्रेः ।
। ५ । ४ । ८७ । एभ्यो रात्रेरच् स्यात् चात्संख्याव्य
यादेः । अहर्यहणं द्वन्द्वार्थं ।

रात्रान्हाहाः पुंसि । २ । ४ । २६ । एतदनौ द्व
न्द्वतत्पुरुषौ पुंस्त्वेव । अहश्च रात्रिश्चाहोरात्रः । सर्व
रात्रः । संख्यातरात्रः ।

संख्यापूर्वरात्रं क्लीवम् । द्विरात्रम् । त्रिरा
त्रम् ।

राजाहः सखिभ्यष्टच् । ५ । ४ । ६१ । एतद
नात्तत्पुरुषाष्टच् । परमराजः ।

आन्महतस्मानाधिकरणजातीययोः । ६ ।
१३ । ४६ । महाराजः । प्रकारवचने जातीयर् । म
हाप्रकारो महाजातीयः ।

द्व्यष्टनः संख्यायामवज्जब्रीह्यशीत्योः । ६ । ३ ।
४८ । आत्स्यात् । द्वादश । अष्टाविंशतिः ।

परवलिङ्गद्वन्द्वतत्पुरुषयोः । २ । ३ । २६ । कु
क्कुटमयूर्याविम । मयूरीकुक्कुटाविमौ । अर्द्धपिप्पली ।
द्विगुप्राप्तापन्नालंपूर्वगतिसमासेषु न । पञ्च
कपालः । पुरोडाशः । प्राप्ताजीविकां प्राप्तजीविकः ।
आपन्नजीविकः । अलंकुमार्यै अलंकुमारिः । अतएव
आपकात्समासः । निष्कौशामिः ।

अर्द्धर्चाः पुंसि च । २ । ४ । ३१ । अर्द्धर्चादयः
पुंसि क्लीवे च स्युः । अर्द्धर्चम् । अर्द्धर्चः । एवं ध्वजतीर्थ
शरीरमंडपयूषदेहाङ्कुशकलशपात्रसूत्रादयः ।

सामान्येन पुंसकम् । मृदु पचति । प्रातः कमनी
यम् ।

इति तत्पुरुषः ।

वज्रव्रीहिः ।

शेषो वज्रव्रीहिः । २ । २ । २३ । अधिकारोऽयम् ।
प्राग्दन्दात् ।

अनेकमन्यपदार्थे । २ । २ । २४ । अनेकं प्रथ-
मान्तमन्यस्य पदस्यार्थे वर्त्तमानं वा समस्यते स वज्र-
व्रीहिः ।

सप्तमीविशेषणे वज्रव्रीहौ । १ । २ । ३५ । सप्त-
म्यन्तं विशेषणं च वज्रव्रीहौ पूर्वस्यात् । कण्ठेकालः ।
अतएव ज्ञापकाद्वाधिकरणपदो वज्रव्रीहिः ।

हलदन्तात्सप्तम्याः संज्ञायाम् । ६ । ३ । ६ । हल-
न्ताददन्तात् सप्तम्या अलुक् । प्राप्तमुदकं यं प्राप्नो-
दको ग्रामः । ऊढरथोऽनङ्गान् । उपहतपशूरुद्रः ।
उद्धृतौ दना स्थाली । पीताम्बरोद्हरिः । वीरपुरुष-
को ग्रामः ।

प्रादिभ्यो धातुजस्य वाच्यो वाचोत्तरपद-
लोपश्च । प्रपतितः पर्णः प्रपर्णः ।

नञोऽस्त्यर्थानां वाच्यो वाचोत्तरपदलोपः ।
अविद्यमानः पुत्रोऽपुत्रः ।

स्त्रियाः पुंस्वङ्गापितपुंस्कादनूङ्समाना-
धिकरणे स्त्रियामपूरणीप्रियादिषु । ६ । ३ । ३४ ।

उक्तपुंस्कादनूङ् ऊङोभावोयत्र तथाभूतस्य स्त्रीवाच
कशब्दस्य पुंवाचकस्यैव रूपं समानाधिकरणे नतु पूर
णां प्रियादौ च । गोस्त्रियोरिति ह्रस्वः । चित्रगुः । रूप
वद्भार्यः । अनूङ्किम् । वामोरुभार्यः ।

अपूपुरणीप्रमाण्योः । ५ । ४ । ११६ । पूरणार्थप्र
त्ययान्तं यत्स्त्रीलिङ्गं तदन्तात्प्रमाण्यन्ताच्च वङ्गब्रीहे
रप्स्यात् । कल्याणी पञ्चमीयासां रात्रीणां ताः क
ल्याणीपञ्चमारात्रयः । स्त्री प्रमाणीयस्य स्त्रीप्रमाणः ।
अप्रियादिषु किम् । कल्याणीप्रियः । इत्यादि ।

वङ्गब्रीहौ सकथ्यदणोः स्वाङ्गात्पच् । ५ ।
। ४ । ११३ । स्वाङ्गवाचिसकथ्यद्व्यन्ताद्वङ्गब्रीहेः पच् ।
दीर्घ सकथः । जलजाक्षी । स्वाङ्गात्किम् । दीर्घसकथि
सकटम् । खूलाक्षा वेणुयष्टिः । अदणोऽदर्शनादिति
वक्ष्यमाणोऽच् ।

द्वित्रिभ्यांषमूर्द्धः । ५ । ४ । ११५ । द्विमूर्द्धः ।
त्रिमूर्द्धः ।

अन्तर्वह्निभ्याञ्चलोमः । ५ । ४ । ११७ । अस्यात् ।
अन्तर्लोमः । वह्निर्लोमः ।

पादस्यलोपोहस्यादिभ्यः । ५ । ४ । १३८ ।
हस्यादिवर्जितादुपमानात्परस्य पादस्य लोपः ।

व्याघ्रस्येव पादावस्य व्याघ्रपात्। अहस्यादिभ्यः किम्।
हस्तिपादः। कुसुलपादः।

संख्यासुपूर्वस्य। ५। ४। १४०। लोपः स्यात्।
दिपात्। सुपात्।

उद्भिभ्यांकाकुहस्य। ५। ४। १४८। लोपः स्यात्।
उत्काकुत्। विकाकुत्।

पूर्णादिभाषा। ५। ४। १४९। पूर्णकाकुत्। पूर्ण
काकुदः।

सुहृदुहृदौ मित्रामित्रयोः। ५। ४। १५०।
सुहृन्मित्रम्। दुहृदमित्रः।

उरःप्रभृतिभ्यः कप्। ५। ४। १५१।

कस्कादिषु च। ८। ३। ४८। एष्विणउत्तरस्य
विसर्गस्य षान्यस्य तु स इति सः। व्यूढोरस्कः प्रियस
षिष्कः।

निष्ठा। २। २। ३६। निष्ठान्तं वज्रब्रीहौ पूर्व
स्यात्। युक्तयोगः।

शेषादिभाषा। ५। ४। १५४। अनु
क्तसमासान्ताद्वज्रब्रीहेः कप् वा। महायशस्कः। महा
यशाः।

इति वज्रब्रीहिः।

चार्थेद्वन्द्वः । २ । २ । २६ । अनेकं सुवन्तं चार्थं वर्त्तमानं वा समस्यते स द्वन्द्वः । समुच्चयान्वाचयेतरेतरयोग समाहाराश्चार्थाः । तत्रेश्वरं गुरु च भजस्वेति परस्परनिरपेक्षस्यानेकस्यैकस्मिन्नन्वयः समुच्चयः । भिक्षामट गाञ्चानयेति । अन्यतरस्यानुषङ्गिकत्वेनान्वयोन्वाचयः । अनयोरसामर्थ्यात्समासेन । धवखदिरौहिन्धीति । मिलितानामन्वय इतरेतरयोगः । संज्ञापरिभाषं । समूहः समाहारः ।

राजदन्तादिषु परं । २ । २ । ३१ । एषु पूर्वप्रयोगार्हं परं स्यात् । दन्तानां राजा राजदन्तः ।

धर्मादिष्वनियमः । अर्थधर्मौ । धर्मार्थावित्यादि ।

द्वन्द्वेऽपि । २ । २ । ३२ । पूर्वं स्यात् । हरिहरौ ।

अजाद्यदन्तम् । २ । २ । ३३ । ईशकृष्णौ ।

अल्याचतरं । २ । २ । ३४ । शिवकेशवौ ।

पितामात्रा । १ । २ । ७० । मात्रासहोक्तौ पिता वा शिष्यते । पितरौ । मातापितरौ ।

द्वन्द्वश्च प्राणितूर्यसेनाङ्गानां । २ । ४ । २ ।

एषां द्वन्द्व एकवत् । पाणिपादं । मार्दङ्गिकपाणविकं ।
रथिकाखारोहं ।

द्वन्द्वाचुदषहान्तात्समाहारे । ५ । ४ । १०६ ।

चवर्गान्तादृषहान्ताच्च द्वन्द्वादृच् स्यात्समाहारे । वा
क्लचम् । त्वक्स्त्रजं । शमीदृषदं । वाक्त्विषम् । छत्रो
पानहम् । समाहारे किं प्रावृट् शरदौ ।

इति द्वन्द्वः ।

चटक्पुरब्धुः पथामानचे । ५ । ४ । ७४ । चटगा
द्यन्तस्य समासस्य अप्रत्ययोन्तावयवः । अचे या धूस्त
दन्तस्य न । अर्द्धर्चः । विष्णुपुरम् । विमलापं सरः । रा
जधुरा । अचेतु । अचधूः । दृढधूरचः । सखिपथः ।
रम्यपथोदेशः ।

अदणोदर्शनात् । ५ । ४ । ७६ । अचक्षुः पर्या
याददणोऽच् स्यात् । गवामक्षीव गवाक्षः ।
उपसर्गादध्वनः । ५ । ४ । ८५ । प्रगतीध्वानं
प्राध्वोरथः ।

नपजनात् । ५ । ४ । ६८ । पूजनार्थात् परेभ्यः
समासान्ता न स्युः । सुराजा । अतिराजा ।
इति समासान्ताः ।

तद्धिताः ।

समर्थानां प्रथमादा । ४ । १ । ८२ । इदमधि
क्रियते । प्राग्दिश इति यावत् ।

अश्वपत्यादिभ्यश्च । ४ । १ । ८४ । एभ्योऽण्
स्यात् प्राग्दीव्यतीयेष्वर्थेषु । अश्वपतेरपत्यादि । आश्व
पतम् । गाणपतम् ।

दित्यदित्यादित्यपत्युत्तरपदाक्षरः । ४ । १ ।

। ८५ । प्राग्दीव्यतीयेष्वर्थेषु । दितेरपत्यं दैत्यः । अदि
तेरादित्यस्यवा आदित्यः । प्राजापत्यः ।

। ८६ । देवाद्यञ्जौ । दैवम् । दैवम् ।

वह्निषष्टिलोपोयञ्च । वाह्यः । इकक ।

कितिच । ७ । १ । ११८ । अचामादेरचो वृद्धिः

स्यात् । वाहीकः ।

गोरजादिप्रसङ्गे यत् । गोरपत्यादि । गव्यम् ।

उत्सादिभ्योऽञ् । ४ । १ । ८६ । औत्सः । इत्य

पत्यादि विकारान्तार्थाः प्रत्ययाः ।

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्श्चञौ भवनात् । ४ । १ ।

। ८७ । धान्यानां भवन इत्यतः प्रागर्थेष्वाम्भ्यामेतौ

स्तः । स्त्रैणः । पौस्तः ।

तस्यापत्यम् । ४ । १ । ८२ । षष्ठ्यन्तात्कृतसन्धेः

समर्थादपत्येर्धे उक्ता वक्ष्यमाणाश्च प्रत्यया वा स्युः ।

ओर्गुणः । ६ । ४ । १४६ । उवर्णान्तस्य भस्य गुण

स्तद्धिते । उपगोरपत्यमापगवः । आश्वपतः । दैत्यः ।

आत्सः । स्त्रैणः । पौस्तः ।

अपत्यं पात्रप्रभृतिगोत्रम् । ४ । १ । १६२ ।

अपत्यत्वेन विवक्षितं पात्रादि गोत्रसंज्ञं स्यात् ।

एको गोत्रे । ४ । १ । ८३ । प्रत्ययः स्यात् । उपगो
र्गोत्रापत्यमौपगवः ।

गर्गादिभ्यो यञ् । ४ । १ । १०५ । गोत्रापत्ये ।

गर्गस्य गोत्रापत्यं गार्ग्यः । वात्स्यः ।

यज्जोश्च । २ । ४ । ६४ । गोत्रेयद्यजन्तमजन्त
श्चतदवयवयोरेतयोर्लुक् तत्कृते वज्रत्वे न तु स्त्रिया
म् । गर्गाः । वत्साः ।

जीवतितु वंश्ये युवा । ४ । १ । १६३ । वंश्ये पित्रा
दौ जीवति पौत्रादेर्यदपत्यं चतुर्थादि तद्युवसंज्ञमे
व स्यात् ।

गोत्राद्यून्यस्त्रियाम् । ४ । १ । ८४ । यून्यपत्ये
गोत्रप्रत्ययान्तादेव प्रत्ययः स्यात् स्त्रियां तु न युव
संज्ञा ।

यज्जोश्च । ४ । १ । १०१ । गोत्रेयौ यज्जिजौ त
दन्तात्फक् ।

आयनेयीनीयियः फठस्वक् द्यां प्रत्ययादी
नाम् । ७ । १ । २ । प्रत्ययादेः फस्य आयन्
स्वस्य ईन्क्वस्य ईय् द्यस्य द्यस्युः । गर्गस्य युवापत्यं गा
र्ग्यपणः । दाक्षायणः ।

अतइज् । ४ । १ । ६५ । अपत्यर्थे । दाक्षिः ।

वक्त्रादिभ्यश्च । ४ । १ । ४५ । वाहविः । औडुलो
मिः । आकृतिगणायम् ।

अनृष्या नंतर्यैविदादिभ्योज् । ४ । १ । १०४ ।
येनानृषयस्तेभ्योऽपत्येऽन्यत्र तु गोत्रे । विदस्य गोत्रं
वैदः । वैदौ विदाः । पुत्रस्यापत्यं पौत्रः । पौत्रौ ।
पौत्राः एवं । दौहित्रादयः ।

शिवादिभ्योऽण् । ४ । १ । ११२ । अपत्ये । शैवः ।
गाङ्गः ।

ऋष्यन्धकवृष्णिकुरुभ्यश्च । ४ । १ । ११४ । ऋषि
भ्यः । वाशिष्टः । वैश्वामित्रः । अन्धकेभ्यः । श्वाफल्कः ।
वृष्णिभ्यः । वासुदेवः । कुरुभ्यः । नाकुलः । साहदेवः ।

मातुरुत्संख्यासंभद्रपूर्वायाः । ४ । १ । ११५ ।
संख्यादिपूर्वस्य मातृशब्दस्य उदादेशः स्यादणप्रत्य
यश्च । द्वैमातुरः । षाण्मातुरः । भाद्रमातुरः ।

स्त्रीभ्योठक् । ४ । १ । १२० । स्त्रीप्रत्ययान्तेभ्यो
ठक् । वैनतेयः ।

तद्धिताः ।

१८८

कन्यायाः कनीनच । ४ । १ । ११६ । चादण् ।
कानीनो व्यासः । कर्णश्च ।

राजश्वसुराद्यत् । ४ । १ । १३७ ।
राज्ञो जातावेव ।

येचाभावकर्मणोः । ६ । ४ । १६१ । यादौ तद्धि
तेऽन् प्रकृत्या स्थान्तु भावकर्मणोः । राजन्यः । जाता
वेवेतिकिम् ।

अन् । ६ । ४ । १६७ । अन्प्रकृत्याणि परे ।
राजनः । आसुर्यः ।

क्षत्राद्व्यः । ४ । १ । १३८ । क्षत्रियः । जातावित्येव ।
क्षत्रिरन्यत्र ।

रेवत्यादिभ्यष्टक् । ४ । १ । १४६ ।

ठस्येकः । ७ । ३ । ५० । अङ्गात्परस्य ठस्य का
देशः । रैवतिकः ।

जनपदशब्दात्क्षत्रिष्टदञ् । ४ । १ । १४६ ।
जनपदक्षत्रियवाचकाच्छब्दादजपत्ये । पाञ्चालः ।

क्षत्रियसमानशब्दाञ्जनपदान्तस्य राज
न्यपत्यवत् । पञ्चालानां राजा पाञ्चालः ।

पुरोरण् । पौरवः ।

पाण्डोर्द्यण् । पाण्ड्यः ।

कुरुनादिभ्योण्यः । ४ । १ । १७२ । कौरव्यः ।
नषध्यः ।

तेतद्राजाः । ४ । १ । १७४ । अजादयस्तद्राज
संज्ञासुः ।

तद्राजस्य वज्रघृतेनैवास्त्रियाम् । २ । ४ । ६२ ।
वज्रध्वर्थेषु तद्राजस्यलुक्तत्कृतेवज्रत्वे नतु स्त्रियाम् ।
पञ्चालाः । इत्यादि ।

कम्बोजालुक् । ४ । १ । १७५ । अस्मात्तद्राजस्य
लुक् । कम्बोजः । कम्बोजौ ।

कम्बोजादिभ्य इति वक्तव्यम् । चोलः । श
ङ्गः । केरलः । यवनः । इत्यपत्याधिकारः ।

तेन रक्तं रागत् । ४ । २ । १ । अण्स्यात् ।
कषायेण रक्तं वस्त्रं काषायम् ।

नक्षत्रेण युक्तः कालः । ४ । २ । ३ । अण् स्यात् ।

तिष्यपुष्पयोर्नक्षत्राणि यलोप इति वा
च्यम् । पुष्पेण युक्तं पौषमहः ।

लुवविशेषे । ४ । २ । ४ । पूर्वेण विहितस्य लुप्
षष्टिदण्डात्मकस्य कालस्यावान्तरविशेषश्चेन्न गम्यते ।
अघपुष्पः ।

दृष्टं साम । ४ । २ । ७ । तेनेत्येव । वशिष्टेन दृष्टं
वाशिष्टं साम ।

वामदेवाङ्घ्र्यौ । ४ । २ । ८ । वामदेवेन दृष्टं
साम वामदेव्यं ।

परिवृतोरथः । ४ । २ । १० । अस्मिन्नर्थेण प्रत्ययो
भवति । वस्त्रेण परिवृतो वास्त्रोरथः ।

तत्रोद्धृतममन्त्रेभ्यः । ४ । २ । १४ । शरावे उद्धृ
तः शारावः । ओदनः ।

संस्कृतं भक्षाः । ४ । २ । १६ । सप्तम्यन्तादण्यस्या
त्संस्कृतेऽर्थे यत्संस्कृतं भक्षाश्चे ते स्युः । भ्रात्रेषु संस्कृता
भ्राष्ट्रा भक्षाः ।

साऽस्य देवता । ४ । २ । २४ । इन्द्रो देवता अस्मि
ति ऐन्द्रं हविः । पाशुपतं । वार्हस्यत्यम् ।

शुक्राद्द्यन् । ४ । २ । २६ । शुक्रियम् ।

सोमाट्ठ्यण् । ४ । २ । ३० । सौम्यम् ।

वाय्वृतुपित्रुषसोयत् । ४ । २ । ३१ । वायव्यम् ।

चतव्यम् ।

रीङ् चतः । ७ । ४ । २७ । अष्टद्व्यकारे ।

असार्वधातुके यकारे चौचपरे चतोर्रीडादेशः ।
यस्येति च । पिव्यम् । उषस्यम् ।

पितृव्यमातुलमातामहपितामहाः । ४ । २ ।

३६ । एते तिपात्यन्ते । पितुर्भाता पितृव्यः । मातु
र्भाता मातुलः । पितुः पिता पितामहः ।

तस्यसमूहः । ४ । २ । ३७ । काकानां समूहः

काकम् ।

भिच्चादिभ्योण् । ४ । २ । ३८ । भैक्षम् । गर्भि

णीनां समूहो गर्भिणं । इह भस्याढे तद्धित इति पुंस्व
द्भावे कृते ।

इनण्यनपत्ये । ६ । ४ । १६४ । अनपत्यार्थेणि

इन्प्रकृत्या । तेन नस्तद्धित इति टिलोपोन । युव
तीनां समूहो यौवतम् ।

ग्रामजनबंधुभ्यस्तल् । ४ । २ । ४३ । तलन्तंस्त्रियां ।

ग्रामेता । जनता बन्धुता ।

गजसहायाभ्यां चेति वक्तव्यम् । गजता ।
सहायता ।

अन्हः खः क्रतौ । अहीनः ।

अचित्तदस्ति धेनोष्ठक् । ४ । २ । ४७ ।

इसुसुत्तान्तात्कः । ७ । ३ । ५१ । इस् उस् उक्
तान्तात्परस्य ठस्य कः । शाक्तुकम् । हास्तिकम् ।
धैनुकम् ।

तदधीते तदेद । ४ । २ । ५८ ।

न खाभ्यां पदान्ताभ्यां पूर्वौ तु ताभ्यामैच्
१ । ७ । ३ । ३ । पदान्ताभ्यां यकारवकाराभ्यां परस्य न
वृद्धिः किन्तु ताभ्यां पूर्वौ क्रमादेतौ आगमौ स्तः ।
व्याकरणमधीते वेद वा वैयाकरणः ।

क्रमादिभ्योवुन् । ४ । २ । ६१ । क्रमकः । पदकः ।
शिचकः । मीमांसकः ।

तदस्मिन्नस्तीति देशे तन्नान्नि । ४ । २ । ६७ ।
उदुम्बराः सन्त्यस्मिन् देशे औदुम्बरो देशः ।

तेन निर्वृत्तम् । ४ । २ । ६८ । कुशाखेन निर्वृ
त्ता नगरी कौशाम्बी ।

तस्य निवासः । ४ । २ । ६६ । शिवीनां निवासो
देशः शैवः ।

अदूरभवश्च । ४ । २ । ७० । विदिशाया अदूरभवं
वैदिशम् ।

जनपदे लुप् । १ । २ । ५१ । जनपदेवाच्ये चातु
रर्थिकस्य लुप् ।

लुपियुक्तवद्वाक्ति वचने । १ । २ । ५१ । लुपि सति
प्रकृतिवस्त्रिङ्गवचने स्तः । पञ्चालानां निवासो जन
पदः पञ्चालाः । कुरवः । अङ्गाः । वङ्गाः । कलिङ्गाः ।

वरणादिभ्यश्च । ४ । २ । ८२ । अजन पदार्थ आ
रम्भः । वरणानामदूरभवं नगरं वरणाः ।

कुमुदनडवेतसेभ्योऽमत्तुप् । ४ । २ । ८७ ।
झयः । ८ । २ । १० । झयन्तान्मतेर्मस्य वः । कुमु
दान् । नड्वान् ।

मादुपधायाश्चमतेऽर्वीयवादिभ्यः । ८ । २ ।
१६ । मवर्णावर्णान्ताम्मवर्णोवर्णोपधाच्च यवादिवर्जि
तात्परस्य प्रतेर्मस्य वः । वेतस्वान् ।

नडशादात् ड्वलच् । ४ । २ । ८८ । नड्वलः ।

शिखाया वलच् । ४ । २ । ८९ । शिखावलम् ।
इति चारतुर्थिकाः ।

शेषे । ४ । २ । ६२ । अपत्यादिचतुरर्थ्यन्ताद
न्योर्थः शेष स्त्राणादयः स्युः । चक्षुषागृह्यते चाक्षुषं
रूपं । आवणः शब्दः । औपनिषदः पुरुषः । दृषदि
पिष्टा दार्षदाः सक्तवः । चतुर्भिरुह्यत चातुरं । श
कटम् । चतुर्दश्यां दृश्यते चातुर्दशं रक्षः । तस्य वि
कार इत्यतः प्राक् शेषाधिकारः ।

राष्ट्रावारपारात् घखौ । ४ । २ । ६३ । राष्ट्रे
जातादि राष्ट्रियः । अवारपारीणः ।

अवारपाराद्विगृहीतादपि विपरीताच्चेति
वक्तव्यम् । अवारीणः । पारीणः । पारावारीणः ।
इह प्रकृति विशेषात् द्यादयश्च्युद्युलन्ताः उच्यन्ते तेषां
जातादयो ऽर्थ विशेषाः समर्थविभक्तयश्च वक्ष्यन्ते ।

ग्रामाद्यखजौ । ४ । २ । ६४ । ग्राम्यः । ग्रामीणः ।
नद्यादिभ्योठक् । ४ । २ । ६५ । नादेयम् । माहे
यम् । वाराणसेयं ।

दक्षिणापश्चात्पुरसस्यक् । ४ । २ । ६८ । दाक्षि
णात्यः । पौरस्यः ।

द्युप्रागपागुदक्प्रतीचोयत् । ४ । २ । १०१ ।
दिव्यम् । उदीच्यम् । प्रतीच्यम् ।

अव्ययात्त्यप् । ४ । २ । १०४ । अमेहकतसित्रेभ्य
एव । अमात्यः । इहत्यः । कत्यः । ततस्यः । तत्रत्यः ।

त्यन्ने ध्रुवे । नित्यः ।

वृद्धिर्यस्यांचामादिस्तद्वृद्धं । १ । १ । ७३ । यस्य समु
दायस्याचां मध्ये आदिर्वृद्धिस्तद्वृद्धं संज्ञं स्यात् ।

त्यदादीनि च । १ । १ । ७४ । वृद्धिसंज्ञानि स्युः ।

वृद्धाच्छः । ४ । २ । ११४ । शालीयः । तदीयः ।
वा नामधेयस्य । वृद्धिसंज्ञा । देवदत्तीयः । दैव
दत्तः ।

गहादिभ्यश्च । ४ । २ । १३८ । गहीयः ।

युष्मदस्मदोरन्यतरस्याखच्च । ४ । ३ । १ ।
चाच्छः । पक्षेऽण् । युवयोर्युष्माकं वायं युष्मदीयः ।
अस्मदीयः ।

तस्मिन्निचयुष्माकास्माकौ । ४ । ३ । २ ।
युष्मदस्मदोरेतावादेशौ स्तः खजि अणिच । यौष्माकी
नः । आस्माकीनः । यौष्माकः । आस्माकः ।

तवकममकावेकवचने । ४ । ३ । ३ । एकार्थं
वाचिनोर्युष्मदस्मदोस्तवकममकौ स्तः खजिअणिच ।

तावकीनः । तावकः । मामकीनः । मामकः । हेतुः ।

प्रत्ययोत्तरपदयोश्च । ७ । २ । ६८ । मपर्यन्त
योरनयोरेकार्थवाचिनोस्त्वमौस्तः प्रत्यये उत्तर
पदेच परतः । लदीयः । मदीयः । लत्पुत्रः । मत्पुत्रः ।

मध्यान्मः । ४ । ३ । ६८ । मध्यमः ।

कालाट्टञ् । ४ । ३ । ११ । कालिकम् । मासिकम् ।
सांवत्सरिकम् ।

अव्ययानां भमात्रे टिलोपः । सायंप्रातिकः ।

पौनः पुनिकः ।

प्रावृषण्यः । ४३ । १७ । प्रावृषेण्यः ।

सायंचिरंप्राह्नेप्रगेव्ययेभ्यश्च्यु

ला तुट्च । ४ । ३ । २३ । सायमित्यादिभ्यश्चतुर्भ्यः
अव्ययेभ्यश्च कालवाचिभ्यश्च्युलौ स्तस्तयोस्तुट्च ।
सायन्तनम् । चिरन्तनम् । प्राह्नेप्रगेऽनयोरेदं तत्वं
निपात्यते । प्राह्नेतनम् । प्रगेतनम् । दोषातनम् ।

तत्रजातः । ४ । ३ । २५ । सप्तमी समर्थाज्जात
इत्यर्थे ऽणादयो द्यादयश्च स्युः । शुभ्रे जातः । शौघः ।

उत्सेजातः । औत्सः । राद्वेजातः । राद्रियः । अवार
पारे जातः । अवारपारीणः । इत्यादि ।

प्रावृषष्ठप् । ४ । ३ । २६ । एणापवादः । प्रावृ
षिकः ।

प्रायभवः । ४ । ३ । ३८ । तत्रेत्येव । सुप्ते प्रायेण
वाङ्मये न भवति । सौप्तः ।

सम्भूते । ४ । ३ । ४१ । सुप्ते सम्भवति । सौप्तः ।

कोशाद्वञ् । ४ । ३ । ४२ । कौशेयं वस्त्रम् ।

तत्रभवः । ४ । ३ । ५३ । सौप्तः । औत्सः ।
राद्रियः ।

दिगादिभ्योयत् । ४ । ३ । ५४ । दिश्यम् । वर्ग्यम् ।

शरीरावयवाच्च । ४ । ३ । ५५ । दन्त्यम् । कण्ठ्य
म् । अध्यात्मादेष्ठजिष्यते । अध्यात्मे भवमाध्यात्मि
कम् ।

अनुशतिकादीनाच्च । ७ । ३ । २० । एषामुभ

यपदवृद्धि र्जिति णिति किति च । आधिदैविकम् ।
आधिभौतिकम् । ऐहलौकिकम् । आकृति गणोयम् ।

जिह्वामूलाङ्गुलेष्कः । ४ । ३ । ६२ । जिह्वामूलीय
म् । अङ्गुलीयम् ।

वर्गान्ताच्च । ४ । ३ । ६३ । कवर्गीयम् ।

तत आगतः । ४ । ३ । ७४ । सुप्तादागतः । सौ
घः ।

ठगायस्थानेभ्यः । ४ । ३ । ७५ । शुक्लशालाया
आगतः । शैक्लशालिकः ।

विद्यायोनिस्त्वन्धेभ्योवुञ् । ४ । ३ । ७७ । औ
पाध्यायकः । पैतामहकः ।

हेतुमनुष्येभ्योऽन्यतरस्यां रूप्यः । ४ । २ । ८१ ।
समादा गतं समरूप्यम् । पक्षेगहादित्याच्छः । समी
पम् । देवदत्तरूप्यम् । दैवदत्तं ।

मयट्च । ४ । ३ । ८२ । सम मयम् । देवदत्तम
यम् ।

प्रभवति । ४ । ३ । ८ । हिमवतः प्रभवति हैमवती
गङ्गा ।

तङ्गच्छतिपथिदूतयोः । ४ । ३ । ८५ । सुप्नं स
ङ्गच्छति सौप्नः । पन्थादूतोवा ।

अभिनिष्कामतिदारम् । ४ । ३ । ८५ । सुप्नम
भिगच्छति सौप्नं । कान्यकुब्जदारम् ।

अधिकृत्यकृतेग्रन्थे । ४ । ३ । ८७ । शारीरक
मधिकृत्य कृतोग्रन्थः शारीरकीयः ।

सोस्यनिवासः । ४ । ३ । ८६ । सुघ्नोनिवासोऽस्य
सौघ्नः ।

तेन प्रोक्तम् । ४ । ३ । १०१ । पाणिनिना प्रोक्तं
पाणिनीयम् ।

तस्येदं । ४ । ३ । १२ । उपगोरिदं औपगवम् ।
इति शैषिकाः ।

तस्यविकारः । ४ । ३ । १३४ ।

अस्मनोविकारे टिलोपः । अस्मनो विकारः ।
आश्मः । भास्मनः । मार्त्तिकः ।

अवयवे च प्राण्योषधिवृक्षेभ्यः । ४ । ३ । १३५ ।
चाद्विकारे । मयूरस्यावयवो विकारो वा मायूरः । मौ
र्वम । काण्डं । भस्मवा । पैष्यलं ।

मयद्वैतयोर्भाषायामभक्षाच्छादनयोः ।
। ४ । ३ । १४३ । प्रकृतिमात्रात्मयद्वा स्यात् विकारा
वयवयोः । अश्ममयम् । आश्मनम् । अभक्षेत्यादि
किम् । मौद्गः । सूपः । कार्पासमाच्छादनम् ।

नित्यंवृद्धशरादिभ्यः । ४ । ३ । १४४ । आश्रमयं ।
गोश्वपुरीषे । ४ । ३ । १६० । गोमयम् ।

गोपयसोर्यत् । ४ । ३ । गव्यम् । पयस्यम् । इति
प्राग्दीव्यतोयाः ।

प्राग्दृतेष्ठक् । ४ । ४ । १ । तद्वृत्तित्यतः प्राक्
ठगधि क्रियते ।

तेन दीव्यति खनति जयति जितम् । ४ । ४ ।
१२ । अच्चेर्दीव्यति खनति जयति जितंवा आचिकः ।

संस्कृतम् । ४ । ४ । ३ । दध्ना संस्कृतं दाधिकं ।
मारिचिकम् ।

तरति । ४ । ४ । ५ । उडुपेन तरति । औडुपिकः ।

चरति । ४ । ४ । ८ । हस्तिना चरति हास्तिकः ।
दध्ना चरति दाधिकः ।

संसृष्टे । ४ । ४ । २२ । दध्ना संसृष्टं दाधिकम् ।

उञ्छति । ४ । ४ । ३२ । वदराण्युञ्छति वाद
रिकः ।

रक्षति । ४ । ४ । ३३ । समाजं रक्षति सामाजिकः ।

शब्ददर्दुरं करोति । ३ । ४ । ३४ । शब्दं करोति
शाब्दिकः । दर्दुरं करोति दार्दुरिकः ।

धर्मचरति । ४ । ४ । ४१ । धार्मिकः ।

अधर्माच्चेति वक्तव्यम् । आधर्मिकः ।

शिल्पं । ४ । ४ । ५५ । मृदङ्गवादनं शिल्पमस्य
मार्दङ्गिकः ।

प्रहरणम् । ४ । ४ । ५७ । असिः प्रहरणमस्य
आसिकः । धानुष्कः ।

शीलं । ४ । ४ । ६१ । अपूप भक्षणं शीलमस्य
आपूपिकः ।

निकटे वसति । ४ । ४ । ७३ । नैकटिकोभि
शुकः । इति । ठगधिकारः ।

प्राग्घिताद्यत् । ४ । ४ । ७५ । तस्मैहितमित्य
तः प्राग् यदधिक्रियते ।

तद्वहति रथयुगप्रासङ्गम् । ४ । ४ । ७६ ।
रथं वहति रथः । युग्यः । प्रासङ्ग्यः ।

धुरोयद्वकौ । ४ । ४ । ७७ । धुर्यः । धारेयः ।
नौवयोधर्मविषमूल सीतातुलाभ्यस्तार्यतु
ल्यप्राप्यवध्यानाम्यसमसमितसंमितेषु । ४ । ४ ।
६९ । नावा तार्यम् । नाव्यम् । जलम् । वयसातुल्यो

वयस्यः । धर्मेण प्राप्यं धर्म्यम् । विषेणवध्यः । विष्यः ।
मूलेन आनाम्यं मूल्यम् । मूलेन समोमूल्यः । सीतया
समितं सीत्यं चेन्नम् । तुलया समितं तुल्यं ।

तत्रसाधुः । ४ । ४ । ८८ । सामसुसाधुः ।
सामन्यः । कर्मण्यः । शरण्यः ।

सभायायः । ४ । ४ । १०५ । सभ्यः । इति यती
विधिः ।

प्राक्रीताच्छः । ५ । १ । १ । तेन क्रीतमित्यतः
प्राक् क्रीधि क्रियते ।

उगवादिभ्योयत् । ५ । १ । २ । उवर्णान्ताद्
वादिभ्यश्च यत् । कस्यापवादः । शङ्क्यंदारु । गव्यं ।

नाभिनभञ्च । नभ्योच्चः । नभ्यमञ्जनम् ।
तस्मै दितम् । ५ । १ । ५ । वत्सेभ्योहितोवत्सीयो
गोधुक् ।

शरीरावयवाद्यत् । ५ । १ । ६ । दन्त्यम् ।
कण्ठ्यम् । नस्यम् ।

आत्मन्विश्वजनभोगोत्तरपदात्खः । ५ ।
१२ । ६ ।

आत्माध्वानौ खे । ६ । ४ । १६६ । एता खे प्रक

त्यास्तः । आत्मने हितं आत्मनीनम् । विश्वजनीनम् ।
मादभोगीणः । क्यतोः पूर्णवधिः ।

प्राग्वतेष्ठञ् । ५ । १ । १८ ।

तेन तुल्यमित्यनः प्राक्ठञधिक्रियते ।

तेन क्रीतम् । ५ । १ । ३७ । सप्तत्या क्रीतं साप्त
तिकं । प्रास्थिकम् ।

तस्येश्वरः । ५ । १ । ४२ । सर्वभूमिपृथिवीभ्याम
णजैस्तः ।

अनुशतिकादीनाञ्च । ७ । ३ । २० । सर्वभूमे
रीश्वरः सार्वभौमः । पार्थिवः ।

पङ्क्तिविंशतित्रिंशच्चत्वारिंशत्पञ्चाशत्षष्टि
सप्तत्यशीतिनवतिशतम् । ५ । १ । ५६ । एते
रुडिशब्दा निपात्यन्ते ।

तदर्हति । ५ । १ । ६३ । श्वेतकृत्रमर्हति श्वेतकृ
त्रिकः ।

दण्डादिभ्यो यः । ५ । १ । ६६ । एभ्योयः ।
दण्डमर्हति । दण्ड्यः । अर्थ्यः । वध्यः ।

तेननिर्वृत्तम् । ५ । १ । ७६ । अन्धानिर्वृत्तं ।
आन्धिकम् । इतिठञेवधिः ।

तेन तुल्यं क्रिया चेदतिः । ५ । १ । ११५ । ब्राह्म
णेन तुल्यं ब्राह्मणवत् अधीते । क्रिया चेत्किम् । गुणतु
ल्येमाभूत् । पुत्रेण तुल्यः स्थूलः ।

तत्र तस्यैव । ५ । १ । ११६ । मथुरायामिव मथु
रावत् । सुप्ते प्राकारः । चैत्रस्यैव चैत्रवन्मैत्रस्य गावः ।

तस्य भावस्त्वतलौ । ५ । १ । ११८ । प्रकृतिजन्य
बोधे प्रकारो भावः । गोर्भावः गोत्वम् । त्वान्तं क्लीवं ।

आचत्वात् । ५ । १ । १२० । ब्रह्मणस्त्वदत्यतः
प्राक् त्व तलावधिक्रियते । अप वादैः सह समावेशार्थं
मिदं चकारो नञ् आञ्भ्यामपि समावेशार्थः । स्त्रि
याभावः स्त्रीणम् । स्त्रीणम् । स्त्रीता । पौंस्रम् । पुंस्त्रम् ।
पंस्ता ।

पृथ्वादिभ्य इमनिज्वा । ५ । १ । १२२ । वावचन
मणादिसमावेशार्थः ।

रञ्जतो हलादेर्लघोः । ६ । ४ । ५१ ।

इष्टेमेयसु । ६ । ४ । १५५ । लोप इष्टेमेयसु ।
पृथुमृदुभृशकृशदृढपरिदृढानामेवरत्वम् । पृथोर्भावः
प्रथिमा । पार्थवम् । स्रदिमा । मार्दवम् ।

वर्णदृढादिभ्यः व्यञ्च । ५ । १ । १२३ । चादि
द

मनिच्। शैक्ल्यम्। शुक्तिमा दार्ढ्यम्। द्रढिमा।

गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च। ५।१।

।१२४। चाङ्गावे। जडस्य भावः कर्म वा जाड्यम्।
मौढ्यम्। ब्राह्मण्यम्। आकृतिगणोचम्।

सख्युर्यः। ५।१।२६। सख्यम्।

कपिशाल्योर्ढक्। ५।१।१२७। कापेयम्
ज्ञातेयम्।

पत्यंतपुरोहितादिभ्यो यक्। ५।१।१२८।
सैन्यपत्यम्। पौरोहित्यम्। इति नञ्श्चोच्चरधि
कारः।

धान्यानां भवने च्चेत् खञ्। ५।२।१। मुद्रा
नां भवनं च्चेत् मौद्गीनम्।

व्रीहिशाल्योर्ढक्। ५।२।२। व्रीहेयम्।
शालेयम्।

ह्वेयङ्गवीनं संज्ञायाम्। ५।२।२३। नवनीते
निपातोचम्।

तदस्य संजातं तारकादिभ्य इतच्। ५।२।
।३६। तारकाः संजाता अस्य तारकितम् नभः।
पण्डितः। आकृतिगणोचम्।

प्रमाणेद्वयसज्दघ्नज्मात्रचः । ५ । २ ।
 । ३७ । ऊरूप्रमाणमस्य ऊरुद्वयसम् । ऊरुदघ्नम् ।
 ऊरुमात्रम् ।

यत्तदेतेभ्यः परिमाणेवतुप् । ५ । २ । ३८ ।
 यत्परिमाणमस्य । यावान् । तावान् । एतावान् ।

सङ्ख्यायाश्चवयवेतयप् । ५ । २ । ४२ । पञ्च
 अवयवा यस्य पञ्चतयम् ।

द्वित्रिभ्यांतयस्यायज्वा । ५ । ३ । ४३ । द्वयम् ।
 द्वितयम् । त्रयम् । त्रितयम् ।

उभादुदात्तो नित्यं । ५ । २ । ४४ । उभयम् ।
 तस्य पूरणे डट् । ५ । २ । ४८ । एकादशानां
 पूरणः । एकादशः ।

नान्तादसङ्ख्यादेर्मट् । ५ । २ । ४९ । मडागमः ।
 पञ्चानां पूरणः पञ्चमः । नान्ताक्तिम् ।

ति विंशतेर्डिति । ६ । ४ । १४२ । विंशतेर्मस्य
 ति शब्दस्य लोपो डिति परे । विंशः । असंख्यादेः किम् ।
 एकादशः ।

अस्मायामेधासजोविनिः । ५ । २ । १२१ ।

यशस्वी । यशस्वान् । मायावी । मेधावी । सखी ।

वाचोग्मिनिः । ५ । २ । १२४ । वाग्मी ।

अर्श आदिभ्योऽच् । ५ । २ । १२७ । अर्शसः ।

आकृतिगणोऽयम् । इति मत्वर्थीयाः ।

प्राग्दिशोविभक्तिः । ५ । ३ । १ । दिक्शब्देभ्य

इत्यतः प्राग्वक्ष्यमाणाः प्रत्यया विभक्तिसंज्ञाः स्युः ।

अथस्वार्थिकाः ।

किंसर्व्वनामवज्जभ्योऽद्यादिभ्यः । ५ । ३ । २ ।

किमःसर्व्वनाम्नो वज्जशब्दाच्चेति प्राग्दिशोधिक्रियते ।

पञ्चम्यास्तसिल् । ५ । ३ । ७ । पञ्चम्यन्तेभ्यः

किमादिभ्यस्तसिल् वा स्यात् ।

कुतिहोः । ७ । २ । १०४ । किमः कुलादौ शादौ

च विभक्तौ । कुतः । कस्मात् ।

इदम इष् । ५ । ३ । ३ । प्राग्दिशीये । इतः ।

अन् । ५ । ३ । ५ । एतदः । प्राग्दिशीये । अनेकाल्

त्वात्सर्वादेशः । अतः । अमुतः । यतः । ततः ।

वज्जतः । द्यादेशः । दाभ्याम् ।

पर्यभिभ्याञ्च । ५ । ३ । ६ । तसिल् । परितः ।
सर्वत इत्यर्थः । अभितः । उभयत इत्यर्थः ।

सप्तम्यास्त्वल् । ५ । ३ । १० । कुत्र । यत्र । वज्रत्र ।

इदमोहः । ५ । ३ । ११ । चलोपवादः । इह ।

किमोत् । ५ । ३ । १२ । वास्यात् ।

क्वाति । ७ । २ । १०५ । किमः । क । कुत्र ।

इतराभ्योऽपि दृश्यन्ते । ५ । ३ । १४ । पञ्चमी
सप्तमीतरविभक्त्यन्तादपितसिलादयो दृश्यन्ते । दृशि
ग्रहणद्ववदादियोग एव । सभवान् । ततोभवान् ।
तत्रभवान् । ततोभवन्तं । तत्रभवन्तं । एवं दीर्घायुः ।
देवानांप्रियः । आयुष्मान् ।

सर्वैकान्यकिंयत्तदःकालेदा । ५ । ३ । १५ ।

सप्तम्यन्तेभ्यः कालार्थे दा स्यात् ।

सर्वस्य सोन्यततरस्यादि । ५ । ३ । १६ । दादौ
प्राग्दिशीये सर्वस्यसोवा । सर्वस्मिन्काले सदा ।
सर्वदा । अन्यदा । कदा । यदा । तदा । कालेकिम् ।
सर्वत्रदेशे ।

इदमोर्हिल् । ५ । ३ । १६ । सप्तम्यन्तात् ।

एतेतौरथोः । ५ । ३ । ४ । इदम एतदतएतौ
स्तोरेफादौ थकारादौच प्राग्दिशीये परे । अस्मिन्
काल एतर्हि । कालेकिम् । इहदेशे ।

अनद्यतनेर्हिलन्यतरस्याम् । ५ । ३ । २१ ।
कर्हि । कदा । यर्हि । यदा । तर्हि । तदा ।

एतदः । ५ । ३ । ५ । एतदत् एतौसोरेफादौ
यादौच प्राग्दिशीये । एतस्मिन् काले एतर्हि ।

प्रकारवचनेथाल् । ५ । ३ । २३ । प्रकारवृ
त्तिभ्यः किमादिभ्यः थाल् । तेनप्रकारेणतथा ।

इदमस्थमुः । ५ । ३ । २४ । थालोपवादः ।
एतदोपिवाच्यः । अनेन एतेन प्रकारेण वा
इत्यम् ।

किमश्च । ५ । ३ । २५ । केन प्रकारेण कथम् ।
इति प्राग्दिशीयाः ।

अतिशायनेतमविष्टनौ । ५ । ३ । ५५ । अति
शयविशिष्टार्थवृत्तेः स्वार्थेतौ स्तः । अयमेषामति
शयेनाव्यः । आव्यतमः । लघुतमोलघिष्ठः ।

तिङश्च । ५ । ३ । ५६ । तिङ्दतिशये द्योत्ये
तमप् स्वात् ।

तरप्तमपौद्यः । १ । १ । २२ ।

किमेत्तिङव्ययद्यादामद्रव्यप्रकर्षे । ५ । ४ ।

। इति । प्रकीर्तक । इति ।

।११। किमेतदन्ता दाम् स्यात् । नतुद्रव्यप्रकर्षे ।
किन्तमाम् । पचतितमाम् । उच्चैस्तमाम् । द्रव्य प्रक
र्षेतु । उच्चैस्तमस्तुः ।

द्विवचन विभज्योप पदेतरवीपसुनौ । ५ ।
।३। ५७ । द्वयोरैकस्यातिशये विभक्त्ये चोपपदे
सुप्तिङन्तादेतौ स्तः । पूर्वयोरपवादः । अयमनयो
रतिशयेन लघुः । लघुतरः । लघीयान् । उदीच्याः ।
प्राच्येभ्यः । पटुतराः पटीयांश्च ।

प्रशस्यस्य श्रः । ५ । ३ । ६० । दृष्टिमेयसोः परतः ।

प्रकृत्यैकाच् । ६ । ४ । ६३ । दृष्टादावेकाच् प्रकृ
त्या स्यात् । श्रेष्ठः । श्रेयान् ।

ज्वच । ५ । २ । ६१ । प्रशस्यस्य ज्यादेश दृष्टिमेय
सोः । ज्येष्ठः ।

ज्यादादीयसः । ६ । ४ । १६० । आदेः परस्य ।
ज्यायान् ।

वहोर्लोपोभूचवहोः । ६ । ४ । १५८ । वहोः
परयोरिमेयसोर्लोपः स्यात् वहोश्चभूरादेशः । भूमा ।

इष्टस्ययिट्च । ६ । ४ । १५८ । वहोः परस्य
इष्टस्य लोपः स्याद्यिडागमश्च । भूयिष्ठः ।

विन्मतेर्लुक् । ५ । ३ । ६५ । इष्टेमेयसोः । अति
शयेन सग्वी सजिष्ठः । सजीयान् । अतिशयेन लग्वान् ।
त्वचिष्ठः । त्वचीयान् ।

इषदसमाप्ताकल्पदेश्यदेशीयरः । ५ । ३ ।
६७ । ईषदूनाविद्वान् विद्वत्कल्पः । विद्वद्देश्यः ।
विद्वद्देशीयः । पचतिकल्पम् ।

विभाषासुपोवज्जचपुरस्तात् । ५ । ३ । ६८ ।
इषदूनः । पटुः । वज्जपटुः । पटुकल्पः । सुपः किम्
यजतिकल्पम् ।

प्रागिवात्कः । ५ । ३ । ७० । द्वेप्रतिक्तावित्य
तः प्राक् काधिकारः ।

अव्ययसर्वनाम्नामकचप्राक्टेः । ५ । ३ ।
७१ । कापवादः ।

अज्ञाते । ५ । ३ । ७३ । कस्यायमश्वोऽश्वकः ।
उच्चकैः । नीचकैः । सर्वकैः ।

कुत्सिते । ५ । ३ । ७४ । कुत्सितोऽश्वोऽश्वकः ।

किंयत्तदोनिर्द्धारणेदयोरेकस्यउतरच् । ५ ।

। ३ । ८२ । अनयोः कतरोवैष्णवः । यतरः । ततरः ।

वा वह्नां जातिपरिप्रश्ने डतमच् । ५ । ३ ।

। ८३ । जातिपरिप्रश्नदति प्रत्याख्यातमाकरे । कत
मोभवतांकटः । यतमः । ततमः । वाग्रहणमकजर्थ ।

यकः । सकः । इतिप्रागिवीयाः ।

इवेप्रतिष्ठतौ । ५ । ३ । ८६ । कन् स्यात् ।

अश्वइव प्रतिष्ठतिः । अश्वकः ।

सर्वप्रातिपदिकेभ्यः स्वार्थेकन् । अश्वकः ।

तत्प्रकृतवचनेमयट् । ५ । ४ । २१ । प्राचुर्येण

प्रस्तुतं प्रकृतन्तस्य वचनं प्रतिपादनम् । भावे अधि
करणेवा ल्युट् । आद्येप्रकृतमन्नमन्नमयम् । अपूपमयं ।

द्वितीयेतु । अन्नमयोयज्ञः । अपूपमयं पर्व ।

प्रज्ञादिभ्यश्च । ५ । ४ । ३८ । अण् स्यात् । प्रज्ञएव

प्राज्ञः । दैवतः ।

वह्ल्यार्थाच्चस्कारकादन्यतरस्यां । ५ ।

। ४ । ४२ । वह्नि ददाति वहुशः । अल्पशः ।

आद्यादिभ्यस्तसेरूपसङ्ख्यानम् । आदौ । आ

दितः । मध्यतः । अन्ततः । पार्श्वतः । आकृतिगणो

यम् । खरेण खरतः । वर्णतः ।

कृभ्वस्तियोगे संपद्यकर्त्तरिचिः । ५ । ४ । ५० ।
 अभूत तद्भाव इति वक्तव्यं । विकारात्मतां प्राप्नुवत्यां
 प्रकृतौ वर्त्तमानादिकारशब्दात् स्वार्थे चिर्वास्या
 त्करोत्यादिभिर्योगे ।

अस्यचौ । ७ । ४ । ३२ । अवर्णस्य ईत्याचौ ।
 अकृष्णः कृष्णः सम्पद्यते । तंकरोतीति । कृष्णीकरो
 ति । ब्रह्मी भवति । गङ्गीस्यात् ।

अव्ययस्यचावीत्वंनेतिवाच्यं । दोषाभूत
 महः । दिवाभूता रात्रिः ।

विभाषासातिः कात्स्न्ये । ५ । ४ । ५२ । चिवि
 षये सातिर्वास्यात्साकल्पे ।

सात्यदाद्योः । ८ । ३ । १११ । सस्य षत्वं न । दधि
 सिञ्चति । कृत्स्नं शस्त्रमग्निः सम्पद्यते ऽग्निसाद्भवति ।

चौच । ७ । ४ । २६ । दीर्घः स्यात् । अग्नीभवति ।

अव्यक्तानुकरणात्झजवरार्धादनितौ

डाच् । ५ । ४ । ५७ । झजवरंन्यूनं नतु ततो न्यूनं
 अनेकाजितियावत्तादृशमर्धयस्य तस्मात् डाच्स्या
 त्कृभ्वस्तिभिर्योगे ।

डाचिवज्जलंढेभवतः । इति डाचि विवचिते
 द्वित्वं ।

नित्यमामेडितेडाचीतिवक्तव्यं । डाच्पर
 म्यदावेडितं तस्मिन्यरे पूर्वपरयोर्वर्णयोः पररूपं
 स्यात् । इति तकारपकारयोः पकारः । पटपटाक
 रोति । अव्यक्तानुकरणात्किं । दृषत्करोति । झजव
 रार्धात्किं । अत्करोति अवरेति किं । खरटखरटा
 करोति । अनितौकिं । पटितिकरोति ।

इति तद्धिताः ।

ध

अथ स्त्रीप्रत्ययाः ।

अजाद्यतष्टाप् । ४ । १ । ४ । अजादीनामकारा
न्तस्य च वाच्यं यत् स्त्रीत्वं तत्र द्योत्ये टा स्यात् । अजा ।
एडका । अश्वा । चटका । मूषिका । वाला । वत्सा ।
होडा । मन्दा । विलाता । मेधा । इत्यादि । गङ्गा ।
सर्वा ।

उगितश्च । ४ । १ । ६ । उगिदन्तात्प्रातिपदिका
ङ्गीप् । भवन्ती । पचन्ती ।

टिड्ढाणञ्द्वयसज्दघ्नज्मात्रचतयपठक्
ठञ्कञ्करपः । ४ । १ । १५ । अनुपसर्जनं यद्विड्ढा
दितदन्तं यददन्तं ततः स्त्रियां ङीप् । कुरुचरी । नद
ट् । नदी । देवट् । देवी । सौपर्णेयी । ऐन्द्री । औत्सी ।
ऊरुद्वयसी । ऊरुदघ्नी । ऊरुमात्री । पञ्चतयी । आ
क्षिकी । प्रास्थिकी । लावणिकी । यादृशी । इत्वरी ।

नञ्स्त्रीजीकक्ख्यं स्तरुणतलुनानामुपसं
ख्यानं । स्त्रैणी । पौंस्त्री । शक्तिकी । आढ्यङ्करणी ।
तरुणी । तलुनी ।

यजश्च । ४ । १ । १६ । यजन्तात् ङीप् । अकारलो
पेक्षते ।

हलस्तद्धितस्य । ६ । ४ । १५० । हलः परस्य
तद्धित यकारस्य लोप इति परे । गार्गी ।

प्राचांष्पस्तद्धितः । ४ । १ । १७ । यजन्तात्ष्फो
वास्यात् सच तद्धितः ।

षिङ्गैरादिभ्यश्च । ४ । १ । ४१ । ङीष्स्यात् । गार्ग्या
यणी । नर्त्तकी । गौरी । अनडुही । अनद्धाही ।
आकृतिगणायम् ।

वयसि प्रथमे । ४ । १ । २० । प्रथमवयोवाचिनो
दन्तात् ङीप् । कुम्भारी ।

द्विगोः । ४ । १ । २१ । अदन्ता द्विगोर्ङीप् । त्रिलो
की । अजादित्वात्तिफला । व्यनीका ।

वर्णादनुदात्तात्तोपधात्तोऽनः । ४ । १ ।
३६ । वर्णवाची योऽनुदात्तान्तस्तोपधस्तदन्तादनुप
सर्जनाद्वा ङीप् तकारस्य नश्च । एता । एनी । रोहि
ता । रोहिणी ।

वोतोऽङ्गुणवचनात् । ४ । १ । ४४ । उदन्ता
ङ्गुणवाचिनो वाङीष् । मृद्धी । मृदुः ।

वक्त्रादिभ्यश्च । ४ । १ । ४५ । वाङीष् । वक्त्री ।
वज्रः ।

कृदिकारादक्तिनः । रात्रिः । रात्री ।
सर्वतोक्तिन्नर्यादित्येके । शकटिः ।

पुंयोगादाख्यायां । ४ । १ । ४८ । थापुमाख्या
पुंयोगात् स्त्रियां वर्त्तते ततोऽङीप् । गोपस्य स्त्री
गोपी ।

पालकान्तान्न । गोपालिका । अश्वपालिका ।

प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्यात् इदाप्यसुपः । ७ ।
। ३ । ४४ । प्रत्ययस्थात्कात्पूर्वस्याकारस्येकारः स्यात्
आपिस आप्सुपः परोनचेत् । सर्विका । कारिका ।
अतः किम् । नौका । प्रत्ययस्थात्किम् । शक्नोतीति
शका । असुपः किम् । वज्रपरिव्राजका नगरी ।

सूर्यादेवतायांचाप । सूर्यस्य स्त्रीदेवता सूर्या ।
देवतायां किम् ।

सूर्यागस्त्ययोश्चेच्चङ्घाच्च यलोपः । सूरी ।
कुन्ती ।

इन्द्रवरुणभवशर्वरुद्रमृडहिमारण्ययव
यवनमातुलाचार्याणामानुक् । ४ । १ । ४९ ।
ङीप्च । इन्द्रस्य स्त्री इन्द्राणी । वरुणानी । भवानी ।
शर्वाणी । रुद्राणी । मृडानी ।

हिमारण्ययोर्महत्वे । महद्भिर्म हिमानी । मह
दरण्यं अरण्यानी ।

यवाहोषे । दुष्टोयवोयवानी ।

यवनाक्षिप्याम् । यवनानां लिपिर्यवनानी ।
मातुलोपाध्याययोरानुग्वा । मातुलानी ।
मातुली । उपाध्यायानी । उपाध्यायी ।

आचार्यादणत्वञ्च । आचार्यानी ।
अर्यक्षत्रियाभ्यांवा स्वार्थे । अर्याणी । अर्या ।
क्षत्रियाणी । क्षत्रिया ।

क्रीतात्करणपूर्वात् । ४ । १ । ५० । ङीष् ।
वस्त्रक्रीती । कचिन्न । धनक्रीता ।

स्वाङ्गाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात् । ४ ।
। १ । ५४ । असंयोगोपधमुपसर्जनं यत् स्वाङ्गं तदन्ता
नङ्गीष्वा । केशानतिक्रान्ता अतिकेशी । अतिकेशा ।
चन्द्रमुखी । चन्द्रमुखा । असंयोगोपधात्किम् । सुगु
ल्फा । उपसर्जनात्किम् । सुशिखा ।

नक्रीडादिवक्त्रचः । ४ । १ । ५६ । क्रीडादेर्व
क्त्रचश्चस्वाङ्गानङ्गीष् । कल्याण क्रीडा । आकृतिगणो
यम् । सुजघना ।

नखमुखात्संज्ञायाम् । ४ । १ । ५८ । नङ्गीष् ।
पूर्वपदात्संज्ञायामगः । ८ । ४ । ३ । पूर्वपदस्या
निमित्तात्परस्य नस्य णः स्यात्संज्ञायाम् नतुगकार

व्यवधाने । सर्पणखा । गौरमुखा । संज्ञायां किम् ।
ताम्रमुखी कन्या ।

जातेरस्त्रीविषयादयोपधात् । ४ । १ । ६३ ।
जातिवाचिनश्चस्त्रियां नियतमयोपधं ततोऽङीप् ।
तटी । वृषली । कठी । वक्त्रुची । जातेः किम् । मुण्डा ।
अस्त्रीविषयात्किम् । वलाका । अयोपधात्किम् च
त्रिया ।

योपधप्रतिषेधे गवयहयमुकयमत्स्यमनु
ष्याणामप्रतिषेधः । गवयी । हयी । मुकयी । हल
स्तद्धितस्येति यलोपः । मनुषी । मत्स्यस्य ज्ञायलोपः ।
मत्सी ।

इतोमनुष्यजातेः । ४ । १ । ६५ । ङीप् । दाक्षी ।
ऊङुतः । ४ । १ । ६६ । उदन्ता दयोपधान्मनुष्य
वाचिनः स्त्रियामूङ् । कुरूः । अयोपधात्किम् । अध्व
र्यव्राह्मणी ।

पङ्क्तौश्च । पङ्क्तूः ।

श्वशुरस्योकाराकारलोपश्च । श्वश्रूः ।
ऊरुत्तरपदादौपम्ये । ४ । १ । ६८ । उपमा
वाचिपूर्वपदमूत्तरपदं यत्रातिपदिकन्तस्मादूङ् ।
करभोरूः ।

संहितशफलक्षणवामादेश्व । ४। १। ७०।
अनौपम्यार्थं सूत्रम् । संहितोरुः । शफोरुः । लच
णोरुः । वामोरुः ।

शार्ङ्गरवाद्यजोङीन् । ४। १। ७३। शार्ङ्गर
वादेरजोकारस्तदन्ताच्च जातिवाचिनोङीन् । शार्ङ्ग
रवी । वैदी । ब्राह्मणी ।

नृनरयोर्वृद्धिश्च । नारी ।

यूनस्तिः । ४। १। ७७। युवन्शब्दात्स्त्रियांतिः
स्यात् । युवतिः । । इतिस्त्रीप्रत्ययाः । शास्त्रान्तरे
प्रविष्टानां बालानाञ्चोपकारिका । कृता वरदराजेन
लघुसिद्धान्तकौमुदी ॥ १॥ इतिश्रीवदराजकृता
लघुसिद्धान्त कामुदी समाप्ता ॥ ० ॥ १ ॥

लघुकौमुदी समाप्ता ।

Varadarāja

The Laghu Kaumudi a Sanscrit Grammar

Calcutta 1827

A.or. 4923

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10251214-5